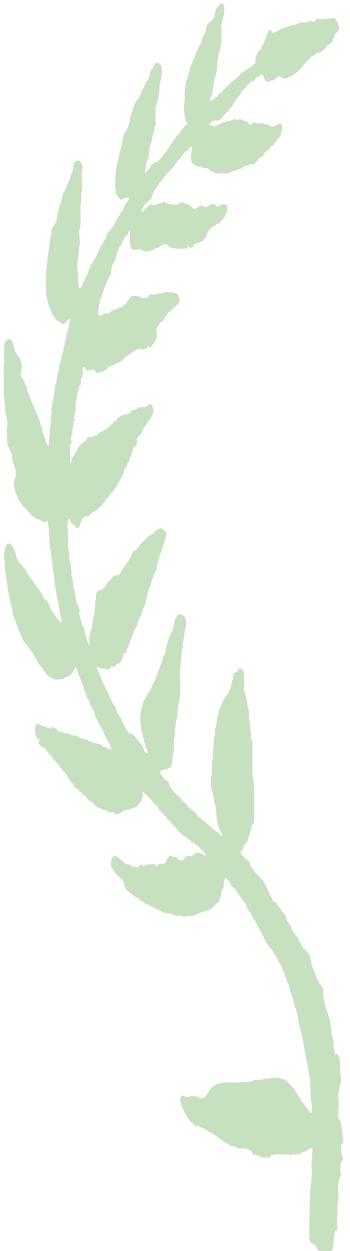

Hajke, psovke i ostalo

DOSIJE O NAPADIMA
NA ŽENE U CRNOM

Hajke, psovke i ostalo

Dosije o napadima na
Žene u crnom

žene u crnom beograd

Hajke, psovke i ostalo
Dosije o napadima na Žene u crnom

Urednice: Staša Zajović i Tamara Spaić

Izdale/i:

Žene u crnom, Beograd, 2022.

Jug Bogdanova 18/5

Telefon: 011 2623 225

E-mail: zeneucrnombeograd@gmail.com

www.zeneucrnom.org

Udruženje za kulturu povezivanja

MOST ART JUGOSLAVIJA Zemun

www.mostart.co.rs

Dizajn korica: Škart

Prelom: Kaligram

Tiraž: 500

Štampa: Skripta internacional, Beograd

Ova publikacija je realizovana zahvaljujući finansijskoj podršci:

YUCOM, BCBP i #EU za tebe

Sadržaj

Staša Zajović - Uvod	5
Staša Zajović i Tamara Spaić - Hronika napada na Žene u crnom – 30 godina organizovane hajke	9
Tamara Spaić i Staša Zajović Srebrenica – paradigma srpskih zločina	45
Tamara Spaić i Staša Zajović - Njihovi napadi - naša odbrana ..	51
Miloš Urošević - „ Kurve “ i „ izdajnice “ O ženomrzačkim napadima na Žene u crnom	57
Staša Zajović Militarizacija uličnih akcija – represija u ime „zaštite“	62
Mirko Medenica Sudska hronika 36 napada - 0 osuđenih (2014. – 2021.) ..	69
Mirko Medenica Studija sudske postupke i institucionalna abolicija nasilja ..	77
Marijana Stojčić - Branitelji/ke ljudskih prava u medijima ...	89
Lino Veljak - Pogовор	107

Staša Zajović

Uvod

Prekršiteljke moralnog, političkog, kulturnog konsenzusa, preskakačice etničkih barijera i zidova, "dezerterke" iz nacionalno/patriotske i patrijarhalne časti izložene su raznim vidovima represije 30 godina, u kontinuitetu.

Od početka svoga delovanja, Žene u crnom (1991) su izložene raznim vidovima represije, kako na administrativno-državnom, tako i na društveno-kulturnom planu. Oba nivoa su međusobno isprepletena i među njima postoji uzročno-posledična veza. Napadi na Žene u crnom nisu spontane akcije, incidenti ili epizode, već se radi o organizovanim, konstantnim, sistematskim činovima nasilja u cilju diskreditacije, kriminalizacije, zastrašivanja, izolovanja, iznurivanja. Radi se o nekažnjrenom nasilju za koji je odgovorna država i njene institucije, koje nikada nisu reagovale na adekvatan način. „*Neprocesuiranje prethodnih napada, ohrabruje i podstiče nove napade. Epilog je da je stvorena atmosfera u društvu, gde su napadi na braniteljke legitimni, opravdani i poželjni*“ (Mirko Medenica). O svemu tome svedoči i ova publikacija.

Vidovi represije kojima je ŽUC izložen, kako od strane državnih, tako i nedržavnih aktera, najkraće se mogu rezimirati na sledeći način:

Represija administrativnog karaktera - izvor represije su uglavnom država i njene institucije: zabrane uličnih akcija, zabrane rada u izbegličkim kampovima, permanentni prekršajni postupci, informativni razgovori - policijska ispitivanja, opstrukcije/sprečavanje/ometanje skupova Međunarodne mreže ŽuC-a, organizovane hajke i poziv na linč aktivistkinja ŽUC-a od strane ultranacionalističkih partija i političara, kriminalizacija putem finansijskih kontrola, raspisivanje policijskih poternica, nezakonito lišavanje slobode jednog

aktiviste, oduzimanje pasoša aktivistkinjama, pretresi stanova, telefonska prislушкиvanja i ozvučavanja, kako privatnih stanova nekih aktivistkinja tako i prostorija ŽUC-a, policijska zaplena aktivističkog materijala i dokumentacije ŽUC-a, proterivanje međunarodnih volonterki i volontera, zabrana tribina, zabrana prelaska granica, kada se putovalo na obeležavanje zločina počinjenih u naše ime, itd.

Fizički napadi nedržavnih aktera: ultradesničarske organizacije profašističke/klerofašističke/kleronacionalističke/neonacističke provenijencije, huligani, navijači, a režim se često služi „uslugama“ pomenutih organizacija kao svojom produženom rukom, neformalnog dela aparata represije. Veoma je širok spektar napada: na uličnim akcijama, verbalni i fizički napadi na aktiviste/kinje na ulici, upad u prostorije ŽUC-a, pretnje smrću, organizovane hajke, crne liste, pozivi na linč, uništavanje imovine ŽUC-a, transparenata i drugih artefakata u uličnim akcijama, telefonska uzinemiravanja, itd.

Medijske hajke, difamacije, klevete režimskih tabloida – izvrtanje/falsifikovanje činjenica o delovanju ŽUC-a i optužbe za „nacionalnu izdaju“ stvaraju klimu za odstrel i linč pojedinih braniteljki, za opravdavanje nasilja nad njima.

Vertikalna i horizontalna represija zajedno - izvor represije nije samo državni aparat, već i društvo. Sistem kontrole je u sve većoj meri postajao horizontalan, u onoj meri u kojoj je režim uspostavljao kontrolu nad značajnim segmentima društva.

Stigmatizacija i demonizacija Žena u crnom predstavlja način protjerivanja, isključivanja, izgona iz zajednice i društva onih koji/e krše navodni nacionalni konsenzus, pa stoga zaslužuju kaznu. Time se postiže opravdavanje i legitimisanje nasilja nad drugačije mislećim: „Vi ste to i zaslужile“.

Dokumentovanje iskustava nasilja nad braniteljkama ljudskih prava sastavni je deo alternativne istorije ŽUC-a. Smatramo ga izuzetno važnim zbog izgradnje kulture ljudskih prava – odgovornosti prema žrtvama kršenja ljudskih prava i zbog našeg kolektivnog dopri-nosa odbrani ljudskih prava. Ova publikacija je pisani trag o našim iskustvima, a svedočenja o povredama ljudskih prava pomažu da se prekine kultura čutanja koja preovladava naročito kod žena žrtava nasilja. Dokumentacija je važna i za *kulturu kolektivnog sećanja*

– poznavanje onoga što se dešavalо i dešava, društvenih okolnosti koje su dovele do kršenja ljudskih prava i odgovornosti počinilaca nasilja. Kultura kolektivnog sećanja takođe je i čin odavanja priznanja i počasti hrabrim braniteljkama i braniteljima. Ova publikacija je i svedočanstvo o otporu: „*Moramo da govorimo o ženskom heroizmu Žena u crnom i srodnih kolektiva, o njihovoj borbi za dostoјanstvo, o borbi protiv rata i svih vidova nasilja*“ (Karlos M. Beristain).

Staša Zajović i Tamara Spaić

Hronika napada na Žene u crnom – 30 godina organizovane hajke

Žene u crnom izašle su prvi put na ulicu u Beogradu 9. oktobra 1991. godine da bi se javno suprotstavile ratu i militarističko-nacionalističkoj politici režima Slobodana Miloševića. Hronološki gledano, protest je organizovan u trenutku kad su tenkovi, poslati iz Srbije, dovršavali razaranje Vukovara, multietničkog grada u Hrvatskoj, simbol radničke Jugoslavije u malom, i počelo je bombardovanje Dubrovnika, hrvatskog grada na Jadranu koji je deo svetske baštine, pod zaštitom Uneska.

Od tada do danas Žene u crnom održale su više od 2.500 uličnih akcija protiv rata i ratnih zločina, protiv poricanja i relativizacije zločina, protiv zaboravljanja, omalovažavanja i vređanja žrtava, protiv progona ratnih dezterera, protiv ubijanja žena, protiv ekonomske i socijalne marginalizacije žena, Roma i drugih nacionalnih manjina, protiv svih militantnih regionalnih i globalnih politika, protiv kršenja ljudskih prava.

„Zašto muški nikad nisu u optužbama za „izdajstvo”, već su žene, te žene, te ženetine, veštice, kurve. Otkud toliko kurava u ovom gradu i ovoj zemlji? Bitno je da ne nosite crninu, ni crn konac u iglu da ne udevate, crnina može da podseti na Žene u crnom” (Borka Pavićević, Beograd (1947.-2019.)

Skoro nijedna ulična akcija Žena u crnom nije prošla bez fizičkih i/ili verbalnih napada. Iz dosjera napada, koji je pred vama hronološki predstavljen, vidi se kontinuitet namere. Jasno je da su napadi ne samo inspirisani, već su u većini orkestrirani politikom režima, odnosno pojedinim državnim centara moći. Napade većinom nisu inicirali slučajni prolaznici, koje je estetizovan performans žena i muškaraca, odevenih u crno, iziritirao da počnu da psuju, viču, zamahuju kamenicama i pesnicama, vređaju i prete. Sve napade na Žene u crnom izvele su militantne i kriminogene grupe, na više ili manje javan način povezane sa državom i njenim tajnim službama, posebno u periodu nakon 2012. godine.

Napadi na Žene u crnom, koji su se događali na ulici, povodom, tokom ili nakon izvođenja scenskih akcija/performansa, protesta, komemorativnih skupova itd. inspirisani su i pripremljeni medijskim kampanjama vođenim u prorežimskim medijima. Medijska satanizacija omogućila je i „opravdala” sve fizičke i verbalne napade na Žene u crnom.

Kao aktivistička grupa i mreža feminističko-antimilitarističke orientacije, Žene u crnom su najviše napadane zbog insistiranja na svim nivoima odgovornosti za rat i ratne zločine. Najžešći napadi su povodom obeležavanja genocida u Srebrenici. Kao posebno perfidan vid difamacije Žena u crnom, režimska propaganda je „odnegovala” javni diskurs u kome su Žene u crnom optužene da „veličaju muslimanske žrtve”, a potcenjuju „srpske žrtve” da bi, kao „osvedočeni neprijatelji srpskog naroda”, optužili „sve Srbe da su genocidani narod”. Iako Žene u crnom, recimo, svake godine obeležavaju masovan zločin nad Srbima u Orahovcu (Kosovo), stradanje radnika RTS-a u NATO bombardovanju, ubistvo gardista u Topčideru, iako su protestovale protiv progona srpskog stanovništva u akcijama Bljesak (maj 1995.) i Oluja (avgust 1995.) „optužene” su da podvajaju žrtve i to je verovatno najsubverzivniji i najmonstruozniji napad na ŽUC.

Žene u crnom nisu od samog početka 1991. g. na sistematican i analitičan način, vodile preciznu evidenciju napada. Zbog eskalacije represije nad aktivistkinjama i aktivistima početkom 2014. godine, Žene u crnom su počele sa sastavljanjem Dosjera i preciznim beleženjem svih takvih događaja.

Na bazi različitih istorijsko-društvenih okolnosti u kojima su se događali napadi na ŽUC, ova hronika podeljena je na tri faze:

Prva faza: Doba režima Slobodana Miloševića – hajke, napadi i pretnje smrću

Druga faza: Represija „demokratskih vlasti” – poricanje zločina

Treća faza: Povratak devedesetih – veličanje ratnih zločinaca

Prva faza:

Režim S. Miloševića – hajke, napadi i pretnje smrću 1991. - 2000.

Zabrane protesta, pokretanje prekršajnih postupaka, prisluškivanje i praćenje, mučna ispitivanja policajaca iz Službe državne bezbednosti, zaustavljanje mirovnih aktivista na granicama da bi se sprečilo međunarodno solidarno udruživanje, zabrana izdavanja viza, finansijska istraga poslovanja na osnovu iskonstruisanih optužbi, verbalne i fizičke pretnje tokom uličnih protesta...

ŽUC je od 1991. do 1996. godine svake srede organizovao proteste protiv rata u Hrvatskoj i BiH.

Od samog početka, a posebno od 1993. godine, prekršajne prijave zbog navodno neurednih i neblagovremenih prijava javnih manifestacija, pratile su ŽUC kao kontinuirani vid zastrašivanja i opstrukcije, iako su svi javni protesti bili prijavljeni u skladu sa propisima.

„Aktivistkinje koje se zalažu za radikalni raskid sa zločinačkom prošlošću i za odgovornost za ratne zločine, bivaju kvalifikovane kao ekstremistkinje pa i kriminalke...“ (Biljana Kovačević Vučo (1952.-2010.)

Od početka rada, posebno od 1993. g, više desetina aktivistkinja je bilo izloženo policijskim ispitivanjima. Bio je to vid zastrašivanja, ucenjivanja i pritisaka u cilju razbijanja solidarnosti i kohezije grupe.

19. oktobar 1993. g. – Fizičko nasilje zbog antiratnih transparenta: prvi ozbiljniji fizički napad dogodio se tokom redovnog antiratnog stajanja sredom na Trgu Republike. Pripadnici paravojne formacije „**Beli orlovi**“ nasrnuli su na aktiviste. Urlajući uvrede, nasilnici

su gurali aktivistkinje, oteli su i pocepali transparente sa porukama mira: „*Stop ratu*”, „*Ne u naše ime*”, „*Sarajevo sanja mir*”, „*Sarajevo – grobnica živih*” ... Ogorčene aktivistkinje su pružale nenasilni otpor. Nisu odgovarale na uvrede, nisu odgovarale na fizičko nasilje. Instinkтивno su izabrale jedinu moguću odbrambenu taktiku – prkosno i bez straha netremice su gledale nasilnike pravo u oči. Napadači su bili zaustavljeni. Povukli su se i razišli oborenih pogleda.

Policija, kao i u drugim sličnim slučajevima, nije reagovala.

8. mart 1995. g.- Napad zbog transparenta „Albanke su naše sestre”: grupa muškaraca, koje aktivistkinje nisu uspele da identifikuju, fizički ih je napala dok su na Trgu Republike stajale sa transparentom „*Albanke su naše sestre*”. Transparent je uništen u napadu. Tokom kontinuiranih protesta ŽUC-a protiv politike nasilja i apart-hejda, koji je srpski režim sprovodio na Kosovu u periodu od 1996. g. do 1999. g, bilo je čestih fizičkih napada, ali oni nisu precizno zabeleženi.

„Svake srede u pola četiri popodne sastajale smo se i stajale na Trgu. Ti trenuci u kojima smo stajale da se zajedno borimo, omogućili su nam da sve izdržimo. I neodobravajuće poglede prolaznika i njihove uznemirujuće reči”. (Ljuba Minić, Beograd)

Maj 1995. g.- Zabrana kontakata sa izbeglicama: po naređenju Komesarijata za izbeglice Srbije i upravnika izbegličkog kampa Kovilovo, u kome su bile smeštene izbeglice iz Hrvatske i BiH, Ženama u crnom je zabranjen humanitarni rad u kampu. Iako je organizacija registrovana za humanitarnu delatnost, kao osnov za zabranu rada navedeno je da ŽUC navodno ne poseduje dozvolu za rad. U više izbegličkih kampova u kojima smo radile, izbeglice su bile podvrgнуте ispitivanju inspektora Službe državne bezbednosti. Zastrašivanje izbeglica bio je posredni pokušaj opstrukcije rada ŽUC-a.

Sprečavanje međunarodne saradnje i zatvaranje granica za ŽUC

U periodu od 1992. do 2000. g. ŽUC je organizovao devet skupova aktivista mreže međunarodne solidarnosti. Osam u Vojvodini i jedan u Crnoj Gori. Režim je, zloupotrebljavajući novoustanovljeni sistem izdavanja viza za strance iz 1993. g. ovlašćenja granične policije i pripadnika Državne bezbednosti, pokušavao da ove skupove onemogući i Žene u crnom Srbije izoluje iz mreže međunarodne solidarnosti. Opstrukcija ovog tipa pojačana je posebno od 1995. godine, nakon genocida u Srebrenici.

Jul 1995. – Odbijanje viza Španjolkama: ambasada SRJ u Madridu odbila je da izda vize za trideset mirovnih aktivistkinja iz Španije. Španjolke su ipak uspele da dobiju vizu u ambasadi u Rimu, ali je sve to prouzrokovalo velike dodatne finansijske troškove i iscrpljivanje aktivistkinja.

3. avgust 1995. g. – Zabrana ulaska u zemlju aktivistkinjama iz Evrope: granična policija SR Jugoslavije zaustavila je autobus pun aktivistkinja iz Italije, Španije, Velike Britanije i Hrvatske, koje su organizovano krenule na Četvrti skup Mreže ženske solidarnosti protiv rata/ Međunarodne mreže Žena u crnom. Mirovne aktivistkinje iz Evrope pokušale su da organizovano pređu granicu na tri različita prelaza iz pravca Mađarske, ali su na svakom od njih bile sprečene. Ukupno su zadržane 30 sati na graničnim prelazima, policija je naročito maltretirala i bila neprijatna prema aktivistkinjama iz Hrvatske. Najveći broj učesnica mirovne mreže iz inostranstva uspeo je da stigne na skup tek nakon što su se razdvojile. U grupama od po dve ili tri, putovale su lokalnim prevozom (šinobusom i autobusima) od Segedina do Subotice ili Sente.

5. avgust 1995. g. – Policijsko maltretiranje aktivistkinja na granici: tri aktivistkinje Žena u crnom, koje su išle u susret inostranim gošćama, bile su zaustavljene na graničnom prelazu Horgoš. Jugoslovenska granična policija ih je ispitivala četiri sata. Bile su podvrgнуте neprijatnom i omalovažavajućem propitivanju, pretresu i policijskom maltretiranju.

5. i 6. avgust 1995. g. – Saslušavanja aktivistkinja iz inostranstva u tajnoj policiji: pripadnici Službe državne bezbednosti su sve vreme održavanja međunarodnog skupa u Trešnjevcu, kod Sente (Vojvodina), privodili aktivistkinje na saslušanja. Privođene su i organizatorke skupa, pa čak i meštani/ke koje nisu učestvovali u skupu. Pored toga, i lokalna policija Opštine Kanjiža pozivala je na informativne razgovore sve strankinje, učesnice skupa. Lokalne grupe izviđača, koje su želele da podrže skup, morale su zbog pritiska lokalne policije da odustanu od javnog izražavanja podrške. Policijskom ispitivanju tajne službe bio je više puta podvrgnut i rimokatolički sveštenik, paroh u Trešnjevcu Jene Utaši zato što je otvoreno pružao solidarnu pomoć za održavanje dva skupa Mreže u Trešnjevcu (1993. i 1995.).

19. septembar 1998. g. - Zabrana antiratnog skupa „Za mir na Kosovu“: policija je zabranila antiratni protest u Beogradu, ispred Predsedništva Srbije. Međunarodna mirovna akcija bila je organizovana u koordinaciji sa Amnesti internešenel. Tog dana su u Podgorici i celoj Evropi održani protesti protiv rata na Kosovu.

1996. - 2000. g. - Proterivanje međunarodnih volontera i volonterki: troje aktivista iz SAD bilo je u tom periodu proterano iz Srbije zato što su pružali solidarnu pomoć i podršku radu Žena u crnom.

„ŽUC su mi tih devedesetih spasile život“ (Ildiko Erdei, Pančevo).

Pretnje smrću u Skupštini Srbije

28. septembar 1998. g.: na zasedanju Skupštine Srbije, sa skupštinske govornice mirovnim aktivistima upućene su pretnje smrću uz opšte odobravanje poslanika. Pretnje iz izgovorio Vojislav Šešelj, tada predsednik Srpske radikalne stranke i poslanik: „*Ako SAD odluče da napadnu Srbiju, neka na vreme povuku svoje kvizilinge poput članova Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji, Beogradskog kruga i Žena u crnom i neka ih ne ostave kao taoce. Možda ne možemo dohvatiti svaki avion, ali ščepaćemo te koji su nam blizu ruku*“. Ostali poslanici u Skupštini Srbije su ovu pretnju propratili grohotom.

„Jednom nas je tokom rata, bilo samo tri na Trgu. Prolaznici su nas psovali, pljuvali. Ali ja sam se osećala ponosno, nimalo uplašeno. Bila sam tako skrhana da me nije bilo briga. Naša okupljanja na Trgu svake srede su bila poput daška svežeg vazduha koji mi je spasavao život, iznova i iznova” (Saša Kovačević, Beograd)

Kampanja režimske agresije

Jun – septembar 2000. g. – Kontinuirana hajka: poslednjih meseci vladavine režima Slobodana Miloševića, pred izbore koji će dovesti do demokratskih promena, zabeležena je do tada najagresivnija kampanja režima protiv Žena u crnom.

- Svakodnevna policijska ispitivanja pripadnika Službe državne bezbednosti. Aktivistkinje su ispitivane u prostorijama Žena u crnom i u stanici MUP-a;
- Neprekidni upadi finansijske policije;
- Nezakonito lišavanje slobode i tortura Službe državne bezbednosti nad aktivistom ŽUC-a Bojanom Aleksovim, koji je kao postdiplomac na CEU došao da nam pruži podršku;
- Raspisivanje poternice za aktivistkinjom Stašom Zajović zbog solidarisanja sa dezerterima i prigovaračima savesti, kao i za aktivistom Srđanom Kneževićem, zbog dezertiranja sa Kosova tokom vojne intervencije. Poternica je ostala na snazi i nakon što je Srđan oslobođen Zakonom o amnestiji;
- Oduzimanje pasoša aktivistkinji Dunji Hadžiomerspahić;
- Pretresi stanova, telefonsko prislушкиvanje, nezakonito praćenje, ozvučavanje stanova aktivista, poput stana Staše Zajović;
- Zaplena aktivističkog materijala i dokumentacije Žena u crnom. Državna bezbednost je materijal plenila tokom policijskog saslušavanja tokom juna i jula 2000 godine. I pored kontinuiranih zahteva ŽUC-a da se vrati zaplenjen materijal, do sada nije vraćen.

Druga faza: Represija „demokratskih” vlasti – poricanje zločina 2000. – 2012.

Pad represivnog i zločinačkog režima Slobodana Miloševića 5. oktobra 2000. g. nije doneo očekivane demokratske promene, reforme zločinačkih službi bezbednosti su izostale, odnos prema počinjenim ratnim zločinima i žrtvama se nije značajnije promenio. Sve to je uticalo da se nastave napadi na ŽUC, verbalni napadi, difamacija, zabrane javnih protesta... Nakon ubistva premijera Zorana Đindjića, a posebno nakon vanrednih izbora u decembru 2003. godine i dolaska na vlast Vojislava Koštunice, otvoreno su rehabilitovani predstavnici prethodnog režima. Očekivano, „rehabilitovane” su i represivne metode iz prethodnog perioda.

11. jul 2002. g. - Zabrana prelaska granice i odlaska u Srebrenicu: na graničnom prelazu kod Ljubovije, granična policija Republike Srpske, pojačana specijalnim jedinicama, pripadnicima SFOR-a, zau stavila je autobus sa oko 50 aktivistkinja Mreže Žena u crnom Srbiji i onemogućila učešće u obeležavanju sedme godišnjice genocida u Srebrenici I prisustvo dženazi/ukopu posmrtnih ostataka žrtava genocida.

9. novembar 2002. g. - Neonacistički kontramiting I: povodom Međunarodnog dana borbe protiv fašizma, ŽUC je organizovao i, po običaju, u skladu sa zakonom, policiji najavio održavanje javne antifašističke akcije na Trgu Republike. Da bi ova akcija bila osujećena, organizovan je kontramiting navijača klubova Crvena zvezda i Partizan, koji su na trg došli obučeni u crne majice sa likom osuđenog ratnog zločinca Radovana Karadžića i ometali performans ŽUC-a. Navijači, tačnije organizovane huliganske i kriminalne grupe okupljene oko uprave sportskih klubova, često su korišćeni u „specijalnim” uličnim akcijama protiv onih koje je režim označavao kao neprijatelje.

9. novembar 2003. g. – Neonacistički kontramiting II: uzvikujući „Hajl Hitler” grupa huligana koji pripadaju navijačima Crvene zvezde i Partizana, „Delije” i „Grobari”, ponovila je prošlogodišnji scenario opstrukcije antifašističkog mirovnog protesta na Trgu Republike.

Nosili su majice sa likom Radovana Karadžića i užvikivali uvrede aktivistima/kinjama koji su obeležavali Međunarodni dan borbe protiv fašizma. Policija nije reagovala.

10. decembar 2003. g. - Zabрана акције „Izručite ih“: na Trgu Republike u Beogradu, a povodom Međunarodnog dana ljudskih prava, ŽUC je prijavio akciju „Izručite ih“. Međutim, MUP je zabranio ovu akciju po nalogu vlasti. Kampanja „Izručite ih!“ pokrenuta je sa jasnim zahtevom vlastima u Srbiji da potpuno i bezuslovno sarađuju sa Haškim tribunalom i da hitno i bezuslovno isporuče Haškom tribunalu sve osumnjičene za ratne zločine. Istovremeno, cilj kampanje je bio da senzibilizuje građane za tu temu i skrene im pažnju na njen značaj. Kampanja je imala „putujući“ karakter i odvijala se kontinuirano po celoj Srbiji, od decembra 2003. do marta 2005. godine, a povremeno i kasnije.

U ovom periodu aktivistkinje ŽUC-a su bile kontinuirano izložene represivnim administrativnim merama: prekršajnim postupcima, policijskim ispitivanjima i saslušanjima u odeljenju za organizovani kriminal i prostituciju i za privredni kriminal MUP-a.

6. april 2004. g. – Fizički napad zbog protivljenja državnoj pomoći haškim optuženicima: na protestu protiv Zakona o pomoći haškim optuženicima i njihovim porodicama, u organizaciji ŽUC-a i srodnih organizacija, fizički su napadnuti aktivisti Boban Stojanović i Radojica Bunčić. U Urgentnom centru su registrovane lakše telesne povrede, a počinioci nisu ni identifikovani ni kažnjeni.

Tokom aprila te godine ŽUC je organizovao i protest protiv nasilja nad Srbima na Kosovu, ali i protiv rušenja džamija i napada na osobe nesrpske nacionalnosti u Srbiji. Fizički su, tokom protesta, napadnuta dvojica naših aktivista. Policija nije reagovala.

10. jul 2004. – Fizički napad zbog odavanja pošte žrtvama u Srebrenici: na Trgu Republike, tokom obeležavanja devete godišnjice genocida u Srebrenici, izведен je performans „*Mape zabranjenog pamćenja*“. Performans su zajednički izveli Dah teatar i ŽUC. Velika, organizovana grupa nasilnika koja je sebe predstavila kao „srpske patriote“, tokom izvođenja performansa, pretila je i vredala Žene u crnom, urlajući uvrede „*Balinke, Kurve, Nerotkinje, Narkomanke, Živeo Mladić, Živeo Karadžić, Vi ste sramota Srbije, Odraćemo vas na*

sledećem skupu." Potom su fizički napadnute tri aktivistkinje. Performans je nastavljen po dogovorenom scenariju, uprkos napadu i bez obaziranja na njega. Policija nije nikoga ni udaljila, niti privela. Krivična prijava, podneta protiv napadača/ica, je odbačena.

9. novembar 2004. g. – Napad navijača i Skinheads: treću godinu za redom, na protestu povodom obeležavanja Međunarodnog dana protiv fašizma, neonacisti su napali aktiviste Žena u crnom. Policija nije reagovala, što je bio još jasan znak tolerancije vlasti prema fašističkim incidentima.

Klevete i pokušaji brutalne kriminalizacije ŽUC-a

Januar 2005. g. – Represija države nad Ženama u crnom: od početka 2005. godine ŽUC je bio izložen organizovanoj hajci, klevetama i pokušaju kriminalizacije uz čitav spektar represivnih administrativnih metoda. Saslušavanja, informativni razgovori, stalni upadi policije u prostorije ŽUC-a, ispitivanja, prekršajna suđenja, finansijska kontrola, telefonska uznemiravanja, pretnje aktivistkinjama upućene telefonom, posebno na privatni telefon Staše Zajović, zastrašivanja, pretnje „srpskih patriota”...

Jedan penzioner iz unutrašnjosti Srbije (Zaječar), poznat u lokalnoj sredini kao nasilnik, koji je kontinuirano telefonskim pozivima uznemiravao i upućivao pretnje Staši Zajović, podneo je početkom 2005. g. MUP-u (OUP Savski venac) krivičnu prijavu protiv Staše Zajović „za organizovanje prostitucije”. Ova bizarna prijava iskorisćena je za višemesečno policijsko maltretiranje i represiju nad aktivistkinjama.

2. februar 2005. g. – Napad „srpskih patriota“ na Trgu Svetozara Miletića u Novom Sadu: tokom akcije „Izručite ih!“, na aktivistkinje Žena u crnom iz Beograda i Novog Sada nasrtala je organizovana grupa nasilnika. Cepali su transparente koje su aktivistkinje nosile, uzvukivali uvrede, klicali ratnim zločincima...

„Svaka od nas ima različit unutrašnji osećaj i ispoljava ga na različite načine. Meni se čini da je prisustvo policije da ljudima kaže da

nas upute na nas „da to su one, zapamtite ih dobro, to su one”. Kad smo jednom krenule iz ŽuC-a, ja sam iskočila iz kolone, i policajac me je gurnuo „ne smeš tamo da ideš, tamo nisi bezbedna”. Ja sam mu rekla: „Od koga me čuvaš, ja znam da se čuvam” (Svetlana Šarić, Vlastinice).

„One godine kada nas je policija rasterala (2005.), podelila u grupe, bila sam ljuta jer su umesto toga mogli njih (fašističke grupe prim. ured.) da sklone. Prošle godine sam osetila da ja tako više ne mogu. Kada su fašisti, tokom naše akcije, stali kao hor pripremljeni, ja sam imala doživljaj da će tako biti do kraja mog života i da na to više neću da pristanem. Fašisti nama prave kontramitinge, trče za nama i tako se sve obesmišjava” (Slavica Stojanović, Beograd).”

April 2005. g. – Policijska „istraga” Žena u crnom: Odeljenje za organizovani kriminal i prostituciju MUP-a pokrenulo je zvaničnu istragu protiv Žena u crnom pod optužbom „organizovano bavljenje prostitutucijom”. „Istraga” se kontinuirano odvijala od aprila do oktobra 2005. godine. Radi zaštite ŽUC-a, Amnesti internešenel je pokrenuo kampanju, tražeći od nadležnih institucija u Srbiji da se prekine s represijom prema mirovnim aktivistkinjama i borcima za ljudska prava. Nakon više stotina pisama iz celog sveta, koje su vlastima i javnosti uputile najpoznatije i najveće mirovne organizacije i mreže, kampanja zaštite ŽUC-a urodila je plodom. Zaustavljena je ova vrsta klevete i maltretiranja, koju je zvanično organizovala država. Optužbe za prostituciju imale su za cilj napad na moralni integritet i odvraćanje žena od aktivizma, posebno u manjim sredinama. U istom periodu pripadnici SDB-a su kontinuirano dolazili u prostorije ŽUC-a, ispitivali i maltretirali aktivistkinje.

Jun 2005. g. - Finansijska kontrola: zloupotreba finansijske policije protiv organizacija i medija koje vlast označi kao svoje političke neprijatelje, dobro je poznata metoda pritiska i zastrašivanja. Sa ciljem da kriminalizuje rad Žena u crnom, finansijska kontrola dolazila je u više navrata tokom juna i pregledala svu dokumentaciju. Utvrđeno je da u radu ne postoje nikakve nepravilnosti ovog tipa.

10. jul 2005. g. – Suzavac na obeležavanju desete godišnjice genocida u Srebrenici: na Trgu Republike u Beogradu, grupa neonacista bacila je suzavac na učesnice i učesnike protesta povodom desete godišnjice genocida u Srebrenici. Protiv napadača je pokrenut prekršajni postupak. Krivična prijava, koje su podnele Žene u crnom, nije prihvaćena.

„Na desetogodišnjicu Srebrenice imale smo vrlo rizičan skup, gde su letele kamenice protiv nas. A mi zajedno. Sećam se tog solidarnog momenta. To je kao familija. Kad da su mi sestre. Uvek znam da postoje...”(Borka Pavićević, Beograd (1947.-2019.).

„Ostalo mi je upečatljivo, za desetogodišnjicu Srebrenice, kad je na nas баћen suzavac. Taj i mnogi drugi događaji su pokazali Srbiju za vreme i posle Miloševića – Srbiju, koja se nije promenila” (Biljana Kovačević Vučo, Beograd (1952.-2010.).

„Na desetogodišnjicu genocida u Srebrenici, vrlo mladi ljudi su bacili suzavac na nas. Mi smo kašljali, bili smo zahvaćeni dimom. Ali nije prošlo ni deset minuta i Žene u crnom su opet bile na istom mestu” (Vesna Rakić Vodinelić, Beograd).

22. januar 2007. g. - Napad Skinhedsa na poznate aktiviste: bez ika-kvoga povoda i samo zato što su ih prepoznali kao učesnike javnih protesta Žena u crnom, manja grupa Skinhedsa napala je aktiviste ŽUC-a Violetu Đikanović i Miloša Uroševića. Gurnuli su aktiviste ŽUC-a niz stepenice, u blizini Zelenog venca, i naneli im lakše tele-sne povrede. Policija je odbila da dođe na uviđaj, a napadači nikad nisu identifikovani.

7. oktobar 2007. g. – Kamenicama na učesnike antifašističkog marša u Novom Sadu: u znak protesta zbog najave neonacističkog marša, grupa nevladinih organizacija iz Novog Sada organizovala je protest i antifašistički marš. U akciji je učestvovalo i pedesetak aktivistkinja Mreže Žena u crnom iz cele Srbije. Na učesnike protestnog marša kamenice su bacali neonacisti iz organizacije Nacionalni stroj,

okupljeni u parku, pored koga je prolazila antifašistička povorka. Pripadnici Žandarmerije štitili su pripadnike Nacionalnog stroja, organizacije koja je Ustavom zabranjena i koja radi „u ilegali“. Predstavnici vlasti su nakon incidenta negativno govorili o antifašističkom maršu kao „ekstremnom“.

„Oni (policija prim. ured.) nas prate, snimaju, maltretiraju. Oni nas izjednačavaju sa njima (desničarskim organizacijama) i to je problem. Da, nama je potrebna zaštita, ali vlast mora da zabrani klerofašističke organizacije“ (Zorica Trifunović, Beograd).

3. decembar 2007. g. – Sprečavanje tribine u Aranđelovcu: aktivistkinje Žena u crnom organizovale su akciju solidarnosti i podrške autorkama kritičke emisije „Peščanik“, koje su organizovale tribinu i promociju knjige „Peščanik“. Tribinu su fizički sprečili pripadnici partije Nova Srbija, čiji politički program ima obeležja klerofašizma, a značajno je učestvovala u vlasti na republičkom i lokalnom nivou od demokratskih promena 2000. g.

10. decembar 2007. g. – Napad klerofašista: na Dan ljudskih prava kolektiv Škart i ŽUC izveli su na Trgu Republike akciju „**Stop klerikalizaciji – Nećemo nazad**“. Tokom akcije su neonacisti iz Ustavom zabranjene organizacije Obraz i njima slični, neprestano ometali i pokušavali da prekinu performans. Pevali su četničke pesme i himnu zločinačke Jedinice za specijalne operacije, čiji su pripadnici osuđeni za učešće u političkim ubistvima 90-tih i atentat na premijera Zorana Đindjića. Uzvikivali su: „Ratko Mladić, Ubij, ubij pedera, Biće mesa-klaćemo Hrvate, Ubij zakolji, da Šiptar ne postoji, Šiptarske kurve u crnom“.... Policija nije sprečila neonaciste, već je dozvolila pa i ohrabrilala njihovo divljanje.

„Kada sam jednom, posle našeg protesta, izašla napolje iz ŽuC-a, policajac mi je rekao: „Pa ti ne možeš da izadeš u crnini!“. Ja sam bila jako ljuta i odbrusila mu: „Nećeš ti da mi kažeš kako će ja da se obučem“ (Nevena Nena Kostić, Leskovac).

„Kada je bila proglašena nezavisnost Kosova (februar 2008.), mi smo se evakuisale iz ŽUC-a, nismo izlazile na ulicu, bilo je jako puno straha. Oni su čistili ulice od svih nas i mi smo se zatvarali u sebe, bežali u neka geta...“ (Miloš Urošević, Beograd).

8. mart 2008. g. – Zabrana Osmomartovskog marša: Policijska uprava u Beogradu donela je rešenje kojim se zabranjuje obeležavanje 8. marta u Beogradu, na stogodišnjicu ovog praznika, i to sa sledećim obrazloženjem: „može doći do ometanja javnog saobraćaja, ugrožavanja zdravlja, bezbednosti ljudi i imovine”.

Ustavni sud je u martu 2012. g. doneo presudu u kojoj se kaže da je država Srbija povredila niz ljudskih prava Žena u crnom i to pravo na slobodu okupljanja, pravo na pravično suđenje, pravo na suđenje u razumnom roku i pravo na delotvoran pravni lek. Ovo je jedina presuda doneta u korist Žena u crnom i zaštite braniteljki.

10. jul 2009. g. – Napad klerofašista i agresivno negiranje genocida: i pre nego što su Žene u crnom stigle na Trg Republike, prostor koji se tradicionalno koristi za obeležavanje godišnjice genocida u Srebrenici bio je „zauzet”. Aktivistkinje su dočekane glasnim i agresivnim uvredama. Veća grupa pripadnika klerofašističkih organizacija horški je skandirala: „Srebrenica nije genocid”, „Ratko Mladić”, „Radovan Karadžić”, „Kosovo je Srbija”... Tokom akcije „***Da ne zaboravimo genocid u Srebrenici***”, izvedena je scenska akcija „***Pamtimo – odgovornost i solidarnost***”. Trg Republike u Beogradu je prekriven ogromnom folijom sa 8372 utisnutih ruža, u znak sećanja na žrtve. U akciji je učestvovalo oko 150 osoba, aktivista i aktivistkinja iz Srbije, Bosne i Hercegovine (Bihać i Sarajevo), Italije, Španije, Izraela, SAD-a, Velike Britanije, Indije, Švedske, itd.

„Zajedno sa Ženama u crnom stajali smo na Trgu Republike 10. jula (2008.) držeći transparente Odgovornost i Solidarnost i Beograđanima projektovali film Žene Srebrenice govore, autorke Milice Tomić. Čudno je bilo – Trg u mraku, Srebreničanke se obraćaju Srbiji, Beograd čuti, tek poneko priđe i pljune nas“ (Boban Stojanović, Zaječar/Beograd).

9. novembar 2009. g. – Zabрана antifašističke akcije ispred Skupštine Srbije: na Međunarodni dan borbe protiv fašizma, aktivisti Žena u crnom, Labrisa i umetnici iz art grupe Škart izveli su performans ispred Skupštine grada Beograda, jer je policija zabranila izvođenje na platou ispred Skupštine Srbije. Tokom akcije je, na Terazijama, položeno cveće pored spomenika obešenim antifašistima iz Drugog svetskog rata. Uprkos zabrani, izveden je marš centralnim gradskim ulicama, od Terazija do Akademskog platoa, ispred Filozofskog fakulteta.

Napadi zbog solidarnosti sa manjinama

10. oktobar 2010. g. – Upad huligana u prostorije ŽUC-a uoči Parada Ponosa: u prostorijama je bilo oko desetak aktivista/kinja iz Mreže ŽUC-a, iz raznih gradova Srbije, koji su došli na Prajd. Oko jedan sat posle ponoći, dva muškarca su upala u prostorije ŽUC-a, a jedan od njih je mlatarao čekićem, urlajući: „*Ko je ovde gej?*“. Prvo su nasrnuли su na aktivistu iz Pančeva, tukli su ga pesnicama i jurili po stanu, dok spas nije našao begom u kupatilo, gde se zatvorio. Napadači su zatim zgrabili stolicu, udarali aktivistkinju iz Niša i polomili joj naočare. Napadači su pobegli nakon što je jedna aktivistkinja uspela da pozove policiju. Policijska patrola je na uviđaj u ŽUC došla tek tri sata kasnije. Napravljen je zapisnik, a jedan od napadnutih aktivista otiašao je u policijsku stanicu 29. novembar, gde je saslušan i prepoznaо jednog od napadača. MUP nikada nije pokrenuo postupak, a krivična prijava ŽUC-a nije prihvaćena. Prajd je održan uz ogromno policijsko obezbeđenje i ostaće upamćen po divljanju huligana iz desničarskih, fašističkih i ekstremnih fudbalskih navijačkih grupa, koji su razlupali grad. Učesnici Prajda iz ŽUC-a evakuisani su policijskim vozilima iz Studentskog kulturnog centra do autobuske stanice.

17. jun i 30. jul 2010.- Pretrje tokom solidarne posete Romima u selu Jabuka: nakon ubistva mladića (17), za koje je osumnjičen njegov vršnjak, 10. juna je u selu Jabuka, u Vojvodini (40km od Beograda), došlo do eskalacije nasilja prema romskom stanovništvu. Grupa meštana neromske nacionalnosti danima je kamenovala pripadni-

ke romske manjine, uništavala im imovinu, maltretirala ih i pretila smrću. Aktivisti ŽUC-a napadnuti su prilikom solidarne posete ugroženoj romskoj manjini.

5. oktobar 2011. g. - Privođenje aktivistkinje ŽUC-a tokom akcije solidarnosti sa Romima: Žene u crnom su, zajedno sa još šest NVO iz Beograda (Regionalni centar za manjine, Komitet pravnika za ljudska prava, PRAXIS, Inicijativa mlađih za ljudska prava, Rekonstrukcija Ženski fond i Odbrani Filozofski), organizovale akciju solidarnosti sa Romima, čije su kuće, barake koje su im bile jedini dom, rušene. Barake su bile bespravno useljene, a njihovom žiteljima (21 osoba) nije obezbeđen alternativni smeštaj. Policija nije dozvolila aktivistima organizaciju za ljudska prava da priđu barakama. Pored legitimisanja, policija je primenjivala i silu i tom prilikom privredna je Marija Perković, aktivistkinja ŽuC-a. Puštena je istog dana. Zahvaljujući aktivističkom pritisku, radničke porodice nisu iseljene.

Treća faza:

Veličanje ratnih zločina i zločinaca – povratak devedesetih 2012.-2022.

23. mart, 11. maj i 22. jun 2012. g. – Uvrede i pretnje četničkih organizacija: tokom političkog i sudskog procesa rehabilitacije Draže Mihailovića, ratnog zločinca i komandanta četničkih formacija, saradnika hitlerovskih okupatora u Drugom svetskom ratu, Žene u crnom su protestovale ispred zgrade Trećeg opštinskog suda u Beogradu, u kome se suđenje održavalo. ŽUC je pokrenuo kampanju „Stop rehabilitaciji ratnog zločinca Draže Mihailovića“. Aktivisti su nosili transparente na kojima je pisalo: „Žene u crnom protiv fašizma“, „Stop rehabilitaciji“, „Mihailović - genocid – Srebrenica“, „Anti-fašizam je moj izbor“... Tokom svih ročišta aktivistkinje i aktivisti ŽuC-a su neprekidno bili izloženi uvredama i pretnjama pripadnika četničkih organizacija iz Beograda i drugih gradova.

Protesti protiv rehabilitacije Draže Mihailovića, tokom kojih je ŽUC bio izložen napadima desničara, održavani su i 2013. g. (22. februar) i 2014. g. (27. februar, 3. mart i 28. april).

„Osećam se pomalo iscrpljeno i u nekim fazama mi se javlja osećaj da se vrtimo u istom krugu, da ne uspevamo da iskoračimo. Današnja Srbije je umrtvljena zajednica kojoj je režim zatvorio sve puteve i blokirao sve životne sokove” (Vladimir Jevtić, Bajina bašta)

Novembar 2012. g. – Na crnoj listi: stalne pretnje i pritisci klero-fašističkih i desničarskih organizacija u Srbiji rapidno se pojačavaju nakon što su na predsedničkim i parlamentarnim izborima 2012. g. na vlast ponovo došle stranke koje su činile režim devedesetih godina. Klerofašistička organizacija „Naši”, blisko povezana sa novom vladajućom nomenklaturom, objavljuje u novembru takozvanu crnu listu „neprijateljskih” nevladinih organizacija. Na listi su, među dvadesetak NVO, i Žene u crnom. „Naši” traže zabranu organizacija sa crne liste i uvođenje zakona protiv civilnog društva, po ugledu na zakon u Ruskoj federaciji.

Mart - april 2014. g. – Serija napada zbog obeležavanja zločina nad Albancima: pozivi na linč i organizovana hajka protiv Žena u crnom, čitav niz napada prethodio je komemorativnoj akciji ŽUC-a, obeležavanju 15 godina od ratnih zločina srpskih snaga nad kosovskim Albancima.

Medijski progon i poziv na klanje

25. mart 2014. g. – Zvaničnik specijalne policije javno poziva na linč aktivista ŽUC-a: Radomir Počuća, portparol protivterorističke jedinice policije, objavio je na svom Fejsbuk nalogu, poziv huligana da se obračunaju sa mirovnom grupom Žene u crnom: "Mislim da ovo ne bi trebalo da se održi. Gospodo huligani, Delije, Grobari, Radovci, Firmaši, umesto da trošite pesnice između sebe, a veliki ste rodoljubi, udužite se i podelite po pički onome kome treba da se da po pički".

26. mart 2014. g. – Pamtimos zločine na Kosovu/ I kujtojmë krimet në Kosovë!: uprkos pretnjama Žene u crnom održavaju javni komemorativni skup povodom 15 godina od zločina nad albanskim civilima na Kosovu. Izvedena je i scenska akcija „**Rekonstrukcija zločina**

– omaž albanskim civilnim žrtvama”, uz podršku umetničkih kolektiva Multimedijalni centar LED ART/ Art klinika iz Novog Sada i Dah teatar iz Beograda. Svi transparenti su bili napisani na albanskom i srpskom jeziku u znak solidarnosti i saosećanja sa porodicama ubijenih, ali i radi senzibilisanja javnosti u Srbiji za zločine srpskih oružanih formacija na Kosovu. U akciji je učestvovalo oko 35 aktivista. Izvedena je bez incidenta, ali dan nakon ove mirovne akcije usledili su brutalni napadi i pretnje.

29. mart 2014. g. – Novi poziv na linč Žena u crnom: na Fejsbuk statusu pod imenom Boris Knežević objavljen je sledeći poziv: „*Pozivam svu braću da gde god vide one kurve u crnom da ih odmah linčuju i spale!!! Pravda za Počuču*”. Usledilo je objavljivanje stotine pretećih i uvredljivih komentara. Tužilaštvo je odbacilo krivičnu prijavu.

1. april 2014. g. – Lažni intervju za raspirivanje mržnje prema ŽUC-u: na Fejsbuk nalogu „**Online Reporter**” osvanuo je tekst propraćen izmišljenim intervjonom, u kome se, između ostalog, iznose bizarre, izmišljene pretnje da se Radomir Počuča „našao na udaru pretnji ove zloglasne ženske NVO koja najavljuje da će ga javno silovati na Trgu Republike sve dok im Počuča javno ne uputi izvinjenje ili dok ne umre od iznemoglosti”.

4. april 2014. g. - Policija odobrila skup podrške govoru mržnje: Srpski sabor Zavetnici, desničarska organizacija klerofašističkog usmernjaja, traži i dobija odobrenje policije za održavanje skupa podrške Radomiru Počuči, portparolu Protivterorističke jedinice MUP Srbije. Počuči navodno prete sankcije na poslu zato što je pozvao na linč pripadnica ŽUC-a, a skup podrške odobrava ista institucija koja zvanično najavljuje disciplinske mere zbog govora mržnje.

5. april 2014. g. - Policijske pretnje pod prozorom ŽUC-a: protest u organizaciji klerofašističke organizacije Srpski sabor Zavetnici održan je u neposrednoj blizini prostorija Žena u crnom. Šire područje oko zgrade bilo je blokirano. Demonstranti su zahtevali da se u Srbiji doneše zakon kojim bi se nevladinim organizacijama sa „Crnog spiska” zabranilo delovanje. Na protestu je učestvovalo oko tridesetak osoba, a obezbeđivalo ga je dvostruko više naoružanih policajaca. Policija je blokirala prilaze Zelenom vencu, legitimisala stanare i dodatno uznemirila javnost. Stanare je posebno uznemirilo robusno prisustvo policije, koja je delovala preteće, a ne zaš-

titnički, ispred i u zgradi tokom protesta. Policija je zloupotrebila slobodu okupljanja, time što je dala dozvolu za protest čiji je motiv odbrana poziva na nasilje.

„Samim uključenjem u aktivnosti ŽUC-a, osećala sam stalnu nebezbednost. Kako su godine prolazile, broj pripadnika policije na našim stajanjima se povećavao, a povećavao se i moj osećaj straha i nebezbednosti.“ (Milka Rosić, Leskovac).

„Ja sam aktivistkinja koja je prošla 90-te u ovoj grupi i Milošević je bio bedni amater spram ovoga. Mislila sam da je to bilo nešto najgorje.“ (Violeta Đikanović, Beograd)

„Aktivistkinja sam od 1996. godine, birala sam da budem u riziku, da budem nebezbedna, da budem napadana, da budem u opasnosti. Govoriti o ratnim zločinima, a to znači da si kontinuirano u riziku. Plaši me bezbednost moje crkve, takođe aktivistkinje, koja ne sme da sedne u kafić, jer ide u Srebrenicu.“ (Svetlana Šarić, Vlasotince)

5. april 2014. g. – Fejsbuk poziv na klanje tupim nožem: na Facebook stranici časopisa „**PressOnline**“ pojavio se poziv na likvidaciju ŽUC-a na korisničkom nalogu pod imenom Aleksandar Balaban: „*Pod hitno ih likvidirati. Nudim 100.000 evra po glavi kurvi onome ko ih likvidira... jedini uslov je da ih se zakolje nazubljenim i tupim nožem... ponuda traje dok god su žive...*“

8. april 2014. g. - Kampanja za proterivanje Žena u crnom - na sajtu Srpskog sabora Zavetnici objavljena je lažna vest da su predstavnici stanara zgrade, u kojoj su prostorije ŽUC-a, od njih tražili pomoć. U svom saopštenju Zavetnici se obavezuju da će „*podržati borbu stanara u Jug Bogdanovoj 18 da se oslobole NVO Žene u crnom i pružićemo im pravnu i svaku drugu vrstu pomoći u toj borbi*“. Hajci protiv ŽUC-a pridružuju se i visokotiražni tabloidi koji objavljuju naslove: „*Žene u crnom niko ne voli, iselite iz odavde*“”, „*Žene u crnom žale albanske žrtve, a srpske ih ne zanimaju*“, „*Učinićemo sve da Žene u crnom napuste zgradu...*“

Radomiru Počući je 2016. g. suđeno za krivično delo ugrožavanja sigurnosti aktivistkinja i aktivista Žena u crnom. Presudom Višeg suda on je oslobođen, a Apelacioni i Ustavni sud potvrdili su oslobađajuću presudu.

8. jul 2014. g. - Napad četnika u centru Valjeva: povodom 19. godišnjice genocida u Srebrenici, Žene u crnom i učesnici inicijative "Mirovni aktivizam - aktivistički biciklizam- Srebrenica 2014" organizovali su na glavnem gradskom trgu u Valjevu, u crnini i čutanju, mirovnu akciju "Nikada nećemo zaboraviti genocid u Srebrenici". Od samog početka učesnici pomenute mirovne akcije bili su izloženi nacionalističko-militarističkim-mizoginim uvredama profašističke grupe muškaraca. Grupa je bila „uniformisana”, nosili su majice sa natpisom „Četnici Valjeva” i slikama Ratka Mladića. Nasilje je eskaliralo, a policija nije uspela da nasilnike spreči da probiju kordon. U napadu, počinjenom u atmosferi linča i poziva na uništenje, povređeni su Staša Zajović, Ljiljana Radovanović, Miloš Urošević i Dejan Gašić. Policija je jedva uspela da iz opasnog okruženja evakuiše aktiviste i aktivistkinje, a iz bezbednosnih razloga, svi su učesnici mirovne akcije pod policijskom pratinjom vraćeni u Beograd. Aktivisti na biciklima su ipak dva dana kasnije uspeli da nastave put od Beograda do Potočara/Srebrenice.

„Osećam se i uplašeno i besno posle napada u Valjevu (8.7.2014.). Tamo su nas ljudi oterali i to me je razbesnelo. Nije me toliko briga za moju bezbednost, nego me uznenimira bezbednost bliskih ljudi. Ja sam svestan rizika“ (Goran Lazin, Pančevo)

„Ove godine na stajanju za Srebrenicu (10.7.2014.) osećala sam se jako uznenirena. Okreneš se i vidiš jedan prsten policije, pa drugi prsten žandarmerije, treći prsten specijalne interventne policije. Pitala sam se šta sam ja uradila? Zar sve zbog toga što se solidarišemo sa žrtvama zločina počinjenih u naše ime?“ (Milka Rosić, Leskovac)

22. jul 2014. g. - Pretnje Staši Zajović: na autobuskoj stanici u Zemunu nepoznati muškarac je pretio Staši Zajović, koordinatorki ŽUC-a: "Znam ja tebe, ti si Staša Zajović iz Žena u crnom. I da znaš, nema ti

mesta u Srbiji jer ti mrziš Srbe i radiš za Muslimane... Mi smo nevidljivi, mi dolazimo iz mraka i radimo po mraku, nas ima svuda... Nećete braniti američki komandosi..."

18. novembar 2014. g. – Nasilje Zavetnika: tokom održavanja akcije „*Nikada nećemo zaboraviti zločine u Vukovaru*” na Trgu Republike, pripadnici organizacije Zavetnici pokušali su da je spreče i prekinu. Razvili su transparent „*Вуковар никада неће бити Вуковар*” i upućivali uvrede i pretnje aktivistima „Žena u crnom”.

28. april 2015. g. – Verbalni napad Vojislava Šešelja na Stašu Zajović: na suđenju za rehabilitaciju Draže Mihailovića, pred početak glavnog pretresa, uticajni predsednik Srpske radikalne stranke i politički „otac” aktuelnog predsednika Srbije, javno je vredao koordinatorku Žena u crnom Stašu Zajović: „*Rugobo jedna. Ružniju ženu nisam video. Ti si veštica. Da li si oduvek bila ružna ili ti se nešto desilo? Trebalo je još u kolevci da te udave kad su videli kako si ružna. Imaš li švalerku?*” Na ove uvrede, sudska straža nije reagovala i nije udaljila Šešelja iz sudnice. Nakon toga, ispred Palate pravde Šešelj je, uz odobravanje pomahnitale pratnje, nastavljući u istom, uverljivom tonu, novinarima rekao da se iznenadio kada je video "koliko je Staša Zajović ružna, prava veštica. Ona je toliko ružna da iskonsko zlo izbjiga iz nje. Ono je trebalo pridaviti čim se rodilo", rekao je Šešelj. Kad su ga novinari pitali zašto vređa žene, odgovorio je da „*u njoj nema ama baš ništa žensko*”.

„Kada smo 24. maja ove godine imali mirovnu akciju na Trgu, kada smo izašli iz ŽUC-a bilo je više policije nego nas, ispred, pored, iza, svuda... sa radio stanicama, automobilima. Imala sam neprijatan osećaj” (Danica Pupovac, Pančevo.)

23. jun 2015. g. - Uvrede na Novom groblju: aktivistkinje Žena u crnom Staša Zajović i Ljiljana Radovanović ušle su u cvećaru na ulazu u Novo groblje, u Beogradu, a za njima je u cvećaru uleteo krupan muškarac. Prišao je Staši Zajović na manje od pola metara, uneo joj se u lice i počeo da je vređa: „*Ko si ti izdajice srpskog naroda da napadaš mog heroja Ratka Mladića. Kurvo jedna. Ko te plaća? Koliko ti Amerikanci daju para za to što radiš? Narod nema šta da jede, a ti*

organizuješ gej paradu. Video sam te, lično si nosila gej zastavu. Ti si zlo i sramota za srpski narod.”

„Biti aktivistkinja u malom mestu, znači biti pritisnuta od svih, odbačena od porodice, od okruženja. Znači, biti sama.” (Ivana Ristić, Leskovac)

„Za mene je biti u riziku uspeh, jer radim nešto što će biti dobro za buduća pokolenja. Govoriti deci o Srebrenici je dobro. To je ono što ćemo mi uraditi za njih, da se suoče sa onim što se radilo u njihovo ime.” (Snežana Obrenović, Kraljevo)

„Ja se osećam nebezbedno, nesigurno i ugroženo. Država je ta koja dozvoljava da mi budemo nebezbedne.” (Anelija Dimitrova, Dimitrovgrad)

Jun i jul 2015. g. – Mete obeležavanja 20 godina od genocida u Srebrenici: aktivisti su skoro svakodnevno bili meta uvreda i pretnji, a naročito su bili izloženi tokom trajanja akcija kojima je obeležavana godišnjica genocida u Srebrenici (akcije u Beogradu 07.07 i 10.07, 08.07. u Šapcu, 09.07. u Loznicama). U isto vreme veliki broj pretnji i uvreda je poslat na Facebook profil Žena u crnom. Uvrede su bile uglavnom na mizoginoj i šovinističkoj osnovi: „kurve u crnom”, „ubi baliju”, „kurave, majku vam mrtvu jebem”, „mamu vam jebem ustašku”... .

7. jul 2015. g. – Uništavanje simboličkog memorijala za žrtve srebeničkog genocida: u Srebreničkoj ulici u Beogradu, ŽUC je organizovao scensku akciju „*Srebrenica – kamen spoticanja za Srbiju!*“ - podizanje simboličkog memorijala. Praksa podizanja memorijala, pre svega u Nemačkoj, pod nazivom „Kamen spoticanja“ predstavlja čin sećanja na žrtve holokausta. Kao što je Aušvic paradigm za nacističke zločine i holokaušt, tako je i Srebrenica postala paradigm za srpske zločine, najveće u Evropi posle Drugog svetskog rata. Scenskom akcijom podizanja simboličkog memorijala „*Srebrenica – kamen spoticanja za Srbiju!*“ podstiče se stvaranje klime građan-

ske odgovornosti. Nažalost, simbolički memorijal je posle 24 sata uništen, što svedoči o klimi poricanja srebreničkog genocida u Srbiji. Nakon toga, ŽUC je napravio novi „kamen spoticanja” koji instalira povodom godišnjica genocida u Srebrenici. ŽuC je osmislio i realizovao akciju zajedno sa Multimedijalnim centrom/MMC Art klinika/Led art iz Novog Sada. U ovoj akciji učestvovalo je preko 80 aktivistkinja Mreže ŽUC-a Srbije (Beograd, Novi Sad, Leskovac, Kraljevo, Kruševac, Zrenjanin...) i aktivistkinje iz evropskih zemalja (Belgija, Italija, Španija, Velika Britanija, Mađarska, Belorusija, kao i iz SAD.

10. jul 2015. g. - Zabranu akcije #Sedamhiljada#: novinar BBC-a Dušan Mašić (1964.-2022.) inicirao je akciju u kojoj bi na bulevar ispred Skupštine Srbije leglo 7.000 ljudi, a svaki učesnik bio bi obeležen brojem koji simboliše jednu od srebreničkih žrtava, u cilju odavanja pošte. Grupa organizacija za ljudska prava i demokratiju iz Srbije preuzela je ideju i zvanično prijavila akciju za 11. jul. Desničarske organizacije zapretile su da će sprečiti skup i MUP je zabranio sve ulične manifestacije 11. jula u Beogradu. Umesto toga, 10. jula (od 23:00 do 24:00) organizacije za ljudska prava, među kojima i Žene u crnom, organizovale su komemorativni skup u parku ispred Predsedništva Srbije. U akciji je učestvovalo više desetina aktivistkinja Mreže Žena u crnom Srbije, kao i aktivistkinje Žena u crnom iz Belgije, Italije, Španije.

24. septembar 2015. g. – Napad na prostorije ŽUC-a: nepoznate osobe su sa ulaznih vrata kancelarije Žena u crnom skinule i uništile sve oznake organizacije.

Novembar i decembar 2015. g. – Zabranu posete izbegličkim centrima Preševo i Adaševci: aktivisti ŽUC-a obilazili su centre gde su smeštene izbeglice, kako bi odneli prikupljenu pomoć, upoznali se sa uslovima u kojima izbeglice borave i čule kakav je odnos državnih organa prema njima. Pri ovim posetama, policija je sprečavala ulazak aktivista u prihvatile centre, pod izgovorom da je za boračak u centru potrebna dozvola. Na pitanja o proceduri i ko izdaje dozvole, davali su konfuzne i kontradiktorne odgovore. Pokušaji da od Komesarijata za izbeglice i nadležnih u Vladi Srbije dobiju više informacija ili „dozvolu” nisu urodili plodom.

8. mart 2016. g. – Napad na učesnike Osmomartovskog marša: prilikom dolaska na Trg Republike, mesto okupljanja učesnika mar-

ša, jedan muškarac je, kod podzemnog prolaza na Zelenom vencu, napao grupu aktivistkinja i aktivista ŽUC-a. Pratio ih je glasno vređajući, a zatim im oteo zastavu duginih boja i pobegao.

24. maj 2016. g. – Napad jajima u Leskovcu: povodom Međunarodnog dana ženskih akcija za mir i razoružanje, u organizaciji Žena za mir Leskovac i Žena u crnom, Beograd, uz podršku aktivistkinja Mreže Žena u crnom iz više gradova Srbije, održana je feminističko-antimilitaristička akcija „*Sve za mir, znanje i obrazovanje, ništa za naoružanje*“. Na ovom skupu, koji je leskovačka policija odobrila, učestvovalo je oko 50 osoba. Od samog početka akcije, pa sve do kraja javnog skupa, grupa osoba je uvredama, pretnjama, vikom, ometanjem govornika, neprekidno pokušavala da spreči održavanje skupa. Učesnici su više puta gađani jajima.

17. jun 2016. g. – Napad tokom akcije „Pamtimo žene silovane u ratu“: grupa pripadnika ekstremno-desničarskih organizacija na Trgu Republike uznemiravala je aktivistkinje, fotografisala ih iz blizine, a ispred aktivistkinja su stavili venac sa natpisom „*Pokoj vam duši*“. Među osobama koje su uznemiravale aktivistkinje bio je i Nemanja Ristić, poznat po pripadnosti kriminalnim krugovima, više puta osuđivan za najteža krivična dela, između ostalih i za ubistvo.

9. novembar 2016. g. - Blaćenje ŽUC-a u prorežimskom tabloidu: najtiražniji tabloid Informer objavio je na naslovnoj strani tekst „*ŽENE U CRNOM NAJVEĆI STRANI PLAĆENICI: Zapad im dao 1.587.596 evra da optužuju Srbiju za ratne zločine*“. U ovom tekstu se navodi da su Žene u crnom navedeni iznos novca dobine u poslednje dve godine i to sa ciljem da se „*napada i destabilizuje država Srbija*“. Tekst je ilustrovan fotografijom koordinatorke Žena u crnom Staše Zajović, preko koje je ispisana cifra milionskog iznosa u evrima, te se insinuirala da je lično Staša Zajović dobila tu sumu novca. Podaci objavljeni u tekstu su u potpunosti netačni. Nijedan od stvarnih donatora Žena u crnom nije pomenut u tekstu, već su navedeni donatori koji nikada ili u datom periodu nisu finansirali projekte Žena u crnom. ŽUC je tužio Informer, postupak je u više sudske instanci trajao od 2016. do 2020. g, kad je Ustavni sud odbacio žalbu ŽUC-a i konačno abolirao urednika Informera.

Nekažnjeno divljanje ekstremista

6. decembar 2016. g. – Uništavanje izložbe „Vukovar – ubijanje jednog grada”: MMC Art klinika iz Novog Sada i Žene u crnom iz Beograda organizovali su postavljanje izložbe posvećene zločinima u Vukovaru, autora Srđana Veljovića. Izložba je otvorena 18. novembra u Novom Sadu, u „Šok Koridor 22”, u pasažu u Zmaj Jovinoj ulici 22. Trebalo je da traje mesec dana, ali su je posle nepune tri nedelje uništili „nepoznati počinioci”.

30. maj 2017. g. – Prekid tribine i pretnje na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu: održana je tribina u organizaciji Žena u crnom, na kojoj su prezentovani knjiga i film o Ženskom sudu. Desetina pripadnika ekstremističkih organizacija upali su na tribinu i prekinuli njeno održavanje pevanjem i skandiranjem nacionalističkih parola, kao i isticanjem slika ratnog zločinca Ratka Mladića. Nakon toga su napustili salu, a tribina je nastavljena. Po završetku tribine, huligani su ispred zgrade pretnjama ispraćali posetioce i učesnike tribine.

31. maj. - 3. jun 2017. g. – Napadi u Beogradu tokom festivala Mirëdita/Dobar dan: brojni pripadnici ekstremno-desničarskih grupa vredali su, polivali vodom i pretili posetiocima festivala koji promoviše saradnju umetnika i aktivista sa Kosova i iz Srbije. Nasilničke grupe su ometale i pojedine programe festivala. U medijima i na društvenim mrežama stvorena je atmosfera linča i mržnje, upućivani su brojni pozivi da se po svaku cenu spreči održavanje festivala. Dokumentarni film „*Albanke su naše sestre*”, koji govori o otporu ratu na Kosovu i solidarnosti građana Srbije i Kosova, prikazan je poslednjeg dana festivala Mirëdita/Dobar dan. Film delom govori i o akcijama solidarnosti Žena u crnom sa albanskim aktivistkinjama na Kosovu, tokom bombardovanja 1999. godine. Naziv filma „*Albanke su naše sestre*” preuzet je od Žena u crnom, koje su 8. marta 1995. g. fizički napadnute upravo zbog transparenta sa tim natpisom.

10. jul 2017. g. – Policija omogućila nasilnicima da nesmetano vredaju žrtve genocida u Srebrenici: povodom 22. godišnjice genocida u Srebrenici, Mreža Žena u crnom, uz podršku Multimedijalnog centra Led art, Dah teatra, Inicijative mladih za ljudska i Autonomogn

ženskog centra, organizovala je na Trgu Republike, u Beogradu, scensku akciju u crnini i čutanju „**Srebrenica 8372...**“. Planirano je da se akcija tradicionalno održi ispred spomenika knezu Mihailu. Skup je bio uredno prijavljen policiji i odobren. U vreme i na mestu gde je trebalo da se održi mirovni skup, pre dolaska aktivista okupila se brojna grupa pripadnika ekstremno-desničarskih organizacija, među njima: *Simo Spasić* (iz Udruženja Srba kidnapovanih i ubijenih na Kosovu); *Radomir Počuća*, uslovno osuđen za učešće u ratu u Ukrajini, *Miša Vacić*, osuđen za napade na LGBT osobe, bivši savetnik u Vladi Aleksandra Vučića, i *Milovan Drecun*, bivši novinar RTS-a, poznat po ratnohuškačkim izveštajima i jeziku mržnje prema Albancima tokom rata na Kosovu, poslanik vladajuće Srpske Napredne Stranke i predsednik skupštinskog odbora za Kosovo. Primećen je i veći broj pripadnika ekstremističke organizacije *Zavetnici*, kao i neonacističke organizacije *Alternativa*. Istakli su državne ruske i srpske zastave, kao i zastave sa likovima haškim osuđenika Radovana Karadžića i Ratka Mladića. Policajci, koji su određeni kao obezbeđenje građanskih aktivista/kinja, praktično su delovali protiv mirovne akcije obeležavanja genocida. Aktivistkinje i aktiviste su okružili, onemogućili im slobodno kretanje i premestili ih na drugi kraj Trga Republike. Pripadnici desničarskih organizacija mogli su za to vreme da se slobodno kreću, da dobacuju pretnje i uvrede građanima koji su došli da odaju počast žrtvama genocida u Srebrenici. Policija je saopštila da su najavu za kontra-skup dobili u toku dana. Od policijaca iz službe nadležne za javne skupove dobijena je informacija da su obaveštenje o održavanju kontra-skupa dobili „iz kabineta ministra MUP“. Žene u crnom su svoju mirovnu akciju izvele preko puta spomenika, na drugom kraju Trga Republike. U ovoj mirovnoj akciji učestvovalo je oko stotinak aktivistkinja i aktivista.

„Najteže mi pada ta podeljenost nas i drugih ljudi koji su tu. Dele (policija prim. ured.) nas od ostatka drugih. Prate nas od izlaska iz zgrade i svi znaju da su tu žene u crnom i svaka budala može da dođe i baci bombu kada nas ne štite. A pitanje je koliko smo mi bezbedne, jer većina policijaca ima stavove potpune suprotne našim“ (Jelena Marković, Beograd).

22. februar 2018. g. - Preteće poruke na vratima kancelarije Žena u crnom: u noći između 22. i 23. februara pripadnici ultradesničarske organizacije „Zavetnici“ izlepili su vrata prostorija više nevladinih organizacija plakatima na kojima je pisalo „*Strani agenti – zatvoreno od 4. marta – Zavetnici*“ i „*Zatvoreno od 4. marta – Zavetnici*“.

6. april 2018. g. – Megafon Sime Spasića: tokom obeležavanja 26. godišnjice početka rata u BiH, Simo Spasić iz Udruženja porodica kidnapovanih i ubijenih na Kosovu i Metohiji sve vreme je ometao skup uzvikivanjem primitivnih uvreda i kleveta preko megafona. Vikao je „Žene u crnom, predratne, ratne i postratne profiterke!“, „Žene u crnom dobijaju pare od Soroša i Zapada da govore o muslimanskim žrtvama, a o srpskim uopšte ne govore!“, „Evo, Staša nosi crno, a niko joj nije ubijen. To nosi zbog para! Dabogda za te pare kupile sanduke za svoje najmilije!... Policija nije reagovala.

20. jun 2018. g. - Simo Spasić, psovke i kletve pojačane megafonom: tokom akcije „*Solidarnost sa izbeglicama/migrantima – međunarodni dan izbeglica*“ u Beogradu, vikao je u svoj megafon „*Da vas nabijem na kolac 15 dana da crkavate! Da ste kod Putina i Kim Džong Una, raketom biste u nebo letele! Ja bih vas u svemir lansirao pa tamo demonstrirajte i nikad da se ne vratite! Nabijem vas na kurac! Da se vama koji pravite od Srba zločince zatre seme*“... Kanađanin srpskog porekla, koji je i ranije ometao akcije ŽUC-a, vikao je za to vreme na engleskom: „*Ova organizacija je uvek radila protiv interesa srpskog naroda, a u interesu Zapada*“. Policija je tek nakon pola sata reagovala i praktično omogućila da se nasilje nesmetano odvija. ŽUC je podneo krivičnu prijavu, ali je ona odbačena.

26. februar 2019. g.– Radikalne pretnje Staši Zajović: više desetina pripadnika Srpske radikalne stranke pretili su Staši Zajović pred Specijalnim sudom za ratne zločine u Beogradu. Radikali su dobivali da je „kurva“ i da je „treba ubiti“. Sudska straža je reagovala tako što je Stašu sprovela u sudnicu, gde je održano ročišta za zločin nad bošnjačkim civilima u Kravici (13. jul 1995.).

8. mart 2019. g. - Napad tokom Osmomartovskog marša: pored uobičajenih pretnji i uvreda, neko je bacio kamen na učesnice Osmomartovskog marša.

29. mart 2019. g. - Prekid projekcije filma „Kosovo Gezuar/Nazdravlje: u Domu omladine u Beogradu, u okviru „*Martovskog festivala dokumentarnog filma*”, prikazan je film „*Kosovo Gezuar/Nazdravlje*”, o prijateljstvu Albanaca i Srba na Kosovu. Projekciji filma je prisustvovalo i više aktivistkinja Žena u crnom. Nakon početka projekcije, više članova organizacije „Zavetnici” ušli su u salu i ispred bioskopskog platna razvili svoje plakate i banere, te vikom i pretnjama ometali i sprečavali gledanje filma.

28. maj 2019. g. – Zavetnici podneli krivičnu prijavu protiv ŽUC-a: Milica Đurđević Stamenkovski, vođa Zavetnika, podnela je Višem javnom tužilaštву krivičnu prijavu protiv Žena u crnom zbog feminističko-antiklerikalnog performansa „*Moje telo – moja autonomija*”, održanog ispred Patrijaršije, na Međunarodni dan za žensko zdravlje i reproduktivna prava. Tužilaštvo je nezakonito prihvatiло prijavu i, kao vid institucionalnog pritiska i pretnje, do danas nema informacija o zaključenju ovog postupka.

19. jun 2019. g. – Zabrana prelaska granice: osam aktivistkinja Mreže ŽUC-a zaustavila je policija Srbije na granici sa BiH (Mokra Gora, blizu Višegrada) i sprečila ih da pređu granicu. Žene u crnom krenule su u Foču povodom obeležavanja Međunarodnog dana borbe protiv seksualnog nasilja u ratu. Nakon višesatnog zadržavanja zbog navodnih, nedefinisanih „pravnih propusta” – izmislili su da je za kombi, kojim su putovale, potreban niz dozvola. Zabranjeno im je da pređu granicu.

16. jun 2019. g. – Šešeljeve pretnje i uvrede ponovo u Skupštini: osuđeni ratni zločinac Vojislav Šešelj, koji je, protivno zakonu, bio poslanik u Skupštini Srbije, izneo je niz uvreda i pretnji na račun novinarke Danasa Snežane Čongradin i Žena u crnom, na sednici Skupštine.

19. jul 2019. g. – Proganjanje i na pijaci: na pijaci u Zemunu jedna žena je prišla Staši Zajović i uputila joj više uvreda. Vikala je: „Šiptarska profuknjača i kurva.”, „Ona je glavna i najvažnija u Ženama u crnom”, „Treba je prognati iz Srbije. Prognaćemo je”, „Prodaje Kosovo, prodaje nam Kosovo”, „Što kupuješ srpsku dinju, idi i kupi šiptarsku”...

6. novembar 2019. g. – Uvrede zbog solidarnosti sa žrtvama seksualnog uznemiravanja: iz solidarnosti sa žrtvom i u znak podrške, Žene u crnom redovno su pratile suđenje lokalnom moćniku iz Brus Milutinu Jeličiću Jutki za seksualno uznemiravanje Marije Lukić, laureatkinje nagrade „Osvajanje slobode”. Vojislav Šešelj koji je na suđenje dolazio kao podrška seksualnom predatoru, vređao je Stašu Zajović u sudu, pred samom sudnicom: „*Gde si Stašo, lepotice. Toliko si ružna da je majka u kolevci morala praćkom da te hrani.*” Za vreme pauze, u hodniku, ispred sudnice Vojislav Šešelj se ponovo obraćao Staši Zajović: „*Staša, da li je tebe neko seksualno uznemiravao? Da li si ti nekog seksualno uznemiravala? Šta će biti ako Staša Zajović nekog seksualno uznemirava?*” Šešelj se neprekidno obraćao Staši Zajović... Sudska straža nije reagovala u cilju zaštite dostojsanstva i integriteta aktivistkinje Žena u crnom.

29. januar 2020. g. – Ponovljeni verbalni napadi u sudu: osuđeni ratni zločinac Vojislav Šešelj je u sudu u Kruševcu (postupak za seksualno uznemiravanje) vređao aktivistkinju Žena u crnom Stašu Zajović: „*Karakondžulo, rugobo, izdajice, ološu. Toliko si ružna da je majka htela u kolevci da te ubije, morala je praćkom da te hrani.*” Sudska straža ponovo nije reagovala, već se, grohotom smejava i odobravala uvrede.

15. mart 2020. g. - „Dijagram srpskih neprijatelja” - u vreme vanrednog stanja u Srbiji, uvedenog zbog pandemije virusa Kovid-19, na društvenim mrežama se pojavio „Dijagram srpskih neprijatelja”, još jedan spisak navodnih „neprijatelja” Srbije i srpskog naroda. Na njemu su se, uz građanske organizacije i istaknute kritičke pojedince, našle i Žene u crnom.

„Odgovorna sam jer su moji sugrađani dezterti morali da napustite zemlju, jer je moj komšija Hrvat morao da napusti zemlju, jer je vlasnik poslastičarnice Albanac takođe morao da napusti zemlju...” (Nevena Nena Kostić, Leskovac).

„Ja ne želim da budem žrtva i mene najviše vređa kada neki ljudi iz civilnog društva želete da nas svedu na žrtve. Mi nismo žrtve, mi smo svesno odabrale poziciju rizika zato što živimo u ovakvoj državi. Svo-

„denje braniteljki na žrtve je patrijarhalna strategija, ali mi ne pada ni na pamet da umanjujem opasnosti. To je moja politička odgovornost. U ovom opasnom riziku podržavamo jedna drugu i tako hrani-mo nadu” (Staša Zajović, Beograd)

26. april 2020. g. - Pretnje aktivisti ŽUC-a Tomislavu Perušiću i njego-voj porodici: na portalu novosti.rs objavljen je tekst pod naslovom „*Student iz Srbije izazvao gnev na društvenim mrežama*“. Povod je bio intervju za Euronews Albania, u kome je student albanskog jezika i književnosti i istorijske lingvistike, u novembru 2019. godine, govorio o zločinima države Srbije prema albanskim civilima tokom 1998. i 1999. g. Napade na studenta, u maniru hajke, preuzeli su i drugi režimski mediji (Alo, Objektiv, B92). Proglašen je za izdajnika i usledile su pretnje smrću, upućene sa raznih profila na društvenim mrežama. Pretnje, iako prijavljene Tužilaštvu za visokotehno-loški kriminal, nisu sankcionisane.

9. jul 2020. g. – Uvrede na antirežimskim protestima ispred Skupštine Srbije: tokom antirežimskih i studentskih protesta, zbog naja-ve uvođenja anti-kovid mera, pripadnici desno orijentisanih grupa grubo su vredali Stašu Zajović i aktiviste ŽUC-a pokušavajući da ih oteraju sa protesta na kome „im nije mesto”.

„Osećam rezignaciju. Opasnost vidim u desnici, i verujem da se loša vlast može promeniti na izborima. Mi danas imamo Obraz, razne frontove, crkvu koja govori užasne stvari, imamo putinizaciju jer 85% društva vidi budućnost Srbije uz putinsku Rusiju. To me plaši” (Snežana Tabački, Beograd).

„Ono što je loše za nas braniteljke je činjenica da je 90-ih godina bilo „Druge Srbije”, sada je nekako sve to zbrkano. Preovladava konfor-mizam civilnog društva i to nas čini nebezbednim. Konformizam intelektualne elite je ogroman problem. Gde su sa nama?” (Staša Zajović, Beograd)

10. jul 2020. g. – Ometanje obeležavanja genocida u Srebrenici: pet-naestak profašističkih aktivista došlo je organizovano, na Trg Repu-

blike u Beogradu i pokušalo da prekine javno obeležavanje 25 godina od genocida u Srebrenici. Nosili su transparent na kome se Staša Zajović osuđuje za „izdajničko ponašanje“. Skandirali su „Ratko Mladić“, „Radovan Karadžić“ i „Srebrenica nije genocid“. Policija nije reagovala.

5. oktobar 2020. g. – Uvrede zbog solidarnosti sa roditeljima ubijenih gardista: ispred kasarne Karaš u Topčideru, prilikom obeležavanja godišnjice ubistva dvojice gardista (2004.), dvojica muškaraca su, iz automobila, vređala aktivistkinje Žena u crnom nazivajući ih „izdajnicama i stranim plaćenicama“, dovikujući im da bi trebalo da ih bude sramota što to rade, a slične poruke uputili su i roditeljima mlađića, njihovim advokatima i novinarima.

15. oktobar 2020. g. – Medijski napadi desničara – Nikola Džafo i Staša Zajović na meti Prismotre: desničarski internet portal koji nema impresum i svakodnevno objavljuje inkriminišuće tekstove u rangu kleveta, objavio je niz laži o umetniku Nikoli Džafo i Staši Zajović vezano za izložbu „*Vukovar – ubijanje jednog grada*“ iz 2016. g.

18. novembar 2020. g. - Napad tokom obeležavanja godišnjice pada Vukovara: tokom izvođenja scenske akcije, na pločniku centralne beogradske ulice solju je napisano: Vukovar (1991.-2020.). Nepoznati muškarac, sa detetom u naručju, prišao je i polio kutije soli vodom, a potom je nogama rasturio solju ispisana natpis na pločniku. Aktivistkinju, koja je prolaznicima delila letke o zločinima u Vukovaru, grupa muškaraca je vređala rečima „Sram vas bilo! Jeste li vi Srpskinja? Hrvati su uništili Vukovar.“ Policija nije reagovala.

24. maj 2021. g. – Ometanje protesta ‘Pamtimo hrabri otpor žena Rasinskog okruga’: akciju obeležavanja 22. godišnjice protesta građanki i građana Rasinskog okruga protiv prisilne mobilizacije 1999. g. ometali su članovi Srpske radikalne stranke. Dobacivali su aktivistkinjama „Peščanika“ i ŽUC-a: „Ružne ste“, „Sram vas bilo“, „Nije bilo genocida u Srebrenici“. Članovi SRS su gazili preko natpisa „*Pamtimo otpor žena*“. Policajci su iz vozila, parkiranog prekoputa mesta događaja, izašli tek kada su im organizatorke zatražile da omoguće da se akcija, koja je uredno prijavljena Policijskoj upravi Kruševac, izvede bez ometanja.

„Ja sam aktivistkinja od 90-ih i znam brutalnost policije na ulicama i napade Belih orlova. Međutim, sad sam se srela sa tim da se vrši prisilak na roditelje drugova mog sina da zabrane svojoj deci da se druži sa njim“ (Marija Vidić, Beograd).

„Ja sam sa ŽUC-om od početka. Osećam bes i odgovornost da svoja iskustva razmenim i uložim u nove generacije. Ne bih se bavio samoviktimizacijom. Teško je i tu smo gde jesmo, ali ŽUC ima sjajnu platformu i one su inspiracija i ja želim da tu prepoznam novu snagu“ (Dragan Protić – Prota Škart, Beograd).

„U gradu u kome živim, ja sam pojam crnog i žena i to se doživljava kao prilično opasna pojava. Mojoj okolini je najlakše da me zaobilaze u širokom luku i ne žele da otvaraju teme koje ja želim da otvorim“ (Snežana Obrenović, Kraljevo).

10. jul 2021. g. – Ometanje skupa „Srebrenica – ime genocida“: Više sati pre održavanja akcije ŽUC-a, Trg Republike je okupirao veći broj pripadnika profašističkih organizacija. Žene u crnom su dve nedelje ranije prijavile akciju policiji. Preko šezdeset ultradesničara, ometali su akciju glasnim vređanjem i pretnjama. Oni su nosili mnoštvo slika i barjaka sa likom haškog osuđenika Ratka Mladića, zastave sa mrtvačkim lobanjama i ostalim fašističkim simbolima. Među njima su bili Simo Spasić, predsednik Udruženja nestalih i kidnapovanih Srba sa KiM i Damnjan Knežević (Narodne patrole). Sve vreme izvođenja performansa posvećenog žrtvama genocida, fašisti su pojačani megafonom vikali, pretili smrću, skandirali „Ratko Mladić, srpski heroj“, „Srebrenica – nije genocid“, „Kurve, pederi, Srbiju ste sjebali, Srbija, Rusija, ne treba nam unija!“, „Spremte se, spremte četnici, silna će borba da bude! Bacajte bombe četnici!“, „Od Topole, od Topole, pa do Ravne gore“, „Žene u crnom su predratne ratne i posleratne profiterke. One nikoga nisu izgubile. Njima niko nije ubijen“. Takođe, fašisti su sa razglasa puštali pesme u kojima se veličaju ratni zločinci, negiraju presude Haškog tribunala, ismevaju žrtve. Dok je Staša Zajović davala izjavu medijima, većina pripadnika fašističkih grupa se grupisala oko nje, stvarajući snažan

fizički pritisak i ponavlajući otvorene pretnje: „Staša, pregaziću te autom!”, „Staša, ubiću te!”, „Staša, ko će da te sahrani?”, „Stašo, kurvo, Bednice jedna, mamu ti jebem ustašku”, „Marš iz Srbije”, „Jebem te u usta”, „Staša Ustaša”, „Kurvo crna”...

U veoma teškim uslovima, ugrožene nasilnicima sa svih strana, bez uverljive zaštite policije, aktivistkinje su u skraćenom obliku izvele scensku akciju „Srebrenica – ime gonocida”, zajedno sa umetničkim kolektivima 'Škart' i Dah teatar. Pažnji građana izloženi su baner dugačak 12 metara sa natpisom „Srebrenica – ime genocida”; srebrne folije na kojima je isписан zvaničan broj žrtava 8372; činjenična istina o genocidu, instaliranje simboličkog memorijala, Srebreničkog cvijeta. U akciji je učestvovalo sedamdesetak aktivistkinja i aktivista iz Beograda, Novog Sada, Leskovca, Vlasotinca, Kraljeva, Zrenjanina, Novog Pazara, Niša, Pančeva.

„Politički kontekst u potpunosti doživljavam neprijateljskim,isto tako i društvenu zajednicu. Ukoliko policija želi da nas obezbedi, zaštiti, kako to da u situacijama kada smo ugrožene niko od njih ne reaguje? Da li su za to dobili naredbu?” (Snežana Obrenović, Kraljevo).

„Ne osećam strah, osećam bes i želim da taj bes pretvorim u neku energiju. Ne smemo da dozvolimo da nas uplaše, već da što više akcija pokrećemo, da mi njih ugrožavamo, da se oni što više trude oko nas, sa kordonima policije i žandarmerije” (Nadežda Kostić, Kruševac).

6. septembar 2021. g. – Medijska hajka u režimskim tabloidima: režimski mediji (Novosti, Alo, TV Pink) su, nakon ustoličenja crnogorsko-primorskog mitropolita Joanikija (SPC), objavili lažnu vest: „Žene u crnom poražene na Cetinju: Milove huligane podržali Nenad Čanak i Staša Zajović, ali se kući vraćaju u svom stilu – kao gubitnici”. „Vest” je objavljena u cilju dalje difamacije ŽUC-a.

22. - 23. oktobar 2021. g. – Škrabotine desničara na vratima ŽUC-a: u noći između petka i subote, nepoznati počinioci su na ulaznim vratima prostorija Žena u crnom crnim sprejom ispisali „Kurve u

crnom", „Ratko Mladić”, i sve „ukrasili” nacionalističkim oznakama četiri „S”.

13. novembar 2021. g. – Otimanje i spaljivanje transparenta posvećenog Srebrenici: posle protesta „*Mural mora pasti*”, koji je održan na Cvetnom trgu, u Beogradu, dvojica nepoznatih počinilaca su s leđa prišli aktivisti Žena u crnom i oteli baner na kome je pisalo „*Nikada nećemo zaboraviti genocid u Srebrenici.*” Baner su spalili u obližnjem parku.

„Državu kao neprijatelja doživljavam. Država mi je sve uzela, učinila me je bićem koje nema ništa. I koje može da ide u revoluciju, jer nema šta da izgubi, može samo nešto da dobije. Nije mi jasna EU. Osećam se usamljeno i bespomoćno i strah me je da nas vreme ne proguta” (Mima Alajbegović, Priboj).

29. novembar 2021. g. – Ponovo škrabotine na vratima ŽUC-a: tokom noći, kao i prethodnog puta, na ulaznim vratima stana u kome se nalaze prostorije Žena u crnom, ispisane su poruke crvenim sprejom: „*Staša ustaša*”, „*Ratko Mladić*”, „*Ratko Mladić heroj*”, „*Kurve u crnom*”, „*Jebemo antifu*”, četiri znaka sa četiri „S”.

6. decembar 2021. g. – Pretnje tokom feminističke akcije "Stop ubijanju žena!": povodom Međunarodnog dana borbe protiv femicida, Autonomni ženski centar i Žene u crnom su organizovale akciju na Trgu Republike u Beogradu. Tom prilikom, jedan muškarac, notorni pripadnik neonacističke organizacije Levijatan, vodeći na povodcu staforda, upao je u centralni prostor gde su bili postavljeni artefakti akcije. Šutirao ih je uz psovku: „*Jebem vam nasilje*”. Ubrzo nakon toga policija u civilu ga je zaustavila i legitimisala. Nemamo informaciju da li je policija podnела prekršajnu ili krivičnu prijavu protiv ovog lica.

11. februar 2022. g. – Difamacija u *Informer-u*: tabloid je objavio manipulativan i netačan tekst pod naslovom „*ĐILASOV VLADETA I ŽENE U CRNOM ZAJEDNO NA PROTESTU! U pohlepnoj borbi za vlast ne preza od saradnje s autošovinistima koji priznaju GENOCID u Srebrenici!*” U ovom tekstu je iskorišćen snimak sa ekološkog protesta ispred zgrade Predsedništva, na kojem se vidi Staša Zajović kako

se rukuje sa opozicionim kandidatom za gradonačelnika Vladetom Jankovićem. U tekstu se navode lažne optužbe da Žene u crnom tvrde da su Srbi genocidan narod i da Staša Zajović za strane televizije priča sve najgore o srpskom narodu.

„Posebno me uz nemirava represija preko medija. Mi više nemamo slobodne medije, čak smo to imali u vreme Miloševića. Ne piše se o ŽUC-u, žele da nas sateraju u geto. Kao da smo mi ebola koja će da zarazi sav ostali svet!“ (Nadežda Kostić, Kruševac)

21. februar 2022. g. - Ispitivanje i maltretiranje Vukovarca na graničnom prelazu Bačka Palanka: na mirovnom susretu u organizaciji Žena u crnom, Beograd, CK 13, Novi Sad i Udruge Humanitarno-kulturni centar iz Vukovara prikazan je dokumentarni film „*KPJ i Vukovar – od nastanka do nestanka*“, u produkciji Udruge Humanitarno-kulturni centar (2021.). Na povratku u Vukovar, na graničnom prelazu Bačka Palanka, četiri pripadnika Službe državne bezbednosti zadržali su i ispitivali dva i po sata Nikolu Tarlea iz Udruge Humanitarno-kulturni centar. Pitali su ga su ga: *šta je pričao u CK13, zašto dolazi u Srem, gde je upoznao Stašu Zajović, s kim se viđa, ko istražuje nestale? Ko istražuje nestale Srbe?* Potom su mu uzeli mobilni telefon, nezakonito i bez sudskog naloga.

26. februar 2022. g. – Policijsko izolovanje ŽUC-a na skupu „Stop ratu u Ukrajini“: na samom početku protesta policija je okružila deo učesnika i učesnica koji su stajali pored platna sa natpisom „*Žene u crnom protiv rata*“ i tako ih odvojili od drugih. Nisu dozvoljavali nikome da pride ovoj grupi. Organizatori su protestovali zbog ovakvog postupanja policije i ocenili da je na delu ometanje protesta. Pripadnici policije su odgovorili da se radi o skupu visokog rizika i do kraja nastavili da ometaju skup.

„Režim se plaši i male grupe ljudi koja može da „zarazi“ ostale. Ja jedva čekam napade, da nam se pridruži uspavani narod i da krene revolucija. Ničega se ne bojam“ (Ružica Karalić, Beograd).

28. februar 2022. g. - Difamacija u Informer-u: visokotiražni tabloid objavio je tekst pod naslovom „*KUKU I LELE! ŠTA BI BILO KAD BI OVI VODILI DRŽAVU?! Ćuta i Žene u crnom traže: da Srbija zarati sa Rusijom!*” u kome iznosi lažnu tvrdnju da su Žene u crnom, na skupu protiv rata u Ukrajini, tražile da „*Srbija uđe u rat sa Rusijom*”.

1. mart 2022. g. - Difamacija na TV PINK-u: u centralnoj informativnoj emisiji vesti, u Nacionalnom dnevniku objavljena je lažna vest: „*Žene u crnom su organizovale protest ispred ambasade Rusije. Staša Zajović navodi da su se okupili zbog tiranina Putina, a odluku Srbije da ne uvede sankcije Rusiji, naziva sramnom. Na protestu je bio i Vladeta Janković, Đilasov kandidat za gradonačelnika Beograda*”. Ponovljena je više puta. Vladeta Janković nije bio na protestu ispred ambasade, a fotografija kojom se ilustruje vest i na kojoj se nalaze Staša Zajović i Vladeta Janković snimljena je na ekološkom protestu 10.2.2022.

16. mart 2022. g. – Provokacije na protestu „Stop ratu u Ukrajini” I: tokom protesta u Knez Mihailovoj ulici, koji se organizovale Žene u crnom, nepoznati muškarac se, zaklanjajući telom transparente ŽUC-a, skinuo do pasa i pokazivao tetovaže četničkih zločinaca Draže Mihajlovića, Momčila Đujića, kao i osuđenog ratnog zločinca Ratka Mladića.

30. mart 2022. g. - Provokacije na protestu ‘Stop ratu u Ukrajini’ II: tokom protesta u Knez Mihailovoj ulici, sveštenik Srpske pravoslavne crkve vikao je: „*Vi ste sekta*”, „*antihristi*”, „*Da vas je sramota*”, „*Gde vam je Jasenovac*”, „*Gde vam je Bratunac i Kravica*”, „*A zločini u Metohiji*”.

Tamara Spaić i Staša Zajović

Srebrenica – paradigma srpskih zločina

Obeležavanje genocida u Srebrenici predstavlja jedan od najvažnijih političkih, moralnih i emotivnih činova Žena u crnom. Ulične akcije, stajanje u zanemelosti i crnini na javnim mestima i estetizovani performansi predstavljaju činove kojima aktivistkinje i aktivisti potvrđuju da su ubijeni ostavili najdublji i neizbrisiv trag u njihovim životima, ali istovremeno simbolizuju saosećanje i preuzimanje odgovornosti, iako nisu odgovorne/i, nepristajanje na čutanje o zločinu, već prihvatanje istine i suočavanje sa njom. Svakom akcijom se od svih građana i države zahteva da učine to isto, iskažu dostoјno поštovanje prema žrtvama genocida, priznaju istinu i suočе se sa njom.

Državi, koja odbija da prizna genocid, aktivnosti Žena u crnom predstavljaju najgori „prst u oko”. Režim, koji su kreirali odgovorni za zločinačku ratnu politiku devedesetih, ove akcije ŽUC-a s pravom doživljava kao rušenje temelja svoje moći. Zato su najžešći napadi na Žene u crnom upravo vezani najviše za Srebrenicu, bilo da režim svim svojim sredstvima prinude otvoreno napada ili posredno, preko desničarskih, klerofaističkih, kriminalnih i huliganskih grupa koje kontroliše. Napadi vezani za Srebrenicu su najžešći, jer je Srebrenica najveći kamen spoticanja Srbije.

Svoje prvo stajanje za Srebrenicu ŽUC je održao tokom genocida 17. jula 1995. g. i od te godine redovno odaje počast žrtvama Srebrenice u Beogradu, Zrenjaninu, Novom Sadu, Leskovcu, Loznicu, Šapcu, Valjevu... Jedan od centralnih događaja za ŽUC je obeležavanje genocida na Trgu Republike u Beogradu svakog 10. jula.

„Srebrenica je žestoka reč za Srbiju, gora i od reči feminizam, a Žene u crnom povezuju obe“ (Jasmina Tešanović, Beograd).

Ovde su tematski i hronološki predstavljeni napadi na ŽUC povodom Srebrenice: *Napadi na ŽUC tokom uličnih akcija, zabrane tribina na kojima se govori o razmerama zločina i međunarodnim presudama, odbijanje zahteva za izgradnju trajnog spomenika žrtvama genocida, ignorisanje kampanja da se prizna genocid, medijske hajke u kojima se aktivistkinje blate i satanizuju, uskraćivanje policijske i institucionalne zaštite prava na slobodu izražavanja i okupljanja, opstrukcija međunarodne saradnje i nezakonito zatvaranje granica pred aktivistkinjama....*

I Napadi tokom uličnih akcija:

protesta, komemoracije, performansa, kako u periodu dok su trajali ratovi, tako i u periodu nakon toga. Donosimo samo sažet „popis“ napada, jer je tome u ovoj publikaciji posvećeno više prostora:

Beograd - 10. jul 2004, 2005. i 2009;

Valjevo - 8. jul 2014. i 7. jul 2015.;

Loznica - 9. jul 2015;

Beograd - 10. jul 2015, 2017, 2020. i 10. i 11. jul 2021. g.

Nijedan od počinilaca nije kažnjen!

II Administrativne mere državnih organa: zabrane, opstrukcije tribina, izložbi...

Beograd - Izložba/lavirint „Pamćenje i odgovornost“ trebalo je da traje mesec dana tokom jula 2013. godine, ali je iz „bezbednosnih“ razloga izložba bila otvorena samo 10 jula. Održana je u Kući ljudskih prava u Beogradu, u organizaciji Žena u crnom, Centra za kulturnu dekontaminaciju, Komiteta pravnika za ljudska prava, Fonda za humanitarno pravo i Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji. Izložene su fotografije u okviru kampanje „11 jul - Dan sećanja na

genocid u Srebrenici – proglašite!". Pretnje klerofašista i huligana iskorišćene su kao alibi za opstrukciju.

Zabrane tribina, jun i jul 2015, povodom 20 godina od genocida:

Zrenjanin - 25. jun - Kulturni centar Zrenjanin odbio je zahtev da izda salu za održavanje tribine o genocidu. Tribina je održana zahvaljujući solidarnosti alternativnog kulturnog centra *Zeleno zvono* iz Zrenjanina.

Beograd - 18. jun - Dom omladine Beograd i Američki kutak odbili su da izdaju salu sa obrazloženjem: „*Dom omladine Beograd ostao je bez odgovornog lica – direktora, koji jedini odobrava vanredne programske aktivnosti koje nisu obuhvaćene Godišnjim planom i programom rada*“.

Kragujevac, Američki kutak – 11. jun: otkazali su tribinu o genocidu i međunarodnim sudskim presudama vezanim za Srebrenicu jer je „*naša procena da nemamo publiku za vaš program*“.

Kragujevac, Studentski kulturni – 16. jun: otkazali su tribinu sa sledećim obrazloženjem: „*Do ove odluke je došlo nakon pretnje koju je grupa studenata više puta uputila zaposlenima u SKC u poslednja dva dana. Studentima je najspornija reč „genocid“ i prete da će na tu tribinu doći u „ogromnom broju“ s namerom da osujete tribinu*“. Zahvaljujući aktivističkoj solidarnosti, tribina je održana 29. juna u Domu omladine u Kragujevcu.

Svi kasniji pokušaji da se u javnom prostoru, u kulturnim institucijama, organizuju tribine o genocidu bili su uzaludni.

III Odbijeni zahtevi za izgradnju trajnog spomenika žrtvama genocida u Beogradu

„Par cipela - jedan život“ – povodom 15. godišnjice genocida, u julu 2010. g. pokrenuta je kampanja za podizanje trajnog spomenika u Beogradu, u spomen žrtvama genocida u Srebrenici. Prikupljeno je više stotina cipela iz cele Srbije, a planirano je da se akcija nastavi prikupljanjem 8732 pari cipela, što odgovara zvaničnom broju ubijenih na prostoru Srebrenice. Upućeno je više zahteva nadležnim institucijama – Skupštini grada Beograda, gradskom Sekretarijatu za kulturu i Komisiji za spomenike i nazive ulica i trgova.

Komisija je poslala ŽUC-u 4.2.2011. g. sledeći odgovor: „Komisija na sednici od 31. januara 2011. nije prihvatile inicijativu iz razloga što se radi o događaju koji svakako zaslužuje da bude obeležen spomenikom, ali na mestu događaja, kao što je i inače praksa u sličnim slučajevima, a ne u nekom sasvim drugom gradu!”

Povodom godišnjica genocida u Srebrenici, ŽUC je nastavio sa simboličkim podizanjem spomenika žrtvama genocida u Srebrenici.

Nismo se više obraćale nadležnim institucijama jer nemaju ni političku volju, ni moralnog kapaciteta za takav čin. Činjenica da nijedan od zahteva nije uslišen, samo potvrđuje sponu između ideologije zločina i sadašnjih vlasti Srbije, kontinuitet moralnih i kulturnih obrazaca sa režimom pod kojim je izvršen genocid, državno organizovani zločin.

IV Opstrukcije na suđenjima – vređanje i klevete

Suđenje za ratni zločin u Kravici - Pred Većem za ratne zločine Specijalnog suda u Beogradu osam pripadnika Specijalne brigade Vojске Republike Srpske optuženi su za ratni zločin, odnosno za ubistvo 1.313 Bošnjaka, u okviru srebreničkog genocida, 13. jula 1995. godine. Optužnica za zločin u Kravici podignuta je početkom 2016. godine. To je bio početak najznačajnijeg suđenja pred Specijalnim sudom Višeg suda u Beogradu. Nažalost, optužnicom nije kvalifikovan kao genocid.

Apelacioni sud je 14. jula 2017. godine doneo odluku da se poništi optužnica za ovaj zločin, jer je podignuta u trenutku kad Tužilaštvo za ratne zločine/TRZ nije imalo glavnog tužioca. Suđenje je nastavljeno novembra 2017. godine. Ročišta se često odlažu zbog nepojavljivanja svedoka, neaktivnosti Tužilaštva i odustajanja zaštićenih svedoka zbog pretnji koje dobijaju.

Žene u crnom prate ovo suđenje od početka. Aktivistkinje ŽUC-a su u više navrata bile izložene uvredama, klevetama i pretnjama Vojislava Šešelja u Specijalnom суду за ratne zločine:

30.03.2018. u Specijalnom суду u Beogradu je održano ročište na koje je, u pratinji dvadesetak pristalica, došao i Vojislav Šešelj, lider profašističke Srpske radikalne stranke i osuđeni ratni zločinac. U sudnicu broj 2, u deo predviđen za publiku, Šešelj je ušao prvi i zau-

zeo mesto u prvom redu. Svi radikali su se smestili u prvim redovima. Za porodice žrtava i za medije prednjih mesta nije bilo. Početak suđenja je kasnio, što je Šešelj iskoristio kao priliku da izvreda Žene u crnom i njihovu predstavnici Stašu Zajović: „*Ono je trebalo udaviti čim se rodilo*“. Šešelj je potom viknuo: „*Ima li ko iz Žena u crnom? Da ih presvučem u plavo!*“! Budući da je najavljeni da je ovo ročište zatvoreno za javnost, u sudnici nije bilo predstavnika/ca ŽUC-a, a Jelena Diković, novinarka Danasa, iz solidarnosti je viknula da je ona iz Žena u crnom, te su se svi radikali okrenuli ka njoj. Šešelj je pitao kako se zove i kada je ona odgovorila, lider SRS je svojim saborcima iz stranke rekao: „*Upišite tam, Jelena Diković, pa da je prebacimo u plavo*“.

Na ovakvo skandalozno ponašanje, koje se odigravalo u prisustvu porodica žrtava, sudska obezbeđenje nije reagovalo.

23. maj 2018. - Pre početka glavnog pretresa, u publici su sedele porodice žrtava i preživeli, zajedno sa aktivistkinjama i aktivističkim organizacijama civilnog društva, ali i članovima Srpske radikalne stranke, zajedno sa haškim osuđenikom Vojislavom Šešeljom. Šešelj je sve vreme dobacivao ženama Srebrenice, a za prisutnu Stašu Zajović je rekao sledeće: „*Ništa ružnije na Balkanu nije viđeno od Staše Zajović. Ona je toliko ružna da majka nije mogla rukom da je pipne, nego je morala praćkom da je hrani.*“

Na to je reagovao aktivista Žena u crnom Mirko Medenica, koji se obratio šefu sudske straže I zatražio da se zaštiti dostojanstvo prisutnih. I nakon opomene, Šešelj je nastavio sa dobacivanjem.

26. februar 2019. – Radikalske pretrje Staši Zajović: više desetina pripadnika Srpske radikalne stranke pretilo je Staši Zajović pred Specijalnim sudom za ratne zločine u Beogradu. Radikali su joj dobivali da je „kurva“ i da je treba „ubiti“. Sudska straža je reagovala tako što je Stašu sprovela u sudnicu, gde je održano ročišta za zločin nad bošnjačkim civilima u Kravici.

V Ignorisanje kampanja u vezi sa genocidom u Srebrenici

Deklaraciju o Srebrenici pokrenulo je, u junu 2005. godine, osam nevladinih organizacija iz Srbije, ujedinjenih u Koaliciju G8, a podržalo oko 50 nevladinih organizacija iz cele Srbije. Povodom desete godišnjice genocida u Srebrenici, Deklaracija je upućena Narodnoj skupštini Republike Srbije sa obavezom da preduzme sve mere zaštite prava žrtava ratnih zločina, posebno žrtava genocida u Srebrenici. Takođe, njome se traži da se poricanje genocida u Srebrenici tretira kao krivično delo. Koalicija G8 je ponovila zahtev 2006, 2007 i 2008. godine. **Deklaracija nije čak ni uvrštena u dnevni red Narodne Skupštine Republike Srbije.**

11. jul - Dan sećanja na genocid u Srebrenici – „Proglasite” – Kampanja je započeta februara 2009. g, nakon što je 15. januara Evropski parlament usvojio Rezoluciju o 11. julu – Danu sećanja na genocid u Srebrenici. Kampanju su pokrenule Žene u crnom, Fond za humanitarno pravo, Komitet pravnika za ljudska prava, Centar za unapređenje pravnih studija, Inicijativa mladih za ljudska prava, a bila je usmerena ka institucijama Srbije sa zahtevom da se i u Srbiji 11. jul proglaši za Dan sećanja na genocid u Srebrenici. Zahtev je podržalo 100 NVO iz cele Srbije. **Nažalost, nadležne institucije nisu uslišile navedene zahteve.**

Svakog 11. u mesecu organizovan je protest sa zahtevom da se 11. jul proglaši Danom sećanja na genocid u Srebrenici. Održavao se u periodu od februara 2009. g. do jula 2010. g. ispred Predsedništva Srbije.

Svake godine povodom godišnjice genocida u Srebrenici, Žene u crnom i srodne organizacije ponavljaju zahtev da se 11. jul proglaši Danom sećanja na genocid u Srebrenici i da se negiranje genocida - kvalificuje kao krivično delo. **Nadležne institucije nikad nisu uslišile navedene zahteve!**

Tamara Spaić i Staša Zajović

Njihovi napadi - naša obrana

*„Hrabrost, mogli bismo reći, jeste privrženost istrajanosti i odlučnosti uprkos riziku, neizvesnosti i strahu“
(Holovej Sparks)*

„Hrabrost se javlja kao istorijski situiran performativni etos kolektivnog istrajanja, otpora i političkog angažmana“ (Atena Atanasiju)

Žene u crnom odbijaju da budu žrtve i da im se nameće uloga ili pozicija žrtve. To bi napadači I nasilnici najviše voleli, da ih pretvarajući ih u žrtve represije, progona, psovki, kleveta... postave u „razumljive“ okvire slabašnih i nezaštićenih žrtava, uplašenih pred represivnim aparatom države ili urlajućim i agresivnim napadačima. Namere i želje napadača se nikada nisu ostvarile jer je odgovor Žena u crnom uvek u istrajnem sprovođenju politike nepristajanja na zločin.

Odbojka od napada je u fokusiranosti na cilj. Najvažnije je da se planirana akcija izvede do kraja i da se pošalje jasna poruka u javnom prostoru, da uznemirava uspavane lažima i medijskim manipulacijama, da razbija nacionalističke predrasude, da govorи u ime žrtava rata i nasilja, diskriminacije i obespravljenosti. Najveći oslonac je unutrašnja solidarnost i mreža međunarodne solidarnosti.

Podrška međunarodnih organizacija - Početkom 2005. g. jedan pensioner iz Zaječara, lice poznato u lokalnoj sredini kao nasilnik, kontinuirano je telefonski uznemiravao Stašu Zajović, pretio joj, a zatim protiv nje podneo krivičnu prijavu „za organizovanje prostitucije“.

Umesto da prijavu odbaci kao neosnovanu, Odeljenje za organizovani kriminal i prostituciju MUP-a pokrenulo je istražne radnje protiv Žena u crnom zbog „organizovanog bavljenja prostituticom”. Saslušavanja, maltretiranje, policijsko uzinemiravanje kontinuirano se odvijalo od aprila do oktobra 2005. godine. Radi zaštite ŽUC-a, Amnesti internešenel je pokrenuo kampanju, tražeći od nadležnih institucija u Srbiji da prekine sa represijom nad aktivistima. Nakon više stotina protestnih pisama iz celog sveta, koje su poslale najuglednije i najvažnije mirovne organizacije i mreže solidarnosti, kampanja je urodila plodom, a organizovana kleveta i policijsko uzinemiravanje je moralno da bude prekinuto.

I suzavac se razide, ali ne i ŽUC - Povodom obeležavanja desete godišnjice genocida u Srebrenici u organizaciji Žena u crnom, na aktivistkinje i aktiviste, koji su na Trgu Republike u Beogradu odačali poštu žrtvama i zahtevali priznanje genocida, grupa neonacista bacila je suzavac. „Žestoko nas je suzavac ujedao za oči, samo smo se malko sklonile, prema Vasinoj ulici, vratile se na Trg da stojimo, uzinemiravamo, opominjemo”...

Uzvraćanje napada – U prolazu Sremske ulice ka Zelenom venцу, pola sata posle ponoći, tri Skinhedsa napala su aktivistu/kinju ŽUC-a Violetu Đikanović i Miloša Uroševića. Jedan od njih je dobacio Milošu: „*Vidi ga, peder jedan. Ti si u Ženama u crnom*“. Uhvatio je Miloša za kosu i povukao ga ka zemlji. Violeta je napadaču naprskala sprej u oči, a kad je drugi neonacista nju uhvatio za ruku, ona je i njemu naprskala sprej u oči. U tom trenutku on ju je gurnuo i Violeta je pala niz stepenice i zadobila modrice. Odvedena je u Urgentni centar.

Nepristajanje - 10. decembar 2007. - Tokom akcije „*Stop klerikalizaciji – nećemo nazad*“ na Trgu Republike neonacisti iz Obraza i sličnih organizacija neprestano su ometali performans. Pevali su četničke pesme, himnu zločinačke policijske Jedinice za specijalne operacije, uzvikivali: „Ratko Mladić“, „Ubij, ubij pedera“, „Biće mesa - klaćemo Hrvate“, „Ubij zakolji, da Šiptar ne postoji“, „Šiptarske kurve u crnom“... Sve vreme policija se ponašala kao da štiti fašiste iz Obraza i nije dejstvovala protiv njih niti pružila zaštitu aktivistima. Zatim su došli pripadnici Žandarmerije da bi aktiviste ŽUC-a sklonili sa trga i sproveli ih u prostorije ŽUC-a. Žandarmi su primoravali

aktiviste da se brzo sklone sa ulice i pratili ih vičući „brže, brže”. Međutim, velika grupa aktivista ŽUC-a je umesto u svoje prostorije zaustavila nekoliko taksija I odvezla se u Centar za kulturnu dekontaminaciju, na tribinu „*Ne plašim se*“. CZKD je bio pun.

Neodustajanje - Policijska uprava u Beogradu je 8. marta 2008. g. donela rešenje kojim se zabranjuje obeležavanje 8. marta u Beogradu i to sa obrazloženjem „*može doći do ometanja javnog saobraćaja, ugrožavanja zdravlja, bezbednosti ljudi i imovine*“. A 8. mart je te godine još jedino bio zabranjen u Kabulu, Avganistan. Sledеće nedelje desetine organizacija prijavilo je Osmomartovski marš koji je i održan 15. marta pod sloganom „*Dosta zabrana, straha i nasilja! Slobodne građanke, nikad podanice!*“

Suprotstavljanje zabranama - Na Međunarodni dan akcija protiv fašizma, 9. novembra 2009. g., na platou ispred Skupštine grada Beograd, aktivisti Žena u crnom, Labrisa i umetnici Škarta izveli su antifa performans *Antifašizam je moj izbor*. Uoči najavljenе akcije stigla je policijska zabrana za izvođenje akcije ispred Doma Narodne Skupštine Republike Srbije, a bio je zabranjen i marš ulicama. Uprkos zabrani, i akcija i marš su održani. Akcija je prebačena prekoputa, na plato ispred gradske skupštine, a nakon nje aktivisti su prošli centralnim gradskim ulicama do Akademskog platoa, ispred Filozofskog fakulteta, gde je održan je koncert romske grupe Muha. U akciji je učestvovalo oko 500 ljudi.

Poličksa pitanja – naša pitanja – Uoči svake najavljenе ulične akcije ŽUC-a, inspektorji iz Javne bezbednosti MUP-a zovu telefonom aktiviste, sa mnogobrojnim pitanjima koja predstavljaju pritisak, iako se odvijaju pod izgovorom boljeg planiranja policijske „zaštite“. Maja 2010. g. inspektor MUP-a iz „29 novembra“ zove i pita: „*Nosite li one zastave?*“ Aktivistkinja kaže: „*Koje zastave?*“ A on: „*One koje narod zove pederske!*“ Ona kaže: „*Mislite mirovne i gej zastave?*“ On odgovara: „*Ma nama je važan broj zastava zbog broja policajaca. Što više tih zastava, to više policije. Na jednu zastavu dužimo jednog policijca.*“

Njihovo oruđe u našim rukama - 28. maja 2019. g, na antiklerikalnoj, feminističkoj akciji ispred Patrijaršije Srpske pravoslavne crkve, aktivistkinje i aktivisti ŽUC-a istakli su parole „*Sve smo abortirale! Ja ču abortirati – nikog neću pitati*“, „*Vratiće se veštice – neće ići peši-*

ce! Metle će se dići – nećete nam prići!”, „Žene misle: zbogom crkvi! Ni državu, ni Boga, blizu jajnika mogu!”, „Bez Boga – bez gospodara!”, „Crkva slavi ratne zločince – dosta!”, „Nećemo da rađamo za državu, crkvu, naciju i armiju”. Goran se obukao kao vladika SPC, a zatim je ljubičasta kecelja okačena ispred Patrijaršije SPC, kao simbol osude stavova crkve, koja zajedno sa državom kidiše na žene. Svi „rodoljupci” i „rodoljupke” su se uzbunili, a profašistička organizacija „Srpski sabor Zavetnici” je podnela krivičnu prijavu, 1. juna 2019. g., protiv Žena u crnom zbog „ismevanja i nipodaštavanja uloge i značaja Srpske pravoslavne crkve u srpskom društvu. Sudski postupak nije pokrenut, ali je Tužilaštvo nezakonito prihvatiло krivičnu prijavu.

Mirno suprotstavljanje - Na Fakultetu političkih nauka u Beogradu, organizovana je 30. maja 2019. g. javna prezentacija Ženskog suda u kojoj su učestvovali članica Međunarodnog sudskog veća Ženskog suda Latinka Perović, saradnica Ženskog suda Snježana Milivojević, kao i svedokinje iz BiH, Crne Gore, Srbije i organizatorke Ženskog suda. U sali fakulteta učesnike tribine čekalo je tridesetak studenata FPN koji su vikali: „Kosovo je Srbija! Živeo Ratko Mladić! Živeo R. Karadžić!”... Kad su završili tačku, pitale smo „Jeste li gotovi?” Oni su otišli, a tribina je održana.

Taktika snalažljivosti – Uoči obeležavanja Međunarodnog dana žena ŽUC i aktivistkinje drugih feminističkih grupa su 6. marta 2019. g. rano ujutru postavile ljubičaste kecelje na spomenike istorijski značajnih muškaraca, kao čin pobune zbog odsustva spomenika važnim ženama u javnom prostoru. Jedan od spomenika na koji je postavljena kecelja je i spomenik preminulom Patrijarhu Pavlu, u Tašmajdanskom parku. Akcija je izvedena neometano zahvaljujući pustim trgovima i ulicama, a kad su se probudili, građane su dočekale ljubičaste kecelje po celom gradu. Reakcija je bila burna, na društvenim mrežama je pokrenuta kampanja mržnje. Otvoreno se pozivalo na linč aktivistkinja i aktivista koji su učestvovali u akciji. Udruženje „Ko nam truje decu”, podnelo je 28. marta prekršajne prijave protiv tri osobe i više drugih N.N. lica.

Granice

Prelaženje preko nametnutih granica, mentalnih, društvenih, fizičkih i državnih, važan je politički čin i način funkcionisanja Žena u crnom. Represivni državni sistem kontinuirano je pokušavao da svoje granice zatvori ispred Žena u crnom, sprečavao je ulazak međunarodnih aktivistkinja i aktivista u Srbiju, kao i izlazak aktivistkinja i aktivista ŽUC-a iz Srbije, posebno kada su bili vezani za obeležavanje godišnjice genocida u Srebrenici. Aktivisti su zaustavljeni, satima podvrgavani ispitivanju policije na granicama, izmišljani su tehnički razlozi zbog kojih su sprečavani da pređu granicu, maltretirani...

3. avgust 1995. g. – Zabrana ulaska u zemlju aktivistkinjama iz Evrope: granična policija SR Jugoslavije zabranila je ulaz autobusu punom aktivistkinja iz Italije, Španije, Velike Britanije i Hrvatske, koje su organizovano došle na Četvrti skup Mreže ženske solidarnosti protiv rata/Međunarodne mreže Žena u crnom. Autobus je zadržan tri deset sati na tri različita prelaza iz Mađarske, a policija je naročito maltretirala učesnice iz Hrvatske. Najveći broj učesnica iz inostranstva je, ne pristajući na opstrukciju, došao na skup tako što su se razdvojile, u grupama pod 2-3 išle lokalnim prevozima (šinobus i busevi), od Segedina do Subotice ili Sente. Sve međunarodne aktivistkinje uspele su da stignu na skup.

5. avgust 1995. g. – Ispitivanje aktivistkinja na granici: jugoslovenska granična policija je na prelazu Horgoš zaustavila tri aktivistkinje „Žena u crnom”, koje su išle u susret inostranim gošćama. Zadržali su ih i ispitivala četiri sata. Nakon maltretiranja, aktivistkinje su puštene.

11. jul 2002. g. – Zabrana učešća na komemoraciji u Srebrenici: granična policija Republike Srbije na prelazu u BiH upozorila je aktivistkinje: „*Postoji dojava da ćete doći, ali i zabrana vašeg dolaska. Mi ćemo i da vas pustimo, ali nećete odmaći dalje od 200 metara*”. I zaista, autobus nije odmakao ni 200 metara kad ga je zaustavila policijska postava koju su činili specijalci, redovni policajci, saobraćajni policajci, jedan pripadnik SFOR-a i jedan prevodilac. Obrazloženje zabrane ulaska u BiH bilo je da organizovani prelazak granice „nije uredno prijavljen”. „*Može redovnom linijom Beograd-Srebreni-*

ca. Ne može iznajmljenim autobusom za natpisom slobodna vožnja". Sarajevske aktivistkinje iz organizacije „Žene ženama" došle su do Ljubovije da bi se makar na kratko videle sa ženama iz Srbije, ali ni to nije moglo.

23. jul 2008. g. – Sprečavanje odlaska na komemoraciju u Kozarac: deset aktivistkinja Mreže Žena u crnom iz Srbije uputilo se u Kozarac na obeležavanje 16. godišnjice zločina koji su srpske oružane formacije počinile na području Prijedora. Tog dana je uhapšen Radovan Karadžić i policijska kontrola je bila pojačana. Na prvom graničnom prelazu aktivistkinje su zaustavljene. Prilikom pretresa kombija kojim su putovale, u gepeku su našli cveće i vence za dženazu/ukop 70 žrtava u Kozarcu. Policija je rekla „Nemate dozvolu fitosanitarne inspekcije" i nisu dozvolili prelazak granice. Aktivistkinje su pokušale na drugom graničnom prelazu i imale više sreće. Dremljiv policajac nije ni pogledao u gepek. Zbog zadržavanja i dugog puta, Žene u crnom su u Kozarac stigle u četiri ujutro, tamo ih je čekalo stotinak žena.

19. jun 2019. g. – Zabrana prelaska granice na putu ka Foči: policija MUP Srbije zaustavila je, na graničnom prelazu između Srbije i BiH (Mokra Gora, blizu Višegrada), osam aktivistkinja Mreže ŽUC-a. Aktivistkinje su krenule u Foču, gde je obeležavan Međunarodni dan borbe protiv seksualnog nasilja u ratu. Nakon višesatnog zadržavanja zbog „pravnih propusta", vezanih za vozilo kojim su putovale, zabranjeno im je da pređu granicu.

21. februar 2022. g. - Ispitivanje i maltretiranje Vukovarca na graničnom prelazu Bačka Palanka: na mirovnom susretu, u organizaciji Žena u crnom, Beograd, CK 13, Novi Sad i Udruge Humanitarno-kulturni centar iz Vukovara, prikazan je dokumentarni film „KPJ i Vukovar – od nastanka do nestanka", u produkciji Udruge Humanitarno-kulturni centar (2021.). Na povratku u Vukovar, na graničnom prelazu Bačka Palanka, oko 23 sata, četiri pripadnika SDB-a su oko dva i po sata zadržali i ispitivali Nikolu Tarlea (iz Udruge Humanitarno-kulturni centar). Postavljeni su mu pitanja šta je pričao na tribini, zašto dolazi u Srem, gde je upoznao Stašu Zajović, s kim se viđa, ko istražuje nestale Srbe i slično. Potom su mu oduzeli mobilni telefon i omogućili da nastavi putovanje.

Miloš Urošević

„Kurve” i „izdajnice” O ženomrzačkim napadima na Žene u crnom

„Zašto muški nikad nisu u optužbama za „izdajstvo”, već su žene, te žene, te ženetine, veštice, kurve. Otkud toliko kurava u ovom gradu i u ovoj zemlji? Bitno je da ne nosite crninu, ni crn konac u iglu da ne udevate, crnina može da podseti na Žene u crnom.” – Borka Pavićević

Mržnja prema ženama - institucionalno neprijateljstvo prema ženama. – Edrijen Rič, *Prisilna heteroseksualnost i lezbejska egzistencija*

Seksizam

- „Uverenje u urođenu superiornost jednog pola iz kog proizilazi njegovo pravo na dominaciju.” - Odri Lord, *Grebanje po površini: beleške o postavljanju prepreka ženama i ljubavi*
- „Sistem uverenja zasnovan na pretpostavci da su fizičke razlike između muškaraca i žena toliko značajne da bi trebalo da budu odlučujuće za praktično sve društvene i ekonomski uloge muškaraca i žena. Nametanje specifičnog polom određenog identiteta, polom određenog niza ljudskih atributa i polom propisanih društvenih uloga.” – Beti Riardon, *Seksizam i ratni sistem*

Braniteljke ljudskih prava - „Da bi bila branitelj/ka ljudskih prava, osoba može da radi u cilju ostvarenja bilo kojeg ljudskog prava (ili prava) u ime pojedinaca/ki ili grupe. Branitelji/ke ljudskih prava

traže unapređenje i zaštitu građanskih i političkih prava, kao i unapređenje, zaštitu i ostvarivanje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava.” – Deklaracija o braniteljima/kama ljudskih prava

„Dnevnik uvreda”: Od jeseni 1993. godine, Žene u crnom stvaraju ono što možemo da nazovemo „dnevnikom uvreda.” Tako su nastale „Zabeleške sa trotoara.” U „dnevnik uvreda”, zapisuju se reakcije prolaznika/ca na naše proteste. Reakcije su imale i imaju raznorodni karakter – uglavnom su reakcije negativne, ali ima i onih retkih, pozitivnih. U reakcijama možemo da čitamo: seksizam i mizoginiju, krivica je uvek onih drugih, koji nisu mi (postoji zavera protiv srpskog naroda), mrzimo pre svega one druge, koji nisu mi (kulturni rasizam i šovinizam), militarizacija duha, etnički fundamentalizam, fatalizam i rezignacija, itd.

Najčešće reakcije: Idite u pičku materinu; Ovde nijednu ne bi jebo; Izdajnice, plaćenice, prodane duše; Lezbejke; Profuknjače; To su one feministkinje, to nisu žene; Popušite mi; Čedomorke; Nerotkinje; Vidi ove nimfomanke; Ovo mora da su pederi; Vi ste obične pičke; Jebo vas onaj ko vas plaća; To su one antisrpske žene; Vi niste majke i žene; Krmače; Jebo vas onaj ko vas je poslao; Neka vas jebu Šiptari kad ne žalite za policajcima koje Šiptari ubijaju na Kosovu; Kurve: (ustaške, balijske, šiptarske – u odnosu na to na koje zločine smo ukazivale).

Od početka svog rada, 1991. godine, Žene u crnom su izložene svim vrstama kako verbalnih, tako i fizičkih napada. Počinjenici napada su nekada državni, a nekada tzv. nedržavni akteri. Ovi drugi su uvek pod nečijom kontrolom, nekada delova nerasformiranih tajnih službi, koje su ostale iz zločinačkog režima Slobodana Miloševića, a sada pod kontrolom vladajućeg režima Aleksandra Vučića. Nekada su oni korišćeni za fizičku eliminaciju etnički drugih, sada se oni koriste za fizičke napade na politički drugačije misleće. Žene u crnom su izložene napadima prvo zato što su žene, jer se na žene gleda kao na unutrašnje neprijatelje, a onda zato što su braniteljke ljudskih prava, pre svega onih drugih, jer se kažnjava svaki vid nelojalnosti i neposlušnosti takozvanim svojima.

Žene u crnom su grupa feminističko-antimilitarističke orijentacije koja je nastala kao reakcija na rat i agresorsku politiku srpskog režima. U crnini i čutanju, na ulici, na glavnem gradskom trgu, iznele

su u javni prostor svoja tela sa ispisanim porukama. Žene u crnom su obelodanjivale ono što je zvanična politika poricala – Srbija je u ratu. Koristeći tradicionalni simbol žalosti – crnu boju, oplakivale su sve žrtve rata (uključujući i „neprijatelje”) - otuda optužba za izdajstvo; oplakivale su u javnom prostoru (uprkos tradiciji koja je nalagala da je žalost žena rezervisana za privatne prostore) – otuda optužba za kurvanje.

Znajući da će oficijelna istorija da ih prečuti – i to ne samo kao glasnice otpora, nego i kao žene koje su se usudile da svojom tišinom (telima bez glasova) razbijaju poricanje, počele su da zapisuju ono što se upisivalo na njihovim telima žena.

U svojoj knjizi *Stajati za mir: istorija Žena u crnom*, aktivistkinja iz Izraela Gila Svirski piše: „*Pitala sam se šta je ono što ih je nateralo da misle o nama kao kurvama. Naš snažni izgled? Naše stajanje nezavisno od muškaraca? Naša crna odeća? Ili je biti „kurva” bio samo način da muškarci potisnu žene u uloge koje su bile poznatije i kontrolisane? Reakcije prolaznika/vozača su najčešće imale seksualne konotacije: „Kurve; arapske kurve; Arafatove kurve; vas treba silovati da biste se osećale bolje; šta nije u redu sa jevrejskim muškarcima; da li su Arapi i jebeni Arafat bolji; jebite se.”*

Džulija Penelopa Stenli je u svom tekstu *Semantička budućnost mačističke etike* nabrojala 250 reči koje postoje samo u engleskom jeziku, a koje muškarci koriste kako bi uvredili i napadali žene. U srpskom jeziku neki od pogrđnih naziva za žene su, između ostalih i: pička, pičkica, kučka, kučkica, kurvica, kurvetina, drolja, dronfuljetina, fuksa, fuksetina i tako dalje.

Sve ove uvrede imaju seksualnu konotaciju. Uvrede da su kurve, koje muškarci upućuju ženama imaju za cilj ne samo diskreditaciju žena, već i njihovu dehumanizaciju kao takvih. To je uvreda koja se najčešće upućuje ženama koje se usuđuju da se bave politikom. A bavljenje politikom kada se u javni prostor iznosi ono što je privatno i kada se interveniše u privatni prostor, kada se od njega pravi političko pitanje.

Društvo u Srbiji pokazuje mržnju prema ženama, posebno onima koje krše patrijarhalne uloge, nacionalne konsenzuse, preskaču barijere. Društvo mrzi aktivistkinje (pre svega one koje se zalažu za

radikalni raskid sa zločinima iz prošlosti), liderke civilnog društva, itd.

Državni organi u Srbiji su optužili Žene u crnom za „organizovano bavljenje prostitucijom“. Napadi ove vrste su se kontinuirano odvijali od aprila do oktobra 2005. godine. Optužbe za prostituciju su imale za cilj napad na moralni integritet žena aktivistkinja i odvraćanje aktivistkinja od aktivizma, što je posebno moglo da se vidi u manjim sredinama.

Ženomrzački napadi na aktivistkinje Žena u crnom imaju više ciljeva: da odvoje aktivistkinje od drugih, takozvanih običnih žena, da ukažu na njihovu drugost i različitost, da ih predstave stranim i na nekim način zaraznim delom na inače zdravom tkivu iste takve nacije, da ih dehumanizuju i na taj način učine legitimnim meta-ma napada. Aktivistkinje Žena u crnom su na meti ženomrzačkih napada zato što upućuju izazov tradicionalnoj ulozi koja je polom nametnuta ženama i jer su žene koje se bave politikom – one su feminističke aktivistkinje koje se bore za ljudska prava drugih. I baš kao što strahovi žena pre svega imaju veze sa njihovim telima, tako i napadi na žene pre svega imaju veze sa njihovim polom.

Prilikom fizičkog napada na aktivistkinje u Valjevu, u julu 2014. godine, tokom obeležavanja godišnjice genocida u Srebrenici, muškarci su dobacivali salve uvreda koje su sve bile povezane sa seksualnim nasiljem. Tokom obeležavanja godišnjice genocida u Srebrenici, 10. jula 2021. godine, na Trgu Republike u Beogradu, grupa muškaraca je sve vreme, između ostalog, vikala: „Kurve u crnom, Ustaške pičke, Stašo, kurvo, Jebem te u usta, Kurvo crna, Kurvo, gde su srpske žrtve?, Bednice jedna, mamu ti jebem ustašku, Kurve, pederi, Srbiju ste sjebali.“

Na suđenju za rehabilitaciju Draže Mihailovića, 28. aprila 2015. godine, predsednik Srpske radikalne stranke i tada optuženik pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju, Vojislav Šešelj, seksistički je vređao Stašu Zajović, što je dokumentovano u poglavlju „Dosije napada na ŽUC“.

Jedna žena, prodavačica na pijaci u Zemunu je Staši Zajović između ostalog 19. jula 2019. vikala „Šiptarska profuknjača i kurva.“

Na suđenju za seksualno uznemiravanje (Marija Lukić vs Milutin Jeličić Jutka), V. Šešelj se neprekidno vređao Stašu Zajović (npr. „Karakondžulo, rugobo, izdajice, ološu“).

Kroz istoriju jedna od najčešće korišćenih uvreda za napad na žene je bila optužba da su kurve. Kurve su kroz istoriju, a i danas one žene koje u nedostatku drugih izbora prodaju pristup seksualnom korišćenju svojih tela. Za uzvrat dobijaju novac. Žene u crnom su u očima ljudi koji ih napadaju kurve, jer su ih ubedili da su one strane plaćenice i domaće izdajnice.

Prvi put smo javno „priznale“ optužbe za izdajstvo, 9. oktobra 1998. godine, na Trgu Republike, u performansu „Priznajem“, posle pretnjii koje je, tada narodni poslanik, a sada osuđeni ratni zločinac, Vojislav Šešelj izrekao za skupštinskom govornicom (28. septembra 1998.). Žene u crnom su se organizovale kako bi optužile i imenovale aktere nasilja, a oni to ne vole. Oni su iza sebe uvek imali državu koja je stalno pribegavala strategijama kriminalizacije: nazivali su nas izdajicama i špijunkama; kad smo dizale glas protiv nasilja države optuživali su nas za terorizam. To nas je često činilo legitimnom metom progona.

Nasilje nad nama kao braniteljkama ljudskih prava jeste deo namernih, sračunatih strategija za naše učutkivanje i sprečavanje da svakodnevno radimo na promeni društva, spašavanju života i traženju pravde.

Staša Zajović

Militarizacija uličnih akcija – represija u ime „zaštite”

„Aktivistkinje koje se zalažu za radikalni raskid sa zločinačkom prošlošću i za odgovornost za ratne zločine, bivaju kvalifikovane kao ekstremistkinje, pa i kriminalke...“ (Biljana Kovačević-Vučo)

Militarizam se ne može svesti na vidljive manifestacije, na pojave kao što su: rat, oružane snage, vojni budžet, proizvodnja i trgovina oružjem. Na institucionalnom nivou, Srbija je izrazito militaristička država, što potvrđuje nekoliko važnih činjenica: Srbija se nije oslobođila tereta nedavne ratne prošlosti – negira i slavi ratne zločine i zločince; Srbija je jedina zemlja u regionu koja nije usvojila Konvenciju UN o zabrani proizvodnje kasetne municije, čime je lišila međunarodne pomoći veliki broj građana/ki žrtava ove municije tokom Nato bombardovanja (1999.); u Srbiji raste broj paravojnih/para-policajskih formacija, kao produžene ruke državnog aparata sile i nasilja; Srbija kontinuirano izvozi oružje u zaraćena područja, što najviše pogarda civilno stanovništvo, koje je primorano da potraži utočište i u zemljama Zapadnog Balkana.

Militarizacija je proces prenošenja militarističkih vrednosti, kao što su poslušnost, slepo izvršavanje naredbi, hijerarhija, mačizam, mizoginija, ksenofobija, rasizam, autoritarnost, uniformnost, homofobija... Militarizacija nameće i određene kulturne modele koji stvaraju klimu patrijarhalne kontrole i straha, a oni se ispoljavaju kroz različite vidove strukturnog nasilja: *proizvodnja neprijatelja, mačizam, uniformnost/jednoumije, homogenizacija* (ideološka, etničko-rasna, verska, seksualna); *demonizacija, stigmatizacija*

čak i eliminacija različitosti i protivljenja; kriminalizacija društvenih pokreta itd.

Iskustvo ŽUC-a potvrđuje da državne institucije vrše represiju i preko preterane policijske zaštite, tj. militarizacije naših uličnih i drugih akcija, predstavljajući **militarizovanu bezbednost kao „zaštitu”**.

Nakon brutalnih fizičkih napada na akcijama ŽUC-a (posebno od napada tokom obeležavanja godišnjice srebreničkog genocida 2004. g. i 2005. g.) „zaštita” države prema ŽUC-u se ogleda u pojačanom prisustvu policije na svim našim manifestacijama. Takav vid „zaštite” je uglavnom neprimeren i vodi izvesnom stepenu getoizacije i odvajjanju naših manifestacija od učešća građana/ki.

Stavovi aktivistkinja i aktivista o ovoj vrsti „zaštite”

U više navrata smo razgovarale o ovoj vrsti „bezbednosti”, o političkom cilju ovakve vrste „zaštite”, o tome da li je takva militarizacija umanjila ili uvećala učinak naših akcija - odvratila ili podstakla žene na manje/veće učešće.

Sprega državnih i paradržavnih aktera - strogo kontrolisani paradržavni akteri: *u cilju vršenja nasilja nad nepodobnima, drugačije mislećim, država se koristi uslugama tzv. patriotskih snaga - fudbalskih navijača, ultradesničarskih organizacija...*

„Navijači su instruisani i njima se upravlja” (*Ljilja, Beograd*); „Huliganima se diriguje. Policija kontroliše i navijače i fašističke grupe. Taj „circus” koji policija pravi sa nama po ulicama umanjuje ono što radimo” (*Ivana, Leskovac*); „Policajci su ljubazni sa fašistima, časkaju sa njima, kao da su stari poznanici, smeju se Obrazašima (pripadnici klerofašističke organizacije *Obraz* prim. ured.). Kad mi prolazimo kao da upale reflektor i zamene teze... od nas naprave one „problematične”, postajemo izdvojene, neprijatelji” (*Nataša, Beograd*); „Desničarske grupe su neka vrsta državnih službenika, oni uzvikuju parole, vređaju nas, prete...” (*Svetlana, Vlasotince*); „Policija sarađuje sa nasilničkim grupama. Odobrili su desničarski skup ispred prostorija ŽUC-a. To što skup nije zabranjen ispred ŽUC-a,

jeste ugrožavanje vaše sigurnosti. Država tu pomaže nasilje” (*Nikola, Beograd*) itd.

Militarizacija zaštite - strategija kontrole, odvajanja i izolovanja od ostatka stanovništva, ceremonija javnog sramoćenja svih koji izlaze iz političkog i društvenog konsenzusa, što izaziva krajnju nebezbednost, ranjivost i iscrpljivanje aktivistkinja.

„To je neka vrsta prevare i zamke - da se mi „upecamo” da je to neka vrsta naše „zaštite”. To je, u stvari, pretvaranje javnog prostora u mesto za sukob, perfidan način kreiranja velikog unutrašnjeg neprijatelja. To je, u stvari, pretvaranje nas, koje smo izašle na ulice da govorimo u ime žrtava, u neku vrstu antipoda: s jedne strane mi smo žrtve, a sa druge strane i neprijatelji, od žrtve pretvaraju nas u neprijatelja, bolje rečeno, u neprijateljice i države i društva” (*Snežana, Kraljevo*); „Kada je veliki broj policajaca, to je kao poruka građanima da smo opasne, da se sklanjaju od nas” (*Nevena, Leskovac*); „Jako je opasno da pristanemo na sliku koju oni grade o nama, da se svedemo na ulogu koju nam oni daju. To užasno iscrpljuje, oduzima nam dah” (*Staša, Beograd*).

Militarizacija uličnih akcija - ispunjavanje formalnih evropskih standarda bez suštinskih promena: usko legalističko tumačenje evropskih standarda služi kao opravdavanje nasilja nad braniteljkama ljudskih prava, umesto da se kažnjavaju oni koji ugrožavaju građanske slobode i ljudska prava...

„Devedesetih godina nije bilo policajaca kada je trebalo, a sada najdeš na gomilu policajaca, izgleda je to proces kojim se ova država umiva preko nas, da bi ušla u Evropsku zajednicu” (*Saša, Beograd*); „To je deo paketa ispunjavanja nekih formalnih standarda Evropske Unije. Dakle, vlasti izvršavaju takoreći sve naloge radi održanja na vlasti, a s druge, da bi održali patriotski imidž kod birača, tolerišu nedržavne ili paradržavne aktere koji iskaluju bes prema braniteljkama ljudskih prava. Naime, represija je nastavljena, samo je poprimila drugačiji karakter, i to u zavisnosti od političkih potreba - unutrašnjih i spoljašnjih” (*Nada, Novi Sad*); „Prajd (2014. g.) je pokazao vrlo važnu stvar: kada vlast želi da kontroliše faštiste, onda to oni i čine. Sada, kada ih je pritisla EU, oni su pokazali da mogu da kontrolišu nasilje i nasilnike koje sami proizvode...” (*Staša, Beograd*); „U smislu integracionih procesa, oni koriste mehanizme da

bi nas odvratili. Njihov legalizam i formalni standardi jeste politika nesuočavanja sa zločinačkom prošlošću” (*Marija, Vrbas*).

Militarizacija „bezbednosti i zaštite“: izgovor za povećanje vojnih i policijskih budžeta...

“Zašto se toliko novaca troši na naše „obezbeđenje“? Danas je doista moguće da neko ubije neku od nas i da zbog toga država ima strašne reperkusije. Zbog tog strašnog straha oni nas „štite“ (*Snežana, Beograd*); „To što mobilišu tolike policijske snage da vas „obezbeđuju“, a što podrazumeva troškove, jeste poruka da oni tako kažu koliko vi koštate građane“ (*Nikola, Beograd*).

Represija nad intimom: odbacivanje u porodici, odbacivanje od strane prijatelja/okoline; aktivizam utiče i na položaj članica porodice, dovodi i do marginalizacije i isključivanja zbog aktivizma; to je strategija osujećivanja i sprečavanja braniteljki i branitelja da nastave sa aktivizmom...

„Dolina posle Srebrenice me provociraju... To su vrlo neprijatne stvari, kada vas vaša okolina gleda onako sa prezirom. U zadnje vreme sebe zbumujem, ne znam da li i ja sebe izolujem ili ne“ (*Ljiljana, Beograd*); „Suprug nas, žene iz ŽUC-a, doživljava kao najveće grešnice i to zato što sam, ohrabrena kroz aktivizam, i našla svoje mjesto pod suncem“ (*Uma, Beograd*); „Kao aktivistkinja i kao Romkinja, mogu da kažem da nisam bezbedna u svojoj zajednici. Drugačija si i onda si i lezbejka, odskačeš od romske kulture i tradicije“ (*Danica, Novi Bečeј*); „Od rođaka sam se distancirala, jer svi izbegavaju da pričaju sa mnom o tome čime se ja bavim, izbegavaju teme na koje bih ja reagovala, da ne bi ulazili u raspravu“ (*Jelena, Beograd*) itd.

Represija nad intimom se ispoljava i kao odmazda i šikaniranje: u iskustvu braniteljki, na pretek je ovakvih i sličnih činova nasilja: „... jednu ženu su doselili u ulaz pored mog. Onda me je sačekivala, dva puta me tukla i na kraju sam morala da je prijavim, ali je pola policijske stanice bilo na njenoj strani“ (*Sonja, Beograd*); „jako je nepriyatno kada počnu da te pljuju javno...“ (*Staša*), itd.

Militarizacija solidarnosti: solidarnost sa drugima smatra se nepoželjnom, pa čak i „zaverom“; aktivistkinje, koje rade sa svim stranama, proglašavaju izdajicama i špijunkama i to ih čini legitimnom metom progona od strane države i paradržavnih činilaca...

Solidarnost za žrtvama zločina počinjenih u naše ime – *čin nacionalne „izdaje“* – za to su najčešći epiteti za ŽUC „vi ste sramota Srbi-je“; „vi ste izmislike i Vukovar i Srebrenicu“ itd.

Solidarnost ŽUC-a sa žrtvama srpskog imena *podvrgnuta je blaćenju i osudi jer, u skladu sa nacionalističkom ideologijom, „patriote“ imaju monopol nad „nacionalnim telima“, samo oni/e polažu pravo da se brinu o žrtvama srpskog imena...*

„Na pomenu u Beloj Reci (10 godina od ubistva gardista u Topčideru, 5. oktobra 2014. g.), bilo je oko 15 patrolnih kola, u svakom od njih po pet policajaca. Ispred kuće roditelja koji svom ubijenom sinu obeležavaju pomen, policija odlazi sa nama. Osetila sam jako poniženje, pritisak, država to namerno radi. Postavlja svuda policiju, da bi druge uplašila, jer nas ne može da uplaši. U povratku iz sela smo uspeli da pobegnemo policiji“ (*Marija, Novi Bečeđ*); „Evo, sad za vreme naše akcije za Dražena i Dragana (gardisti ubijeni 2004. g.), prolaznik priča sa policajcem koji mu kaže: „To su one što mrze Srbe!“. Kao da Dragan i Dražen nisu Srbi, nego marsovci!“ (*Violeta, Beograd*); „Porodica Jakovljević u Beloj Reci je bila jako potresena policijskim vozilima ispred njihove kuće. To je bilo strašno i stvorilo nam je pravi bes“ (*Nadežda, Kruševac*); „Porodica Jakovljević je izložena sramoćenju i blaćenju zbog nas. Međutim, to odvraćanje ljudi od kontakta sa nama, ne odvraća porodicu Jakovljević od nas. To nije zračak nade, već ogromna svetlost u ovom tunelu. Meni je neprijatno u kakvu nezgodnu situaciju ih stavljamo“ (*Staša, Beograd*) itd.

Rodna dimenzija militarizacije – združeno dejstvo državnih i nedržavnih aktera

Optužbe za prostituticu – novi „izum“ države – strategija kontrole nad moralom aktivistkinja i militaristička strategija odvraćanja od aktivizma...

Poseban vid kolektivne patrijarhalne patologije, kad država i njeni podanici preuzimaju ulogu moralnih čuvara nad „neposlušnim“ ženama, predstavljaju optužbe za prostituticu. To je napad na moralni integritet aktivistkinja, u cilju razbijanja Mreže Žena u crnom, posebno u malim sredinama; ovaj vid represije ima izrazitu

mizoginu konotaciju. Optužbe za prostituciju imaju za cilj rušenje moralnog integriteta i odvraćanje aktivistkinja, posebno u manjim sredinama, od aktivizma. To se kontinuirano odvijalo od aprila do oktobra 2005. godine. Radi zaštite ŽUC-a, Amnesti internešenel/AI je pokrenuo kampanju, tražeći od nadležnih institucija u Srbiji da se prekine s represijom. Nakon više stotina pisama iz celog sveta od strane najvažnijih mirovnih organizacija i mreža, kampanja je urodila plodom – prestala je državno organizovana kleveta.

Upotreba žena kao instrumenata represije: muškarci su uvek bili aktivniji u vršenju nasilja, ali su i žene bile aktivne u napadima do 2000 godine. Izvesna promena je zapažena nakon 2000. g.

U periodu od 2004. godine žene su češće, nego u periodu Miloševićevog režima, bile korišćene za napad na Žene u crnom. Ovaj metod predstavlja **rehabilitaciju modela tzv. državnog podvodništva**, koji je koristila partija JUL (liderka Mirjana Marković, supruga S. Miloševića): politički makroi izvode žene na ulicu da tuku političke protivnice – to potvrđuju brojni primeri napada, od kojih su najbrutalniji bili oni na obeležavaju devete godišnjice genocida u Srebrenici, kada je grupa žena zverski napala i povredila tri aktivistkinje ŽUC-a. Napadi žena na aktivistkinje ŽUC-a i druge braniteljke odvijaju se i u vidu ceremoniju blaćenja, ne samo tokom uličnih akcija, već i po javnom prevozu, pijacama: „Jednog dana, nakon što je Informer danima sprovodio hajku da su ŽUC „strane plaćenice”, u busu su me opomenuli da se „vozim njihovim prevozom”. Jednom prilikom, na pijaci, jedna žena je nasrnula ne mene: „*Što kupuješ srpsku dinju, idi i kупи šiptarsku...*”; ili na groblju, dok sam kupovala cveće: „*Kurvo jedna, ko te plaća...?*” (Staša, Beograd).

Organizovana hajka, poziv na linč: Vojislav Šešelj, predsednik Srpske radikalne stranke izjavio je u Skupštini Srbije 28. septembra 1998. godine sledeće: „Ako SAD odluče da napadnu Srbiju, neka na vreme povuku svoje kvislinge poput članova Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji, Beogradskog kruga i Žena u crnom i neka ih ne ostave kao taoce. Možda ne možemo dohvati svaki avion, ali ščepaćemo te (iz pomenutih grupa prim. aut.) koji su nam blizu ruku”. Ostali poslanici u Skupštini Srbije su ovu pretnju propratili grohotom.

Ceremonije javnog blaćenja aktivistkinja i fašističkog izvljavanja nad njima u prisustvu države, uz odobravanje države – posebno se ispo-

ljava kroz delovanje osuđenog ratnog zločinca V. Šešelja. Njegovo prisustvo na suđenjima predstavlja vid opstrukcije pravosuđa, jer tokom suđenja vrši nekažnjivo nasilje. To ilustruju dva primera:

Na suđenju za rehabilitaciju ratnog zločinca Draže Mihailovića u Beogradu (2014.-2015.), kao i na suđenjima u Kruševcu za seksualno uznemiravanje Marije Lukić (2019.-2021.), na kontinuirane uvrede V. Šešelja Staši Zajović, sudska straža nikada nije reagovala. Ovakvo ponašanje predstavlja obesmišljavanje pravosudnog sistema u okviru totalnog urušavanja institucija u Srbiji, čemu doprinosi režimski klovni V. Šešelj. Ovakva fašistička egzibicija jeste režimski orkestirano mizogino javno izivljavanje prema neposlušnim ženama. Na Šešelja se ne odnose zakoni ove zemlje, jer se on, uz punu zaštitu režima, ruga žrtvama i svima koji su na strani žrtava, podsmeva se sudovima, tužilaštvu, vladavini prava. Tako i sada, ovaj osuđeni ratni zločinac, okuplja oko sebe druge nasilnike, siledžije koji, kao i on, smatraju da za njih zakoni ne važe.

Strategije demilitarizovane zaštite i bezbednosti: solidarnost, javnost, zauzimanje javnih prostora, uzajamna podrška, širenje informacija o našim aktivnostima, jačanje poverenja...

Neophodno je dovoditi u pitanje sam pojam državne patrijarhalne zaštite - to je razmena poslušnosti za lažnu bezbednost i opravdavanje kontrole i nadzora. Jer u patrijarhatu vlada pravilo „ko te štití, taj te tlačí“. Feministička teoretičarka bezbednosti Erik Blanšar smatra da se bezbednošću, kakvu država nudi, ženama oduzima sposobnost i mogućnost da same organizuju sistem zaštite. Neophodno je stvarati svoje sisteme zaštite i dalje pretvarati ranjivost u zajedničku snagu, graditi mir i bezbednost putem prijateljstva, poverenja, solidarnosti... Kao što kaže Selma Sevenhuijsen: „*Ono što mi možemo da radimo, jeste da mi ne želimo njihovu zaštitu, jer nas oni ne štite. Mi možemo da brinemo jedna o drugoj tako što ćemo da preuzimamo odgovornost jedna za drugu*“. Navećemo nedavni čin solidarnosti Inicijative mladih za ljudska prava iz Beograda sa Ženama u crnom (nakon napada u noći 22/23. oktobra 2021.) kada su pozvali sve da se pridruže zajedničkom čišćenju grafita mržnje, u sredu 27. oktobra 2021. U akciji „čišćenja grafita mržnje“ učestvovalo je više desetina aktivista i aktivistkinja.

Mirko Medenica

Sudska hronika

36 napada - 0 osuđenih (2014. – 2021.)

Brojni materijalni dokazi, policijski video snimci fizičkih nasrtaja na aktiviste i aktivistkinje, svedoci, policijski izveštaji, svedočenja policajaca, fotografije, medijski izveštaji... Sve to postoji, a ništa od toga nije bilo dovoljno da neko od napadača na aktivistkinje i aktiviste Žena u crnom bude prekršajno ili krivično kažnjen. Od 2014. do 2021. godine ŽUC je zabeležio i dokumentovao 36 napada. Niko kažnjen. Sudovi su donosili oslobođajuće presude sa obrazloženjima protivnim logici zakona. Tužilaštva su najčešće odbacivala krivične prijave, čutala ili odustajala propuštajući zakonske rokove za žalbu na odluku suda. Policija je najčešće ignorisala i neadekvatno reagovala.

25.03.2014. g. Portparol specijalnih jedinica policije Radomir Počuća uputio je pretnje i pozvao na linč Žena u crnom.

Presudom Višeg suda je oslobođen. Uložena je žalba. Apelacioni i Ustavni sud je potvrdili oslobođajuću presudu.

14.05.2014. g. Pretnje smrću na Fejsbuk profilu, policija podnela krivičnu prijavu protiv Borisa Kneževića.

Tužilaštvo odbacio krivičnu prijavu.

08.07.2014. g. Fizički napad na skupu u Valjevu tokom obeležavanja 19. godišnjice genocida u Srebrenici.

Sud odbacio optužnicu. Uložena je žalba Ustavnom суду. Уставни суд је одбио жалбу. Улоžена представка Европском суду за људска права, одбижена је 19. октобра 2019.

18.11.2014. g. Ometanje skupa „Nikada nećemo zaboraviti zločine u Vukovaru” u Beogradu, policija je podnela prekršajne prijave protiv dvoje članova organizacije Zavetnici.

Obustavljen postupak zbog zastarelosti.

08.03.2016. g. Fizički napad na aktivistkinje koje su išle na „8. martovski marš” u Beogradu, podneta prijava policiji.

Policija vodi istragu, još uvek bez poznatih rezultata.

24.05.2016. g. Ometanje i sprečavanje skupa „Sve za mir, zdravlje i obrazovanje, ništa za naoružanje” u Leskovcu, podneta krivična prijava protiv Marka Cakića i više N.N. lica.

Osnovno javno tužilaštvo odbacio krivičnu prijavu. Apelaciono javno tužilaštvo potvrdilo odluku osnovnog javnog tužilaštva.

17.06.2016. g. Pretnje tokom skupa „Pamtimo žene silovane u ratu” u Beogradu, podneta krivična prijava protiv Nemanje Ristića zbog ugrožavanja sigurnosti.

Slučaj još uvek u tužilaštvu (odbijaju da odgovore šta su do sada preduzeli).

09.11.2016. g. Napadi u dnevnim novinama Informer, tekst: „Žene u crnom najveći strani plaćenici”, podneta tužba.

9. novembra 2016. Informer je objavio tekst baziran na neistinama i najavljen na naslovnoj strani uz naslov „**ŽENE U CRNOM NAJVEĆI STRANI PLAĆENICI:** Zapad im dao **1.587.596 evra** da optužuju Srbiju za ratne zločine”. Podaci objavljeni u tekstu su u potpunosti netačni. Nijedan od stvarnih donatora Žena u crnom nije pomenut u tekstu, nego su navedeni donatori koji nikada ili u datom periodu nisu finansirali projekte Žena u crnom.

Postupak trajao od 2016. do 2020. g. U postupku koji se vodio protiv vlasnika, glavnog i odgovornog urednika Informera Dragana Vučićevića, po tužbi Žena u crnom, Viši sud u Beogradu je 08.03.2018. g. doneo presudu kojom se odbija tužbeni zahtev kao neosnovan. 4.04.2018. g. uložena je žalba, Apelacioni sud je presudom od 18.10.2018. g. odbio žalbu Žena u crnom i potvrdio odluku Višeg suda. Žene u crnom su povodom ovog slučaja podnеле Ustavnu žalbu 29.10.2018. Ustavni sud odbacio žalbu Žena u crnom na sednici održanoj 13. februara 2020. g. Za ovu odluku Ustavnog suda ŽUC je

saznao 9. jula 2020. godine, kada je ona dostavljena poštom. ŽUC je morao da plati sudske troškove u iznosu od 55.000 dinara!

10.07.2017. g. Ometanje i sprečavanje skupa „Pamtimo! 22. godine od genocida u Srebrenici” u Beogradu.

Policija nije reagovala.

22.02.2018. g. Preteće poruke na vratima kancelarije Žena u crnom.

Policija vodi istragu, još uvek bez rezultata...

30.03.2018. g. Prekid projekcije filma „Kosovo – Gezuar/Nazdravlje” u Beogradu i pretnje aktivisti Žena u crnom T.P. istom prilikom, podneta prekršajna prijava.

Policija podnela prekršajne prijave, vodi se postupak pred Prekršajnim sudom.

06.04.2018. g. Ometanje i sprečavanje skupa „Pamtimo! 26 godine od početka rata u BiH” u Beogradu.

Policija nije reagovala. U toku je postupak po pritužbi na rad policije. Pripadnici policije su se izjasnili da nije bilo propusta u njihovom radu. Nadležna Komisija MUP-a još uvek nije donela odluku po pritužbi. Zakonski rok za donošenje odluke je istekao 20.06.2018.

20.06.2018. g. Ometanje i sprečavanje skupa „Solidarnost sa izbeglicama/migrantima – međunarodni dan izbeglica” u Beogradu. Policija nije reagovala do pred sam kraj skupa, kada je naložila licima, koja su ometala, skup da se udalje.

Policija nas je obavestila da će podneti prijave protiv počinilaca, do danas nema potvrde da su prijave podnesene.

08.03.2019. g. - Više napada na Žene u crnom tokom Osmomartovskog marša. Pored uobičajenih pretnji i uvreda, zabeleženo je i da je neko bacio kamen.

Počinjeni nepoznati.

26.02.2019. g. - Pripadnici Srpske radikalne stranke su pretili Staši Zajović pred Specijalnim sudom za ratne zločine u Beogradu. Docabivali su joj da je „kurva” i da je treba ubiti.

Sudska straža nije reagovala.

28.05.2019. g. – Milica Đurđević Stamenkovski, članica Predsedništva organizacije Zavetnici podnela je Višem javnom tužilaštvu

krivičnu prijavu protiv Žena u crnom zbog feminističko-antiklerikalnog performansa *Moje telo – moja autonomija*, održanog ispred Patrijaršije SPC na Međunarodni dan za žensko zdravlje i reproduktivna prava.

Tužilaštvo je nezakonito pokrenulo predistražni postupak po krivičnoj prijavi. Nema epiloga.

19.06.2019. g. – Policija Republike Srbije zaustavila je osam aktivistkinja Mreže ŽUC-a na graničnom prelazu između Srbije i BiH (Mokra Gora, blizu Višegrada). Putovale su u Foču gde je obeležavan Međunarodni dan borbe protiv seksualnog nasilja u ratu. Nakon višesatnog zadržavanja zbog „pravnih propusta”, vezanih za vozilo kojim su putovale, zabranjeno im je da pređu granicu.

Policija je zloupotrebila svoja ovlašćenja i povredila pravo na slobodu kretanja.

16.07.2019. g. - Osuđeni ratni zločinac Vojislav Šešelj izneo je na sednici Skupštine niz uvreda i pretnji na račun novinarke Snežane Čongradin i Žena u crnom.

Nije bilo sankcija. Poslanički mandat nezakonito nije oduzet Šešelju nakon pravnosnažne presude za ratne zločine.

28.03.2019. g. - Udruženje „Ko nam truje decu”, podnelo je prekršajne prijave protiv tri osobe i više drugih N.N. lica, vezano za akciju kačenja ljubičastih kecelja na spomenike poznatim muškarcima, 06.03.2021., koju su organizovale Žene u crnom.

Prekršajni sud je pokrenuo postupak.

19.07.2019. g. - Oko 12.30h na pijaci u Zemunu jedna žena je prišla Staši Zajović i uputila joj više uvreda. Vikala je: „Šiptarska profuknjača i kurva.”, „Ona je glavna i najvažnija u Ženama u crnom”, „Treba je prognati iz Srbije. Prognaćemo je”, „Prodaje Kosovo, prodaje nam Kosovo”, „Što kupuješ srpsku dinju, idi i kupi šiptarsku”.

Policija nije reagovala.

06.11.2019. g. - Osuđeni ratni zločinac, Vojislav Šešelj je ispred same sudnice suda u Kruševcu, gde su Žene u crnom bile kao podrška Mariji Lukić, u postupku protiv Milutina Jeličića Jutke, koordinator-ki Žena u crnom Staši Zajović rekao: „Gde si Stašo, lepotice. Toliko si ružna da je majka u kolevci morala praćkom da te hrani.” Za vreme

pauze, u hodniku, ispred sudnice Vojislav Šešelj se ponovo obraćao Staši Zajović: „Staša, da li je tebe neko seksualno uznemiravao? Da li si ti nekog seksualno uznemiravala? Šta će biti ako Staša Zajović nekog seksualno uznemirava?” Šešelj se neprekidno obraćao Staši Zajović, rečima: „Stašo, da te nešto pitam.”

Sudska straža nije reagovala i nije zaštitila dostojanstvo i integritet aktivistkinje Žena u crnom.

29.01.2020. g. - Osuđeni ratni zločinac Vojislav Šešelj je u sudu u Kruševcu vređao aktivistkinju Žena u crnom Stašu Zajović: „Karakondžulo, rugobo, izdajice, ološu. Toliko si ružna da je majka htela u kolevci da te ubije, morala je praćkom da te hrani.”

Sudska straža nije reagovala.

15.03.2020. g. - U vreme vanrednog stanja, uvedenog zbog pandemije virusa Kovid-19, na društvenim mrežama se pojavio „Dijagram srpskih neprijatelja”, papir ispisan nazivima organizacija i osoba koje autor smatra neprijateljima države Srbije i srpskog naroda, a na kome su se našle i Žene u crnom.

Tužilaštvo za visokotehnološki kriminal je moralno da reaguje, a nije.

26.4.2020. g. - Pretnje smrću aktivisti ŽUC-a Tomislavu Perušiću i njegovoj porodici upućene su na društvenim mrežama nakon medijске kampanje koju su protiv njega započete na portalu novosti.rs , a zatim i u drugim režimskim medijima (Alo, Objektiv, B92). Perušića su nazivali „izdajnikom” zbog stavova izrečenih u intervjuu.

Porodica je prijavila policiji pretnje. Do danas se ne zna da li je Tužilaštvo za visokotehnološki kriminal postupilo po prijavi.

09.07.2020. g. - Na protestima ispred Skupštine Srbije grupa nezadovoljnih pripadnika desno orijentisanih grupa, pokušala je da Staši Zajović i njenim saradnicama da do znanja, grubo ih, vređajući, da im na tim protestima nije mesto.

10.07.2020. g. - Petnaestak profašističkih aktivista pokušalo je nasilno da prekine javno obeležavanje 25 godina od genocida u Srebrenici. Nosili su transparent na kojem je bilo i ime Staše Zajović, u kontekstu „izdajničkog ponašanja”. Skandirali su „Ratko Mladić” i „Radovan Karadžić” i „Srebrenica nije genocid”.

Policija nije reagovala.

13.07.2020. g. – Režimski mediji su, izveštavajući sa protesta ispred Centralnog zatvora u Beogradu, koji je organizovan kao podrška puštanju pritvorenih učesnika/ca protesta prethodnih dana, objavili fotomontažu navodnog susreta i razgovora Boška Obradovića i Staše Zajović.

05.10.2020. g. - Ispred kasarne Karaš u Topčideru, prilikom obeležavanja 16. godišnjice ubistva dvojice gardista, dvojica muškaraca su, iz automobila, napali aktivistkinje Žena u crnom nazivajući ih „*izdajnicama i stranim plaćenicama*”, dovikujući im da bi trebalo da ih bude sramota što to rade, a slične reči su uputili i roditeljima mlađica, njihovim advokatima i novinarima.

18.11.2020. g. - Napad tokom obeležavanja godišnjice pada Vukovara pod sloganom „Nikada nećemo zaboraviti zločine u Vukovaru”. Jedan muškarac, sa detetom u rukama, je flašom vode polio kutije soli (tokom izvođenja scenske akcije kada je na pločniku solju napisano: *Vukovar (1991.-2020.)*), a potom je nogama rasturio natpis ispisani solju na pločniku. Aktivistkinju koja je delila letke o zločinima u Vukovaru, grupa muškaraca je vređala rečima „*Šta ovo radite? Sram vas bilo! Jeste li vi Srpski? Hrvati su uništili Vukovar.*”

Policija nije reagovala.

24.05.2021. g. – Na protestu „*Pamtimo hrabri otpor žena Rasinskog okruga*” u Kruševcu, u organizaciji Udruženja žena „Peščanik” iz Kruševca i Žena u crnom iz Beograda, kojim su obeležile 22. godišnjicu protesta protiv prisilne mobilizacije 1999. g, članovi Srpske radikalne stranke su vredali aktivistkinje. Gazili su preko natpisa „*Pamtimo otpor žena*”, koji je kao poruka akcije, bio ispisani solju na betonu.

Policija, koja je bila dužna da omogući odvijanje akcije, nije reagovala adekvatno.

10.07.2021. g. – Veliki broj pripadnika profašističkih organizacija ometao je performans Žena u crnom „Nikada nećemo zaboraviti genocid u Srebrenici”, na Trgu Republike. Više od šezdeset fašista neprekidno su ometali akciju, vređanjem i pretnjama na prostoru gde je skup ŽUC-a prijavljen policiji i odobren.

Policija nije adekvatno reagovala i nije omogućila nesmetano odvijanje dozvoljenog skupa.

6.9.2021. g. – Staša Zajović na meti režimskih medija – režimski mediji (Novosti, Alo, TV Pink itd.) su, nakon ustoličenja crnogorsko-primorskog mitropolita Joanikija (SPC), objavili lažnu vest o boravku Staše Zajović na Cetinju. Ovu lažnu vest su zatim preuzeли svi režimski mediji u Srbiji, stavljajući Stašu Zajović u izrazito negativan kontekst, uz komentar da je „podržavateljka Milovih huligana”.

22-23.10.2021. g. – U noći između petka i subote, nepoznati počinioци su na ulaznim vratima prostorija Žena u crnom, crnim sprejom ispisali uvrede: *Kurve u crnom, Ratko Mladić* i pet komada nacionalističkog znaka „Samo sloga Srbina spasava”.

Policija nije ni pokušala da pronađe počinioce.

Kako ni posle dva meseca od policije nije dobijeno obaveštenje koje su radnje na pronalaženju počinioца preduzete, niti da li su počinioци pronađeni, 27. decembra 2021. g. ŽUC podnosi krivičnu prijavu protiv N.N lica. Prvo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu je rešenjem od 29. decembra 2021. g odbacilo krivičnu prijavu uz obrazloženje da „navedena krivična dela nisu krivična dela za koja se goni po službenoj dužnosti”. Naveli su i da se iz krivične prijave ne vidi da je „došlo do značajnog ugrožavanja spokojstva građana”, te da se iz tog razloga ne radi o krivičnom delu koji se goni po službenoj dužnosti.

13.11.2021. g. – Posle protesta „*Mural mora pasti*”, koji je održan na Cvjetnom trgu u znak protesta protiv slavljenja ratnih zločinaca, napada huligana iz fašističkih „Narodnih patrola” na sve koji su pokušali da uklone grafit posvećen osuđenom ratnom zločincu Ratku Mladiću i postupka policije koja je štitila taj grafit a hapsila one koji žele da ga uklone, dvojica nepoznatih počinilaca su s leđa prišli aktivisti Žena u crnom i oteli mu baner sa natpisom „Nikada nećemo zaboraviti genocid u Srebrenici.” Potom su pobegli i kasnije ga u parku spalili.

Nekoliko časova kasnije, na društvenim mrežama se pojavio snimak na kome se vidi da više osoba, na nepoznatoj lokaciji, spaljuje navedeno platno/baner. Iako su vest o ovom događaju, kao i snimci paljenja objavljeni u medijima, niko iz tužilaštva ili policije reagovao ni kontaktirao ŽUC. 27. decembra 2021. g. Žene u crnom su podnele krivičnu prijavu protiv N.N. počinilaca.

Tužilaštvo čuti, nema informacija šta su preduzeli povodom krivične prijave protiv NN lica.

29.11.2021g. – Ulazna vrata prostorija Žena u crnom tokom noći išarana su uvredljivim porukama: Staša ustaša, Ratko Mladić, Ratko Mladić heroj, Kurve u crnom, Jebemo antifu, četiri znaka sa četiri S. Događaj je prijavljen policiji koja je izvršila uviđaj. Kako ni nakon mesec dana od događaja ŽUC od policije nije dobio obaveštenje o tome koje su radnje na pronalaženju počinioца preduzete, niti da li su počinioци pronađeni, 27. decembra 2021. g. podneta je krivična prijava protiv N.N. počinilaca.

Tužilaštvo čuti. Nema informacije da li je i kako postupilo po krivičnoj prijavi protiv NN lica.

Studija sudskih postupka i institucionalna abolicija nasilja

Trend napada na aktivistkinje Žena u crnom u porastu je od 2014. godine, od kada je režim Aleksandra Vučića ostvario potpunu kontrolu nad svim polugama vlasti. Na delu su različite vrste napada, od uvreda i pretnji, koje su svakodnevica aktivistkinja, pa do fizičkih napada. Zajednički činilac svih ovih napada je da niti jedan nije rešen. Opstrukcija državnih organa vidljiva je na svim nivoima.

Policija vrlo često ignoriše pretnje, uvrede i napade koji se dešavaju u njihovom prisustvu. U više slučajeva, kada su se tokom uličnih akcija događali napadi, u službenim izveštajima policije sa tih događaja zabeleženo je da „*nije bilo narušavanja javnog reda i mira*“.

Tužilaštvo uglavnom ne reaguje na krivične prijave koje su podnese-ne zbog napada na aktivistkinje i aktiviste. Na neke od prijava nema odgovora više od godinu dana. U slučajevima kada je tužilaštvo odbacilo krivične prijave, u obrazloženju takve odluke nisu navedeni razlozi, niti je tužilaštvo preduzelo neke od predloženih istražnih radnji, niti se odredilo prema dostavljenim dokazima.

Retki su slučajevi napada koji su uspeli da dođu do suda, ali ni tada nije došlo do kažnjavanja počinilaca već su oni oslobođeni. Dodatnu opasnost predstavljaju stavovi koje je sud zauzeo u presudama, jer oni kao deo sudske prakse, indirektno predstavljaju smernice drugim sudovima, tužilaštvinama i policiji, kako da postupaju u sličnim slučajevima.

Slučaj Valjevo

Kao egzemplarni slučaj ovakve prakse navodimo slučaj postupanja državnih organa u vezi sa napadom na aktivistkinje u julu 2014. godine, u Valjevu. Veliki je značaj ovog slučaja za razumevanje stepena institucionalne zaštite borkinja za ljudska prava i mirovnih aktivistkinja, jer se radi o eklatantnom primeru nasilja, koje se dogodilo u prisustvu policije, a o slučaju su se izjasnile sve sudske instance u državi.

Aktivistkinje i aktivisti Žena u crnom su 08.07.2014. godine u Valjevu organizovali uličnu akciju, kojom je obeležena godišnjica genocida u Srebrenici. Tom prilikom napali su ih pripadnici ekstremno-desničarskih organizacija, a u napadu su povređene četiri aktivistkinje i tri policijaca. Više javno tužilaštvo u Valjevu je, nakon sprovedenih istražnih radnji, ispitivanja osumnjičenih, oštećenih i svedoka, dana 16.03.2015. godine, podnelo Višem суду u Valjevu, optužni predlog protiv osam lica zbog izvršenja krivičnog dela **Izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti**.

U dokaznim materijalima, između ostalog, nalazili su se snimci događaja, na kojima se vide osumnjičeni kako prete i vređaju aktivistkinje Žena u crnom: „*pobićemo vas, majku vam jebem muslimansku*”, „*seme vam se zatrlo*”, „*klaćemo vas, ustaše*”, „*kurve balijске*”, „*oj Sjenice nova Srebrenice, oj Pazaru novi Vukovaru*” i sl. Takođe, svi policijski službenici koji su bili saslušani, u svojim izjavama su naveli da su osumnjičeni vređali i pretili aktivistkinjama i aktivistima, da su fizički nasrnuli na njih, kao i da su uzvikivali parole mržnje na verskoj i nacionalnoj osnovi, navodeći izraze koje su koristili.

Viši sud u Valjevu je Rešenjem od 20.05.2015. g, više od deset meseci nakon događaja, odbio optužni predlog iz razloga što „...**oštećeni nisu pripadnici bošnjačkog naroda ili muslimani, te ne može biti govora o krivičnom delu Izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti**”.

Ovakvo tumačenje zakona od strane suda u **direktnoj je suprotnosti sa duhom zakona i svrhom propisivanja ovog krivičnog dela**. Očigledno je da gore navedene radnje okrivljenih, predstavljaju radnje objektivno podobne da izazovu i raspire nacionalnu i versku mržnju u konkretnom slučaju. Takođe, sud je u obrazloženju koristio nepri-

merenu terminologiju, konkretno, pojam „*suprotna nacionalna, ver-ska i rasna grupacija*“. Ustav Republike Srbije potencira zajedništvo i jednakost svih građana, bez obzira na nacionalnost, veru ili rasu, te je **definisanje nacija, vera ili rasa kao „suprotnih“ u apsolutnom neskladu sa duhom Ustava Republike Srbije.**

Više javno tužilaštvo uputilo je žalbu na ovo rešenje Apelacionom sudu u Beogradu, ali je ovaj sud odbio žalbu kao neosnovanu i potvrdio odluku Višeg suda. Nakon toga, Više javno tužilaštvo iz Valjeva ponovo sprovodi istražne radnje i, nakon ispitivanja osumnjičenih, oštećenih i svedoka, podnosi 31.03.2016. g. Višem sudu u Valjevu novi optužni predlog protiv sedam osoba zbog izvršenja krivičnog dela „Nasilničko ponašanje na sportskoj priredbi ili javnom skupu“.

Viši sud u Valjevu odbio je i ovaj optužni predlog navodeći u obrazloženju: „...da je optužni predlog zasnovan na istom činjeničnom stanju, kao i prethodni optužni predlog za isti događaj, koji je već odbijen, da se radi o „presuđenoj stvari“, te da iz tog razloga nije moguće ponovo voditi postupak“.

Nesporno je da je sud bio vezan činjeničnim opisom dela, ali ne i pravnom kvalifikacijom u optužnom predlogu, te se može zaključiti da je sud, kako je to predviđeno zakonom, u svakom slučaju cenio da li se u opisanim radnjama okriviljenih stiču bitni elementi nekog drugog krivičnog dela. Javni tužilac je u žalbi na prвobitnu odluku suda mogao osporavati i tu činjenicu, ali je tužilaštvo to propustilo da učini, te je rešenje o odbijanju prвobitnog optužnog predloga postalo pravnosnažno.

Više javno tužilaštvo u Valjevu je uputilo žalbu Apelacionom sudu u Beogradu na ovu odluku, ali je Apelacioni sud odbio žalbu i potvrdio odluku Višeg suda.

Postupanjem pravosudnih organa Republike Srbije u slučaju napada na aktivistkinje i aktiviste Žena u crnom 08.07.2014. u Valjevu, i to Višeg javnog tužilaštva u Valjevu, Višeg suda u Valjevu i Apelacionog suda, povređena su Ustavom zagarantovana prava oštećenih na jednaku zakonsku zaštitu bez diskriminacije iz člana 21. Ustava Republike Srbije, kao i pravo na jednaku zaštitu prava pred sudovima i drugim državnim organima iz člana 36. Ustava Republike Srbije

je. Žene u crnom su 23.06.2017. uputile ustavnu žalbu Ustavnom sudu Republike Srbije.

Ustavni sud je Rešenjem od 17.09.2018. odbacio žalbu. U obrazloženju se navodi da je Ustavni sud, „*uvodom u osporene akte, utvrdio da oni sadrže detaljno i jasno obrazloženje, zasnovano na ustavnopravno prihvatljivom tumačenju prava*“. Kako dalje stoji u obrazloženju, Ustavni sud smatra da nije došlo do povrede bilo kog prava podnosiča žalbe, te u tom smislu nema ni diskriminacije. Po mišljenju Ustavnog suda podnosiocima žalbe je omogućen pristup pravosudnim organima i pružena jednaka zakonska zaštita. Ovakva odluka i obrazloženje Ustavnog suda previđa činjenicu da **pravosudni organi nisu pružili pravnu zaštitu oštećenima. Ustavni sud je sveo pravo na „jednaku zaštitu prava pred sudovima“ na puku činjenicu da pravosudni organi postupaju u određenom slučaju, a u potpunosti zanemarujući ishod tog postupanja, koji je u ovom slučaju jasno izostao.**

Ovim su iscrpljeni svi pravni načini da se procesuiraju napadači. U praksi se pokazalo, da čak i u slučaju kada je izvršenje krivičnog dela učinjeno u prisustvu pripadnika policije, kada postoji policijski video snimak celog događaja, koji je u spisima predmeta, počinoci krivičnog dela mogu biti oslobođeni zahvaljujući opstrukcija pravosudnih organa. **Previdi tužilaštva i sudova koji su navedeni, jasno ukazuju da se ne može raditi o nestručnosti, nemaru ili neznanju, već o jasnoj nameri da se počinioči napada ne kazne.**

Slučaj Počuča

Odnos pravosudnih organa prema napadima na Žene u crnom, ogleda se i u krivičnom postupku vođenom protiv Radomira Počuče, bivšeg portparola Protivterorističke jedinice MUP-a Srbije. Počuča je u martu 2014. g, u trenutku dok je bio na visokoj poziciji policijskog zvaničnika, preko svog Fejsbuk profila, **uputio poziv na linč aktivistkinja Žena u crnom**. Poziv na linč upućen je povodom najeve akcije obeležavanja 15 godina od zločina nad građanima/kama Srbije i albanskim civilima na Kosovu.

„Mislim da ovo ne bi trebalo da se održi..., gospodo huligani, Delije, Grobari, Radovci, Firmaši, umesto da trošite pesnice između sebe, a veliki ste rodoljubi – udružite se i podelite po pički, onome kome treba da se da po pički”, napisao je Počuča.

Protiv Počuče je pokrenut postupak zbog izvršenja krivičnog dela „Ugrožavanje sigurnosti”. Epilog trogodišnjeg sudskog postupka je oslobođajuća presuda. Viši sud u Beogradu je doneo oslobođajuću presudu 14.12.2016. g, a Apelacioni sud je potvrdio presudu 13.04.2017. g. Zabrinjavajući su stavovi Višeg suda, koje je zauzeo u obrazloženju, a koje je prihvatio i Apelacioni sud:

U obrazloženju presude, sud opravdava nasilje navodnim patriotizmom optuženog: *„Sud je prihvatio odbranu okrivljenog Radomira Počuče koji je bio dosledan, jasan i detaljan... okrivljeni je jasno i detaljno izneo glavne i jedine motive za iznošenje ove poruke, koji su bili više patriotske prirode, nego prirode koja bi ukazivala na motiv da bilo ko bude ugrožen u pogledu sigurnosti”*.

Sud u predmetnoj izjavi okrivljenog ne vidi pretnju i kaže: *„Napisani status u sebi ne sadrži jasnu i nedvosmislenu pretnju”*. Kao jedan od razloga za donošenje oslobođajuće presude, sud navodi i činjenicu da su aktivistkinje „Žena u crnom” konstantno na meti napada, od svog osnivanja, zbog svojih stavova, te je *„prag osećaja nesigurnosti”*, kod njih veći, implicirajući da za aktivistkinje Žena u crnom ne važe standardi kao za druge građanke i građane Srbije, veći u njihovom slučaju pretnje i napadi moraju biti jačeg intenziteta, da bi bio prekoračen „prag osećaja nesigurnosti”, što je neophodni činilac bića krivičnog dela.

Slučaj Leskovac

Na primeru napada na aktivistkinje u Leskovcu 2016. g, može se videti odnos tužilaštva prema krivičnim prijavama koje su podnosiле Žena u crnom. Feminističko-antimilitaristička akcija *„Sve za mir, znanje i obrazovanje, ništa za naoružanje”* održana je 24.05.2016. godine u Leskovcu, povodom Međunarodnog dana ženskih akcija za mir i razoružanje, u organizaciji Žene za mir Leskovac i Žene u

crnom, Beograd, uz podršku aktivistkinja Mreže Žena u crnom iz više gradova Srbije. Na ovom skupu, koji je uredno prijavljen i odobren od strane PU Leskovac, učestvovalo je oko 50 osoba. Od samog početka akcije, pa sve do kraja javnog skupa, grupa osoba, od kojih su neki bili članovi desničarske organizacije Dveri, neprekidno je pokušavala da spreči i ometa održavanje skupa uvredama, pretnjama, vikom i ometanjem govornika. Aktivistkinje/i su više puta gađani/e jajima.

Žene u crnom su podnele **krivičnu prijavu protiv jednog identifikovanog lica, Marka Cakića iz Leskovca, kao i više drugih NN osoba, zbog osnovane sumnje da su počinili krivično delo „Sprečavanja javnog skupa”**. Uz krivičnu prijavu je dostavljen i video snimak celokupnog događaja, na kome se vide počinioци, kao i inkriminisane radnje. Tužilaštvo je dostavljeno i više drugih dokaza u vidu kopija izjava i printskrinova objava na društvenoj mreži Fejsbuk, koji upućuju na postojanje umišljaja kod počinilaca, kao i na širu organizaciju aktivnosti, čiji je cilj bio sprečavanje i ometanje odobrenog javnog skupa. Predloženo je da se saslušaju svedoci koji bi potvrdili tvrdnje iz krivične prijave.

Osnovno javno tužilaštvo u Leskovcu odbacilo je krivičnu prijavu 19.09.2016. godine, jer „*ne postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti*“. Ova odluka osim informacije o odbacivanju krivične prijave nije sadržala obrazloženje, niti procenu priloženih dokaza. Uložen je prigovor Višem javnom tužilaštву u Leskovcu, koje ga je odbilo Rešenjem od 10.10.2016. godine. U obrazloženju se pozvalo na Izveštaj PU Leskovac o navedenom događaju, u kome se navodi „*da tokom održavanja skupa nije bilo nikakvih spornih okolnosti*“. Ni Više javno tužilaštvo nije izvelo nijednu dokaznu radnju koja je bila predložena u krivičnoj prijavi, nisu ocenjeni podneti dokazi, niti je saslušan bilo ko od predloženih svedoka/svedokinja.

Slučaj krivične prijave protiv ŽUC-a

Na primeru krivične prijave protiv aktivistkinja Žena u crnom zbog protesta ispred Patrijaršije SPC 2019. godine, vidi se da je Tužilaš-

tvo spremno da promptno preduzima radnje i vodi istragu u slučaju kad su okrivljene Žene u crnom, pa čak iako su navodi krivične prijave očigledno neosnovani.

Povodom 28. maja, Međunarodnog dana za žensko zdravlje i reproduktivna prava, Žene u crnom su, u saradnji sa Inicijativom žena Srbije i Centrom za ženske studije, organizovale uličnu akciju **Moje telo = moja autonomija**. Scenska akcija je organizovana ispred sedišta Srpske pravoslavne crkve, 28. maja 2019. godine, uz prisustvo dvadesetak aktivistkinja i aktivista.

Tokom akcije učesnice i učesnici su nosili banere, a izvedeno je i više performansa. Skup je obezbeđivalo oko 15 pripadnika policije. Tokom održavanja skupa, nije bilo problema. Ovaj skup je bio medijski propraćen i više medija je objavilo vest. (Slobodna Evropa, N1, Espresso, Beta...). Potom je usledila uobičajena negativna kampanja na društvenim mrežama i u desničarskim medijima, protiv aktivista i aktivistkinja i organizacija koje su učestvovale u akciji.

Ovo su neki od naslova: „*Žene u crnom protestovale protiv Boga i SPC: Zastrahujući performans ispred Patrijaršije!*” „*OVAKO UBIJAMO DECU: Žene u crnom sadistički ponižavale SPC, ispred patrijaršije!*”, „*Zastrahujući sektaški performans ispred Patrijaršije: ŽENE U CRNOM PROTESTVOVALE PROTIV BOGA I SPC!*”, „*Stašine sledbenice napale Patrijarha*”. U dnevnim novinama „Večernje novosti”, pod kontrolom vladajuće stranke, objavljen je tekst, pod naslovom „*NEĆE MOĆI: Demonstracija bezumlja*”. U ovom tekstu se pozivaju pravosudni organi da reaguju: „*Pravosudne institucije bi trebalo da odgovore i na pitanje da li je „ispred Patrijaršije počinjeno i zakonom zabranjeno izazivanje verske mržnje i netrpeljivosti jer su nošeni transparenti kojima se poziva na rušenje Crkve i progon vernika i pošto su nepriličnom upotrebori verskih simbola izrugivana verska osećanja većinskog dela građana Srbije.*”

Na vrhuncu ove kampanje, članica Predsedništva organizacije Zavetnici, Milica Đurđević Stamenkovski, podnela je Višem javnom tužilaštvu krivičnu prijavu protiv učesnica skupa. U krivičnoj prijavi se navodi: „*da su ovim performansom pripadnici NVO „Žene u crnom“ izvršili elemente krivičnog dela „izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti*”, kao i da su pomenuti svojim radnjama izvrgli ruglu verske simbole SPC, tako što su prilikom izvođe-

nja performansa koristili svešteničke mantije i kandilo sa jasnom namerom ismevanja svešteničkog poziva, nipodaštavanja svešteničke službe, kao i uloge i značaja SPC u srpskom društvu u celini.” Navodi se i da su: „pripadnici Žena u crnom noseći transparent sa natpisom „Crkva slavi ratne zločince” direktno optužili Srpsku pravoslavnu crkvu za promociju rata i nasilja, stvarajući predstavu u javnosti o SPC kao nelegitimnoj i društveno nepoželjnoj organizaciji čije delovanje se vezuje za najteža krivična dela, počinioци su na taj način sa direktnim umišljajem izazvali mržnju, netrpeljivost i druge negativne emocije kod pripadnika drugih konfesija i etničkih grupa prema SPC”. Za ovo krivično delo, propisano čl. 317. Krivičnog zakonika, zaprećena je kazna zatvora u trajanju od šest meseci do pet godina.

Zakonom o javnim okupljanjima, kao jedan od razloga, koji policiji nalaže da prekine skup, navedeno je u članu 8, stav 2: „Okupljanje nije dozvoljeno kada su ciljevi okupljanja usmereni na pozivanje i podsticanje na oružani sukob ili upotrebu nasilja, na kršenje ljudskih i manjinskih sloboda i prava drugih, odnosno na izazivanje ili podsticanje rasne, nacionalne, verske ili druge neravnopravnosti, mržnje i netrpeljivosti;” **Da su navodi iz krivične prijave bili istiniti, pripadnici policije bi prekinuli održavanje skupa, koji je prethodno uredno prijavljen i odobren.** Kako oni to nisu učinili, može se zaključiti da se tokom skupa nije dogodilo ništa što nije u skladu sa zakonima. Kako je ova ulična akcija bila medijski dobro propraćena, postoje brojni izveštaji, kao i video snimci, a Tužilaštvo je moglo izvršiti uvid u njih i upoznati se sa sadržajem, kao i činjenicom da nije bilo elemenata navedenog krivičnog dela.

Sama krivična prijava je bazirana na pogrešnom tumačenju bića krivičnog dela. Navodi da je korišćenjem mantije tokom performansa došlo do vredanja pravoslavnih vernika je besmislena, jer **korišćenje crkvene uniforme u svrhu izražavanja mišljenja nije zakonom zabranjeno.** Brojne su predstave i filmovi u kojima se koristi crkvena uniforma, da bi se iskazali određeni stavovi i nikada nije vođen postupak zbog toga. Još besmisleniji su navodi da poruka na jednom od banera, „Crkva slavi ratne zločince”, vredja pravoslavne vernike i širi mržnju prema njima.

Srpska pravoslavna crkva, kao institucija, i njeni sveštenici, zaista slave ratne zločince, a za to postoje brojni dokazi, o kojima smo pisali u prethodnim dosijeima. Navećemo samo jedan primer, a to je povratak osuđenog ratnog zločinca Vladimira Lazarevića u Srbiju, nakon odslužene kazne po presudi Haškog tribunala. U njegovu čast je na aerodromu organizovan zvanični doček, kome su, pored ministara Vlade Srbije, prisustvovali i visoki zvaničnici SPC.

Uprkos ovim činjenicama, Više javno tužilaštvo, iako je moglo odbaciti krivičnu prijavu, odlučilo je da pokrene predistražni postupak i naloži policiji da uzme izjave od učesnika i učesnica skupa.

U periodu od 2. do 8. jula 2019. godine u prostorijama policije saslušano je osmoro aktivistkinja i aktivista: Staša Zajović, Snežana Tabački, Daša Duhaček, Biljana Stojković, Violeta Đikanović, Miloš Urošević, Mirko Medenica i Goran Lazin.

Ni tri godine nakon davanja izjava, još uvek nema informacija, u kojoj fazi je ovaj postupak. Ne postoji zakonom predviđeni rok za odluku Tužilaštva, u određenim slučajevima tužilaštva nisu donosila odluku i po više godina. **Ovo predstavlja vid pritiska, jer se saslušani drže u neizvesnosti, na neodređeno vreme.**

Ulične akcije, koje su jedan od glavnih načina delovanja Žena u crnom, opstruisali su pripadnici policije. Oni svojim činjenjem ili nečinjenjem u mnogome otežavaju održavanje akcija i uživanje prava na slobodu okupljanja, garantovano Ustavom. Na primeru ometanja skupa održanog 2018. g, povodom godišnjice početka rata u Bosni i Hercegovini, može se videti odnos policije i na koji način oni razumeju svoju ulogu.

Slučaj policijske opstrukcije

Skup, kojim je obeležena 26. godišnjica od početka rata u Bosni i Hercegovini, održan je 06.04.2018. godine, od 12-13 časova, u organizaciji Žena u crnom, u Beogradu, u Knez Mihajlovoj ulici, kod „Ruskog cara”. Javni događaj je bio uredno prijavljen nadležnoj PU. Po dolasku na mesto održavanja skupa, aktivisti su primetili Simu Spasića iz Udruženja porodica kidnapovanih i ubijenih na Kosovu i

Metohiji. On je sam stajao nekih 30 metara niže od mesta gde je planirano održavanje skupa koji je ŽUC prijavio. Raširio je veliko platno. Nedugo nakon dolaska Žena u crnom došao je do njih na veoma uzinemiravajuću razdaljinu od svega jednog metra i preko megaftona im se sve vreme obraćao upućujući im uvrede i klevete. Obraćao se i prolaznicima: „*Pogledajte ove izdajnike, ovo su strani plaćenici*“. Učesnici skupa u organizaciji Žena u crnom nisu reagovali, stajali su držeći banere, dok su ispred njih na zemlji bila položena platna sa porukama mira i solidarnosti sa žrtvama. Simo Spasić je pokušavao da platna Žena u crnom prekrije svojim platnom.

Žene u crnom su pokušale da skup održe pomeranjem tridesetak metara dalje, ali ih je napadač sa megafonom pratio. U nemogućnosti da nastave planirani performans, pre vremena prekinule su svoj skup i napustile mesto održavanja.

Navedeni skup je obezbeđivalo više pripadnika policije, delom u uniformi, a delom u civilu. Od samog početka skupa i momenta kada je Simo Spasić počeo sa agresivnim verbalnim napadima, ŽUC je zatražio od policajaca da ih zaštite i omoguće održavanje skupa. Policija je to odbila uz objašnjenje da je i Simo Spasić prijavio skup i da zato ne mogu ništa da preduzmu. U više navrata tokom trajanja skupa i kako je ponašanje Sime Spasića bilo sve drskije, aktivisti su se obraćali policajcima zahtevajući zaštitu, ali je nisu dobili. Policajci su se pravdali da im je tako naređeno i da nema krivičnog dela, niti prekršaja.

Član 8. Tačka 2. Zakona o javnom okupljanju navodi da **javno okupljanje nije dozvoljeno „kada su ciljevi okupljanja usmereni na pozivanje i podsticanje na oružani sukob ili upotrebu nasilja, na kršenje ljudskih i manjinskih sloboda i prava drugih, odnosno na izazivanje ili podsticanje rasne, nacionalne, verske ili druge neravnopravnosti, mržnje i netrpeljivosti”**.

Jedini cilj celokupnog ponašanja Sime Spasića nedvosmisleno je bio ometanje prava drugih, u ovom slučaju građana/ki koji su došli na skup Žena u crnom, da iskoriste svoje pravo na slobodno okupljanje. **Član 18.** Zakona o javnom okupljanju nalaže policijskim službenicima „da spreče ili prekinu okupljanje ukoliko uoči održavanja okupljanja ili u toku njegovog trajanja nastupe okolnosti iz člana 8. ovog zakona“.

Policijski službenici su prekršili zakon, odbijajući da postupe, kada su nastale okolnosti predviđene zakonom, iako su na to više puta bili upozorenji. Zbog ovih okolnosti, Žene u crnom su 20.04.2018. podnеле **Žalbu na rad policije**. Iako je zakonski rok za odlučivanje o pritužbi 60 dana, sednica Komisije, na kojoj je donesena odluka o pritužbi, održana je tek 30.01.2019. g, sedam meseci nakon isteka roka. Komisija je odbila pritužbu kao neosnovanu.

Policija je svojim (ne)postupanjem pokazala da apsolutno ne razume pravo na slobodu okupljanja. Predstavnik Uprave za javni red i mir rekao je da je posao policije „da obezbedi da niko od učesnika ne bude fizički napadnut i da ne dođe do oštećenja imovine”.

Pravo na slobodu okupljanja, kako je definisano međunarodnim dokumentima, pre svega Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, kao i domaćim pravnim izvorima, Ustavom, Zakonom o javnim okupljanjima, kao i Krivičnim zakonikom, podrazumeva **obavezu državnih organa, ne samo da obezbede fizički i integritet imovine, već i neometano odvijanje javnog skupa**. Sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava je brojnim presudama, veoma jasno utvrdila ovo šire tumačenje prava na javno okupljanje, naglašavajući da uživanje prava na slobodu okupljanja prepostavlja mogućnost da se poruka okupljanja na neometan način iskaže.

Ovakvo ponašanje državnih organa karakteristično je za Srbiju, gde državni organi insistiraju na ispunjenju forme, zanemarujući suštini određenog prava. U konkretnom slučaju, **primena prava zapravo je bila demonstracija ugrožavanja tog prava**, jer je ostvareno samo fizičko održavanje skupa, dok su svi ostali elementi slobode okupljanja, koji podrazumevaju, kako je to definisano Zakonom o javnom okupljanju „slobodno izražavanje, ostvarivanje i promovisanje uverenja i ciljeva, drugih sloboda i prava”, onemogućeni usled pretњи, ometanja i drugih vidova nasilnog ponašanja. **Izostanak reakcije policije na ovakva dešavanja ukazuje da su državni organi saučesnici u ograničavanju prava na slobodu okupljanja.**

Policjski kordon oko ŽUC-a - kršenje prava slobode okupljanja

Jedan od vidova policijske opstrukcije javnih okupljanja koje organizuju Žene u crnom je i napadno ukazivanje policije da su u pitanju opasni skupovi. Policija deluje tako da je svima neprijatno i time obeshrabruje sve da podrže skup ili da mu se priključe. Način na koji pripadnici policije obezbeđuju skupove ŽUC-a u mnogome ugrožava ostvarenje prava na slobodu okupljanja. Prilikom svakog skupa policajci okruže aktiviste tako da ih izoluju iz javnog prostora i sprečavaju druge da se skupu priključe. Policija čak ograničava pravo na učešće svima koji se nisu pridružili na samom početku. Na ovaj način policija zapravo krši pravo građana na slobodu okupljanja. **Policija ovakav pristup pravda opasnošću od fizičkog napada, ali ovo opravdanje ne stoji, jer policija ima druge načine da osigura bezbednost.**

Kao primer ovakvog nezakonitog delovanja policije, navodimo skup održan 26. februara 2022, koje su Žene u crnom organizovale u znak protesta protiv napada Rusije na Ukrajinu, u Knez Mihajlovoj ulici u Beogradu. Tom prilikom okupilo se oko sto osoba, od kojih i veliki broj državljana Ukrajine i Rusije koji žive u Beogradu. Na samom početku protesta, policija je okružila deo učesnika i učesnica koji su stajali pored platna sa natpisom „**Žene u crnom protiv rata**“. Na ovaj način su odvojili ovu grupu učesnika i učesnica od drugih. Nisu dozvoljavali nikome da pride ovoj grupi i samo najuporniji su uspevali da probiju „kordon“ policije i pridruže se Ženama u crnom.

Organizatori skupa skrenuli su pažnju policiji da takvim ponašanjem razdvajaju učesnike skupa i samim tim ometaju njegovo održavanje. Pripadnici policije su odgovorili da se radi o „skupu visokog rizika“. Na pitanje predstavnika Žena u crnom, ako se zaista radi o skupu visokog rizika, zašto onda „štite“ samo deo učesnika i učesnica, dok je drugi deo nezaštićen, odgovoren je da se „ne mešamo“ i ne govorimo im šta treba da rade. Policajci su nastavili da na ovaj način ometaju skup do samog kraja.

Branitelji/ke ljudskih prava u medijima

- Analiza izveštavanja medija o Ženama u crnom -

Polazeći od toga da su prisutnost (ili odsutnost)¹ određenih tema ili grupa u medijima nužni pokazatelj koliki značaj im se pridaje, koliki je njihov uticaj ili moć, osnovni cilj istraživanja bio je da se ispita način na koji mediji izveštavaju o dešavanjima vezanim za branitelje/ke ljudskih prava, u ovom slučaju *Žena u crnom*. Cilj analize medijskog izveštavanja o *Ženama u crnom* i aktivnostima i događajima vezanim za njih, bio je dakle, utvrditi *koliko* su ti događaji prisutni u medijima, *kako* su oni prikazani, kao i na koji način je sama organizacija predstavljena.

Analiza je rađena na ciljanom uzorku od 532 medijskih tekstova, objavljenih u periodu od 1. januara 2016. godine do 1. septembra 2017. godine na informativnim internetskim portalima. Ovi informativni internetski portali su produžetak njihovog štampa-nog, radijskog ili televizijskog izdanja (i po svojoj osnovnoj svrzi odgovaraju funkcijama dnevne ili nedeljne štampe). Praćeni su i medijski internetski portali koji nemaju svoja štampana izdanja. Za formiranje uzorka korišćen je specijalizovani pretraživač informativnih sajtova u Srbiji *naslovi.net* koji omogućava pretraživanje svih vesti objavljenih na sajtovima koji su uključeni u bazu.² Uzorak

¹ Kako navodi Williams, mediji iskrivljuju „stvarnu“ prisutnost ili zastupljenost određene grupe u društvu. To se može uraditi na više načina. Može postojati *podzastupljenost* određene grupe u medijima. Mediji mogu kreirati i *prezastupljenost* povezujući određenu grupu sa određenom vrstom aktivnosti. Mediji mogu vršiti pogrešno *predstavljanje* izjednačavajući određenu grupu sa određenom aktivnošću. Williams, K. 2003. *Understanding Media Theory*. Arnold,131.

² Naslovi.net na svojim stranicama prikazuju samo naslov, izvor i sažetak vesti, dok linkovi upućuju posetioce/teljke na sajt samog izvora gde mogu pročitati članak u celini.

obuhvata *Glas javnosti*, *Danas*, *Blic*, *Kurir*, *Večernje novosti*, *Politika*, *B92*, *RTS*, *Dnevnik*, *Press*, *Mondo*, *Insajder*, *RTV*, *Srbija danas*, *Glas Amerike*, *BBC*, *Svet*, *Dojče vele*, *Alo*, *Studio B*, *Sandžak press*, *E-novine*, *Beta*, *Borba*, *Vranjske Vesti online*, *SEEbiz*, *Jug press*, *Radio 021*, *Sputnik*, *Vreme*, *Nedeljnik*, *Svet plus*, *Pravda*, *Euroactiv*, *XXZ magazine*, *Beta video*, *Akter*, *Južne vesti*, *Novi magazine*, *Šumadija press*, *Slobodna Evropa*, *Telegraf*, *Al Jazeera*, *BK TV*, *Pirotske vesti*, *Jugmedija*, *OK radio*, *RTV Novi Pazar*, *Radio 101*, *RT Kragujevac*, *Sandžak haber*, *Glas Zapadne Srbije*, *Peščanik*, *Prva*, *N1 Info*, *NoviSad.com*, *Newsweek*, *InfoKg*, *Moj Novi Sad*, *Nedeljnik*. Dnevni list *Informer* nije obuhvaćen bazom ovog pretraživača, tako da je on uključen naknadno preko svoje internetske arhive. S obzirom na to da su članci prikupljeni elektronski, na temelju ključnih reči, postoji mogućnost da je pokoji tekst promakao, pa treba imati na umu moguća odstupanja u odnosu na stvarnu produkciju.

Početno polazište analize su nalazi tridesetogodišnjeg istraživanja medijske slike različitih društvenih grupa američkog istraživača Džordža Gerbnera *Kulturni indikatori*.³ Izrazita konzistentnost ovih nalaza, tokom perioda od više od trideset godina, ukazuje na to da je slika sveta prikazana u medijima nepotpuna, i to na takav način da odslikava društvenu hijerarhiju, kao i relativni značaj različitih društvenih grupa. Neki od najvažnijih nalaza ovog istraživanja tiču se pitanja vidljivosti pripadnika/ca različitih društvenih grupa u medijima: oni/e koji/e u društvu imaju manje moći i uticaja, u medijima su zastupljeni/e manje nego u stvarnosti i prikazani/e su na stereotipniji način. Time se s jedne strane, konstruiše određena slika u javnosti; s druge, takva slika doprinosi i održavanju upravo takvog njihovog društvenog statusa. Drugim rečima - mediji ne samo da odražavaju, nego upravo time umnogome i održavaju, postojeću strukturu društvene moći.

---

³ Videti: Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., & Signorelli, N. 1993. Growing up with television: The cultivation perspective. In J. Bryant & D. Zillmann (Eds.) *Media effects: Advances in theory and research*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Ass., 17 - 41. Takođe, Gerbner, G. 1995. Casting and fate. Women and minorities in television drama, game shows, and news. In Ed Hollander, Coen van der Linden, and Paul Rutten (Eds.) *Communication, Culture, and Community*. The Netherlands: Bohn Stafleu van Loghum, 125 - 135.

Od toga KOLIKO se piše o različitim grupama, još značajnije je pitanje KAKO se piše. To je bitan pokazatelj verovanja kakav je neko (i s obzirom da jezik nema samo deskriptivnu, već i normativnu funkciju) i - gde je kome mesto i šta se od koga očekuje. Ta verovanja u značajnoj meri (i) mediji odražavaju i (re)produkuju. Tekstualna analiza uključuje analizu i forme i organizacije teksta, a ne samo „komentar“ sadržaja bez osvrta na formu. Takođe, važan deo analize predstavlja i identifikovanje i onoga što je iz teksta izostavljeno, kao i funkcija koje to ima.

Kada je pitanju metodološki pristup, u istraživanju je korišćena tehnika analize sadržaja⁴ u kojoj je jedinicu analize predstavljala tema, koja može biti tekstualna i/ili slikovna. Kategorije analize određene su na osnovu formalnih (*vidljivost dešavanja*) i sadržinskih kriterijuma (*predstava o tim dešavanjima u medijima*). Što se tiče *vidljivosti*, ispitivana je učestalost i značaj koji se pridaje dešavanjima kroz mesto/vreme, kontekst i formu njihove prezentacije. Korišćeni se kvantitativni pokazatelji, u prvom redu: broj objavljenih tekstova, u kojim rubrikama se nalaze, dužina tekstova, (tj. koliko je kratkih, srednjih, dugih), kakav je odnos potpisanih i nepotpisanih tekstova, koliko je pratećih fotografija i šta je fotografisano, i slično. Ispitivanje *predstave dešavanja* u medijima tj. načina na koji su ona u njima prikazana, zahtevala je kvalitativnu analizu koja podrazumeva analizu interpretativnog okvira i strategije reprezentacije, odnosno osnovnih poruka dobijenih medijskim izveštavanjem i načina na koji kroz tekstualno izražene medijske prakse dobijaju značenje i vrednosti (i koja su to značenja i koje vrednosti). Ovo je uključivalo i analizu reči i konstrukcija koje su korišćene za nadnaslove, naslove i podnaslove tekstova, jer se njima direktno sugerije kakav odnos čitaoci/teljke treba da zauzmu prema problemu/ sadržaju teksta. Takođe, praćena je i kompozicija tekstova, odnosno način na koji su oni složeni i organizovani. Značajan segment predstavljala je i analiza praznina, onoga što je u izveštavanju nedostajalo, kao osnova za zaključivanje o onome što se nalazi umesto nedostajućih sadržaja. Rečju, s obzirom na značaj medija u formiranju javnog mnjenja, kao i povratni uticaj tako formiranog javnog mnjenja na stavove, odlu-

⁴ Videti: Berelson, B. 1971. *Content analysis in communication research*, New York: Hafner

ke i postupke građana/ki, cilj istraživanja bio je utvrditi *vidljivost i predstavu* kada su u pitanju *Žene u crnom* kao aktivistička grupa i njihove aktivnosti. Ono što je odmah na početku potrebno imati na umu je da su medijska prisutnost *Žena u crnom*, kao i njihova medijska slika tesno povezane sa delokrugom njihovog aktivističkog delovanja čiji prvenstveni fokus je na suočavanju s prošlošću. Odnosno na odgovornosti države i društva u Srbiji za ratove i zločine tokom poslednje decenije XX veka na onome što danas imenujemo kao prostor bivše Jugoslavije.

U ovom istraživanju analizirana je:

- Zastupljenost u medijima tekstova posvećenih *Ženama u crnom*;
- Strategije njihove reprezentacije;
- Medijska slika *Žena u crnom*.

Kada je u pitanju *vidljivost*, to jest zastupljenost medijskih tekstova u kojima se pominju *Žene u crnom*, u periodu od 1. januara 2016. godine do 1. septembra 2017. godine objavljena su 532 teksta. U odnosu na ukupan broj objavljenih tekstova, najveći broj teksta je objavio *B92* – 45 (8%), zatim *Blic* 39 (7%), *N1* 38 (7%), *Novi magazin* 35 (7%), i *Informer* 33 (6%). Zatim slede *Danas* 29 (5%), *Radio televizija Vojvodine RTV* 25 (5%), *Radio televizija Srbije RTS* 25 (5%), *Mondo* 25 (5%), *Slobodna Evropa* 20 (4%), *Kurir* 20 (4%), *Radio 021* 15 (3%), *Telegraf* 15 (3%), *Politika* 13 (2%), *Vecernje novosti* 13 (2%), *Pravda* 13 (2%), *Beta video* 13 (2%), *Vestionline* 12 (2%), *Alo* 12 (2%), *Insajder* 11 (2 %), *Srbija danas* 11 (2 %), *Al Jazeera* 10 (2%), *Dnevnik* 7 (1%) i *Studio B* 6 (1%). Svi ostali posmatrani mediji su objavili u proseku manje od 1% od svih objavljenih tekstova.

Broj objavljenih tekstova ostavlja utisak da su *Žene u crnom* prepoznate kao relevantna organizacija. Na prvi pogled, to bi moglo da navodi na to da je prepoznata društvena važnost tema kojima se ova grupa bavi. Međutim, rubrike u koje se tekstovi objavljaju (pretežno „*Hronika*” i „*Vesti*”⁵), ovaj utisak gotovo odmah opovrgava.

---

⁵ Određene rubrike pripadaju određenim delovima novina. Naslovne stranice obično okupiraju politika, tekući događaji i ekonomija, dok se rubrike koje su na samom kraju bave kulturom, kriminalom (*Hronika*) i zabavom. Na taj način se uspostavlja

Osim „Vesti”, najčešća rubrika je „Hronika” kategorija koja je namenjena izveštavanju o kriminalu, a ne pitanjima od šireg društvenog značaja. Izuzetak su *Danas* gde je 86% tekstova objavljeno u rubrici „Društvo” (uključujući Nedeljni dodatak „Suočavanje s prošlošću”). U kategoriji „Politika” se tekstovi koji se tiču aktivnosti ove grupe pojavljuju u oko 5% slučajeva, osim kada je u pitanju *Informer* gde je 12 (36%) novinskih članaka svrstano u rubriku „Politika”.

Tabela 1: Pregled objavljenog sadržaja rubrikama

Rubrika	Broj objavljenih tekstova	%
Hronika	132	25
Vesti	128	24
Društvo	120	23
Region	38	7
Politika	25	5
Srbija	20	4
Gradske stranice	17	3
Drugo ⁶	23	4
Bez oznake ⁷	29	5
Ukupno	532	100

Iako bi agencije vesti trebale da budu osnova za dalje istraživanje i produbljivanje tema, značajan deo medijskog prostora otpada na prenošenje agencijskih vesti. Ako se u ovu kategoriju uključe i prilagođene agencijske vesti, u proseku na njih otpada 54% objavljenog sadržaja. Bliži pogled na tekstove u kategorijama „Drugi medij“ i „Bez oznake“ (Tabela 2) pokazuje da i tu dominiraju agencijske i/ili prerađene agencijske vesti. Takođe, neretko i tekstovi koji su potpisani (imenom ili inicijalima) zapravo predstavljaju ove vesti. Od

---

vlja hijerarhija po važnosti pojedinih sadržaja, „ozbiljne teme“ (politika/ unutrašnja i spoljašnja, ekonomija) su na naslovnoj strani i prvima stranama, dok manje važne stvari zauzimaju poslednje strane.

⁶ Kategorija „Drugo“ obuhvata rubrike poput „Kultura“, „Svet“, „Teme“, „Komentari“, „Dijalog“ i slično.

⁷ Bliži pogled na kategoriju „Bez oznake“ pokazuje da je i ovom slučaju najčešće u pitanju prenošenje agencijskih vesti.

ovoga odstupaju *N1*, *Al Jazeera*, kod kojih su svi tekstovi potpisani, dok je u *Danasu* je 18 (62%) tekstova potpisano punim imenom ili inicijalima, a u *Politici* je taj broj 7 (54%).⁸ S tim, kao i sa rubrika-ma u kojima se tekstovi pojavljuju tesno je povezana i njihova dužina koja u 74% slučajeva ne premašuje prosečnu dužinu agencijske vesti (između 30 i 40 redova).

Tabela 2: Pregled objavljenog sadržaja prema tome kome je pripisan

Kome je pripisan tekst	Broj objavljenih tekstova	%
Novinar/ka – potpisan	62	12
Novinar/ka – inicijali	28	5
Redakcijski tekst	49	9
Novinska agencija	202	38
Prilagođena agencijska vest	83	16
Drugi medij ⁹	42	8
Bez oznake ¹⁰	66	12
Ukupno	532	100

Najveću pažnju mediji su posvetili izveštavanju o „slučaju Počuća“ čemu je posvećeno 34% svih objavljenih tekstova u posmatranom periodu. Zatim slede: izveštavanje o protestu povodom „Oluje“ u Zagrebu 4. jula 2016. godine (6% svih objavljenih tekstova), o akcijama povodom obeležavanja Srebrenice 2016. i 2017. godine (6%), o pokušaju prekida tribine o Ženskom sudu na Fakultetu političkih nauka (FPN) (5%) i akcije povodom obeležavanja godišnjice ubistva gardista u Topčideru (5%).

---

⁸ Potpisani su i svi tekstovi *Glasa Amerike* (ukupno 2 objavljena teksta u uzorku), Južne vesti (1), *Dojče vele* (1), kao i Peščanika (3 teksta) koji je i koncipiran kao autorski portal.

⁹ Bliži pogled pokazuje da je i ovom slučaju najčešće u pitanju prenošenje agencijskih vesti.

¹⁰ Bliži pogled pokazuje da je i ovom slučaju najčešće u pitanju prenošenje agencijskih vesti.

Tabela 3: Pregled objavljenog sadržaja prema temi

Tema	Broj tekstova	%
Slučaj „Počuča”	181	34
Protesti povodom „Oluje” u Zagrebu 4. jula 2016.	32	6
Akcija obeležavanja genocida u Srebrenici	31	6
Tribina na FPN-u	26	5
Ubistvo gardista na Topčideru	24	5
Protesti oko rehabilitacije Nedica	21	4
Akcija „Štrpci”	18	3
Nominacija za Nobelovu nagradu	13	2
Uništavanje izložbe o Vukovaru u Novom Sadu	10	2
Sjeverin	9	2
Napad na Mirovni marš u Leskovcu 24. maj 2016	7	1
Izveštaji o svim drugim akcijama ŽUC-a	93	17
Drugo ¹¹	67	13
Ukupno	532	100

Ovde će najviše pažnje takođe, biti posvećeno analizi kako su mediji izveštavali o suđenju Radomiru Počuči povodom njegove objave na svom Facebook profilu.¹² Ne samo zato što mu je posvećena naj-

¹¹ Kategorija „Drugo” obuhvata tekstove u kojima se Žene u crnom samo pominju, ali se se sami novinski tekstovi ne bave ni grupom, ni njenim aktivnostima.

¹² Radomir Počuča je bio portparol Protivterorističke jedinice policije, novinar i voditelj TV Pink. Preko svog Facebook profila marta 2014. godine pozvao je navijače Crvene zvezde, Partizana, Rada i Vojvodine da „ne troše pesnice između sebe”, već da se udruže i obraćunaju sa onima koji to „zaslužuju” – sa Ženama u crnom koje su na Trgu republike u Beogradu obeležile 15 godina od zločina nad albanskim civilima na Kosovu. Ubrzo nakon toga ostao je bez posla u policiji, a Tužilaštvo za visoko tehnološki kriminal je protiv njega pokrenulo postupak za krivično delo ugrožavanja sigurnosti izvršeno na društvenoj mreži. U martu 2016. godine je uhapšen po

veća medijska pažnja, već i zato što se u načinu izveštavanja sažimaju strategije reprezentacije *Žena u crnom*, čije je ishodište slika ove grupe u medijskom prostoru. Strategije reprezentacije *Žena u crnom* treba posmatrati u kontekstu odnosa medija prema temama kojima se ŽUC bavi, odgovornost države i društva za ratove 90-tih i zločina počinjenih tada, odnosno strategija poricanja te prošlosti. Kada je u pitanju način izveštavanja o suđenju Radomiru Počuči, već kategorisanje ovog slučaja kao događaja koji spada u rubriku „Hronika“ ili „Crna hronika“ (111 tekstova/ 62%) i „Vesti“ (33 teksta/18%), predstavlja indiciju da mediji uglavnom nisu prepoznali društveni značaj ovog događaja, kao ni potrebu za dodatnim istraživanjem.¹³ Upadljivo već na prvi pogled je da je izostalo produbljenje i sistematičnije bavljenjem ovom temom i smeštanje događaja u širi društveni kontekst koji se tiče prava na slobodu okupljanja¹⁴,

---

povratku sa ukrajinskog ratišta gde je učestvovao kao dobrovoljac na proruskoj strani. Postigao je nagodbu s Tužilaštvom da zbog učešća u sukobima u Ukrajini bude osuđen na godinu i po dana zatvora, odnosno četiri godine uslovno. Apelacioni sud je 9. juna 2016. potvrđio prvostepenu odluku Višeg suda kojom je oslobođen optužbi za ugrožavanje bezbednosti *Žena u crnom* s obrazloženjem da je Počuča na svom profile izrazio lično mišljenje.

¹³ U 7% slučajeva (13 tekstova) informacije o ovom slučaju su se našle u rubrici „Društvo“, dok ostatak otpada druge rubrike („Beograd“, „Srbija“, „Region“). Izuzetak predstavlja *Danas* gde se 4 od ukupno 5 objavljenih tekstova na ovu temu, nalaze u kategoriji „Društvo“, a 1 u rubrici „Dijalog“.

¹⁴ Sloboda mirnog okupljanja garantovana je najvažnijim međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima koji obavezuju i Srbiju. Ovo pravo ima svoje mesto i u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima, gde je vrlo uopšteno predviđeno članom 20. Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (čl. 11) i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima podrobnije regulišu ovo pravo (čl. 21). Pravo na slobodu mirnog okupljanja regulisano je u Ustavu Republike Srbije u članu 54.

slobode javnog izražavanja mišljenja¹⁵ i zabrane govora mržnje.¹⁶ U slučaju Radomira Počuče, jaz između makar načelnog prihvatanja koncepta ljudskih prava (iako ostaje pitanje u kojoj meri se on zaista i razume) i pretnji koje su upućene jednoj aktivističkoj grupi upravo zbog javnog izražavanja mišljenja premošćuje se različitim psiho-socijalnim strategijama kojima se poriče ta kontradikcija i opravdava Počučin postupak. Ovde se termin „poricanje“ koristi na način na koji ga određuje Stenli Koen (Stanley Cohen) za označavanje čitavog niza fenomena (retorskih sredstava, mehanizama, kognitivnih i logičkih grešaka...) kojima se „neka nepoželjna situacija (događaj, stanje, fenomen) ne priznaje, ignoriše ili predstavlja normalnom“.¹⁷ Njihov cilj je odbrana i prevladavanje nelagodnosti i očuvanje slike sebe (i grupe koja se vidi kao svoja) kao moralnih i pravednih. Ono što je važno imati na umu je da se različiti oblici poricanja odvijaju i na makro i na mikro-nivou, koriste se u manje ili više razvijenim varijacijama u različitim kontekstima i međusobno se ne isključuju. Naprotiv, mogu da se javljaju istovremeno, čak i u istoj rečenici. Razlika između *ličnog* i *javnog* poricanja je maglovita i fluidna – lično poricanje se uvek naslanja na zajedničke narrative, a protivrečni elementi formiraju temeljnu strukturu: njihov

---

¹⁵ Ustav Srbije garantuje slobodu javnog izražavanja mišljenja (čl. 46) i takođe predviđa mogućnost zakonskog ograničenja slobode izražavanja ako je to neophodno radi zaštite prava i ugleda drugih, čuvanja autoriteta i nepristrasnosti suda i zaštite javnog zdravlja, morala demokratskog društva i nacionalne bezbednosti Republike Srbije (čl. 46, st. 2). Ustavom je takođe, zabranjeno je i kažnjivo svako izazivanje i podsticanje rasne, nacionalne, verske ili druge neravноправности, mržnje i netrpeljivosti (član 49). Zakon protiv diskriminacije (2009) posebno se zabranjuje i kažnjava između ostalog: izazivanje, podsticanje i raspirivanje nacionalne, rasne, verske i druge neravноправnosti, mržnje, razdora ili netrpeljivosti (čl. 8).

¹⁶ Iako ne postoji potpuna saglasnost o definiciji „govora mržnje“, on se najopštije može odrediti kao izražavanje koje sadrži poruke mržnje ili netrpeljivosti prema nekoj rasnoj, nacionalnoj, etničkoj ili verskoj grupi ili njenim pripadnicima/cama. U poslednje vreme, govor mržnje obuhvata i govor koji je usmeren u cilju proizvodnja mržnje i netrpeljivosti prema rodu i seksualnoj orijentaciji, a sve češće ovaj pojam obuhvata i netrpeljivost prema različitom političkom i drugom mišljenju, kao i nacionalnom i društvenom poreklu.

¹⁷ Koen, S. 2003. *Stanje poricanja – Znati za zlodela i patnje*. Beograd: Samizdat B92: Edicija REČ, 89.

međusobni odnos je ideološki,¹⁸ a ne logički. Poricanje se odvija u tri osnovna vida od kojih se svaki pojavljuje u različitim varijacijama: *bukvalno poricanje* („ja ne znam za to i/ili to se ne dešava“), *poricanje tumačenja* („desilo se ili se dešava, ali je to zapravo nešto sasvim drugo“) i *poricanje implikacija* („opravdano je to što se dešava/desilo“). Svaki od njih ima sopstveni psihološki status. Kako to navodi Koen: „*Bukvalno poricanje* može biti iskreno neznanje koje nije za osudu, promišljeno okretanje glave od činjenica koje su mučne da bi se priznale; polusvesno stanje samoobmanjivanja u kojem jedan deo istine krijemo od samih sebe; kulturno neprimećivanje jer je stvarnost deo našeg pogleda na svet koji ne dovodimo u pitanje; ili jedan od niza proračunatih oblika laganja, obmanjivanja I dezinformacija. *Poricanje tumačenja* obuhvata razne stvari – od stvarne nesposobnosti da se shvati šta činjenice znače drugima do duboko ciničnog preimenovanja tih činjenica kako bi se izbegla moralna cenzura ili zakonska odgovornost. *Poricanje implikacija* proističe iz nekih prilično banalnih popularnih tehnika izbegavanja moralnih ili psiholoških zahteva, ali je prožeto izvesnom iskrenošću koja nas može obmanuti.“¹⁹

U slučaju Počućine izjave na njegovom Facebook profilu o *Ženama u crnom*, iako se ne poriču sirove činjenice (dakle, da je to objavio), pripisuje im se drugo značenje i one se najčešće prebacuju u „ne tako strašnu“ kategoriju događaja, zbog čega se može govoriti o *poricanju tumačenja*. Počučina interpretacija vlastite izjave da je objava „Misljam da ovo ne bi trebalo da se održi. Gospodo huligani, Delije, Grobari, radovci, Firmaši, umesto da trošite pesnice između sebe, a veliki ste rodoljubi, udružite se i podelite po p...i onome kome treba da se da po p...i“ izneta kao „mišljenje i stav, a ne bilo kakva naredba“, da je zato i počeo status sa „mislim“ i da nije imao nameru da ugrožava živote ljudi,²⁰ paradigmatičan je primer. Već

¹⁸ Ovde se ideologije razumeju u širem smislu kao *diskurzivni resursi* koji doprinose formirajući kolektivnih društvenih identiteta. One razvijaju shvatanja u odnosu na istoriju, kolektivna iskustva, društvene pozicije i društvene veze sa drugim grupama. Van Dijk, T. A. 2006. *Ideologija – multidisciplinarni pristup*. Zagreb: Golden Marketing/Tehnička knjiga, 146-147.

¹⁹ Koen, 2003: 32-33.

²⁰ Tanjug, „SUĐENJE POČUĆI: Nisam pozivao na linč „Žena u crnom“, Srbija danas, 19. maj 2016. godine. Dostupno na: <https://www.srbijadanas.com/clanak/sudenje-pocuci-nisam-pozivao-na-linc-zena-u-crnom-19-05-2016>

naslovi tekstova ukazuju da je najveći deo medija ovu izjavu preneo bez ikakve distance i bez daljeg istraživanja (poput recimo, konsultovanja sa pravnim stručnjacima/kinjama): „Počuča: Statusom na „Fejsbuku” nikoga nisam ugrozio”,²¹ „SUĐENJE POČUČI: Nisam pozivao na linč „Žena u crnom”!”,²² „Počuča: Nisam pozivao na linč „Žena u crnom”.²³ Posledica zanemarivanja u medijima da su pretnje Ženama u crnom direktno povezane sa njihovim javnim angažmanom je dekontekstualizaciju samog događaja i njegovo svođenje na sukob „dve strane” (Počuča i Žene u crnom), pojedinačni incident i individualno ponašanje.²⁴ Ovo je vidljivo već u naslovima koji prate celi slučaj poput „НЕ ОДУСТАЈУ: „Жене у црном” шаљу Почучу на робију?!”,²⁵ „Žene u crnom” optužuju Počuču”,²⁶ „Очи у очи: „Жене у crnom” данас сведоče protiv Radomira Počuče”.²⁷ Time je izbegnuto propitivanje društvenih mehanizama, vrednosti i predstava koje ovakve događaje čine mogućim. Dominantan fokus u izveštavanju na ličnosti Radomira Počuče i njegovoj verziji događaja, ovaj okvir dodatno učvršćuju. Drugi vid poricanja tumačenja odvija se u vidu *poricanje povrede* i odnosi se na različite formulacije navodnog pre-

---

²¹ Miroslava Derikonjić, „Počuča: Statusom na „Fejsbuku” nikoga nisam ugrozio”, Politika, 19. maj 2016. godine. Dostupno na: <http://www.politika.rs/sr/clanak/355369/Pocuca-Statusom-na-Fejsbuku-nikoga-nisam-ugrozio>

²² Tanjug, „SUĐENJE POČUČI: Nisam pozivao na linč „Žena u crnom”!”, Informer, 19. maj 2016. godine. Dostupno na: <http://informer.rs/vesti/hronika/71858/SUDJENJE-POCUCI-Nisam-pozivao-linc-Zena-crnom>

²³ B92, „Počuča: Nisam pozivao na linč „Žena u crnom”, B92, 19. maj 2016. godine. Dostupno na: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2016&mm=05&dd=19&nav_category=16&nav_id=1133577

²⁴ Jedan od vrlo retkih izuzetaka je tekst Tomislava Markovića „Zašto je Počuča za Srbiju jednakiji od drugih”, objavljen na Al Jazeera u kategoriji „Mišljenja. Tomislav Marković, „Zašto je Počuča za Srbiju jednakiji od drugih”, Al Jazeera Balkans, 31. decembar 2016. godine. Dostupno na: <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/zasto-je-pocuca-za-srbiju-jednakiji-od-drugih>

²⁵ Izvor: Blic, „НЕ ОДУСТАЈУ: „Жене у црном” шаљу Почучу на робију?!” Pravda, 24. april 2016. godine. Dostupno na: <http://www.blic.rs/vesti/hronika/novo-sudjenje-zene-u-crnom-salju-pocucu-na-robiju/earlvrm>

²⁶ M.D, „Žene u crnom” optužuju Počuču”, Politika, 19. jul 2016. godine. Dostupno na: <http://www.politika.rs/sr/clanak/359500/Zene-u-crnom-optuzuju-Pocucu>

²⁷ V. Z. C, „Очи у очи: „Жене у crnom” данас сведоče protiv Radomira Počuče” „Blic”, 19. jul 2016. godine. Dostupno na: <http://www.blic.rs/vesti/hronika/oci-u-oci-zene-u-crnom-danas-svedoce-protiv-radomira-pocuce/r4f0z8w>

naglašavanja ugroženosti *Žena u crnom* od strane njih samih. Tako da gotovo odmah nakon preoznačavanja izjave u „lično mišljenje“ sledi i Počučino objašnjenje (koje mediji takođe, prenose bez ikakve distance u tekstovima koji su ako ne identični, a ono vrlo slični): „Besmislenost optužbe je svima jasna, jedino što je toj nevladinoj organizaciji potrebno žrtvено jagnje i da se guši rodoljubiva svest ovog naroda“.²⁸

Paralelno sa procesom menjanja (poricanja) značenja događaja odvija se i promena (poricanje) njegovih implikacija. U slučaju *poricanja implikacija*, ne poriču se ni činjenice ni njihovo načelno tumačenje, ali se poriču ili minimalizuju psihološke, političke ili moralne implikacije koje iz takvog tumačenja obično proističu – odgovornost da se deluje da bi se stanje popravilo. Takvo poricanje se često naziva „racionalizacijom“. Jedan od njegovih dominantnih oblika u ovom slučaju je ono što Koen naziva *poricanje postojanja žrtve*.²⁹ I ovde se on u suštini svodi na iskaze: „*Oni/e* su počeli/*e*“, „Pogledajte šta oni/*e* nama rade“ i „Dobijaju ono što su zaslужili-*e/zaslужuju*“. Zaključak koji (eksplicitno ili implicitno) sledi je Koenovim rečima „ljudi koje nazivate žrtvama nisu stvarno žrtve; mi koje osuđujete [...] stvarne žrtve; kad se sve sabere, oni su pravi agresori; prema tome, zaslужuju da budu kažnjeni; pravda je na našoj strani“.³⁰ U tom procesu, zahtev za preuzimanjem odgovornosti za nepravde nanete drugima u ime države i društva Srbije, uspostavljaju se kao agresija i „provokacija koju je država dozvolila“. Nasilje postaje odbrambena reakcija, a krajnji efekat je oslobođanje svake odgovornosti za bilo koji nasilni čin trenutno ili u budućnosti prema u ovom slučaju, *Ženama u crnom*. Ili rečima, Radomira Počuče kojima

---

²⁸ Beta, „Počuča: Ženama u crnom potrebno žrtvено jagnje“, RTS, 19. maj 2016. Dostupno na: <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/135/hranika/2323863/pocuca-zenama-u-crnom-potrebno-zrtveno-jagnje.html>; Mondo/ Beta, Počuča: „Ženama u crnom“ potrebno žrtveno jagnje, Mondo, 19. maj 2016. Dostupno na: <http://mondo.rs/a904180/Info/Drustvo/Pocuca-Zene-u-crnom-sudjenje.html>; Vesti online/ Tanjug „Ženama u crnom je potrebno žrtveno jagnje i da se guši rodoljubiva svest ovog naroda“, Vesti online, 19. maj 2016. Dostupno na: <http://www.vesti-online.com/Vesti/Drustvo/573016/Zenama-u-crnom-je-potrebno-zrtveno-jagnje-i-da-se-gusi-rodoljubiva-svest-ovog-naroda>

²⁹ Koen, 2003: 152-153 i 172.

³⁰ Koen, 2003: 153.

je propratio svoje oslobađanje: „Ovo je moja lična mala pobeda, ali velika za ljude koji se bore za rodoljublje”.³¹

Povezanost pretnji upućenih Ženama u crnom sa temama kojima se bave i važnost njihovog sagledavanja u kontekstu njihovog javnog angažmana još je vidljivija u načinima izveštavanja o njihovim drugim aktivnostima. Da on problematizuje dominantni diskurs kolektivne samoviktimizacije gde su „Srbi ako ne jedine, a ono najveće žrtve”³² može se pratiti u reakcijama na njega koje mediji prenose. Recimo, kod izveštavanja³³ o akciji 10. jula 2017. povodom obeležavanja dana kada je 1995. godine izvršen genocid nad bošnjačkim stanovništvom u Srebrenici, u novinskim tekstovima se po pravilu ove dve akcije kontrastiraju, čime se posredno predstavljaju kao polariteti.³⁴ Tog dana je i Udruženje porodica kidnapovanih i ubijenih na Kosovu i Metohiji na Trgu Republike organizovalo akciju postavljanja „srpskog zida plača” sa imenima ubijenih i nestalih

³¹ S. J. M., „POČUĆA OSLOBOĐEN OPTUŽBI: Ovo je moja lična mala pobeda, ali velika za ljude koji se bore za rodoljublje”, Večernje novosti, 14. decembar 2016. godine. Dostupno na: <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/chronika/aktuelno.291.html:639885-POCUCA-OSLOBODjEN-OPTUZBI-Ovo-je-moja-licna-mala-pobeda-ali-velika-za-ljude-koji-se-bore-za-rodoljublje>

³² Ideologija viktimizacije se još tokom 90-tih konstituisala oko nekoliko naracija: naracije o ekskluzivnoj viktimizaciji („mi smo jedine žrtve”); naracije o hijerarhiji viktimizacije („mi smo veće žrtve”); naracije o opravdanosti osvete („vraćamo im ono što su oni uradili nama”); naracije o preventivnoj agresiji („ukoliko mi to ne uradimo njima, oni će to uraditi nama”). Blagojević, M. 2000. Prebrojavanje mrtvih tela: viktimizacija kao samoostvarujuće proročanstvo. *Temida*, 3(2): 5-10. Ono što je destruktivno u uopšteno svim viktimizirajućim naracijama o vlastitim žrtavama, nije zahtev za priznavanjem patnje (što je pitanje pravde i elementarne ljudske solidarnosti), već selekcija koja to prati i funkcije koje to ima. Po pravilu, kao ekskluzivne, one uspostavljaju konkurenčiju između žrtava i instrumentalizuju konkretnu ljudsku patnju za imunizaciju čitavog kolektiva od odgovornosti za nepravde naneće drugima u ime tog kolektiva (države ili društvenopolitičke grupe).

³³ Izveštavanje se i ovde uglavnom svodi na prenošenje agencijskih vesti.

³⁴ Videti, na primer: Tanjug, „Srpski zid plača „Srebrenica“ u Beogradu”, Politika, 10. jul 2017. godine. Dostupno na: <http://www.politika.rs/sr/clanak/384670/Srpski-zid-placa-Srebrenica-u-Beogradu>; Mondo, „Tenzije na trgu: Dva skupa o Srebrenici”, Mondo, 10. jul 2017. godine. Dostupno na: <http://mondo.rs/a1023648/Info/Drustvo/Srebrenica-Dva-skupa-o-Srebrenici-na-Trgu-republike-podigla-tenzije.html>; Tanjug, „Dva skupa u BG zbog Srebrenice, policija razdvajala”; B92, 10. jul 2017. godine. Dostupno na: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2017&mm=07&dd=10&nav_category=12&nav_id=1281489

Srba sa područja Podrinja, porukom da porodice ubijenih traže pravdu i da bi se pokazalo, po rečima Sime Spasića da su „Prvo [...] srpske majke plakale pa onda muslimanske. Poštujemo i jedne i druge žrtve i samo tražimo pravdu, one (majke Srebrenice) su srećom uspele da dobiju neku pravdu, međutim srpske majke, očevi, sestre nisu”.³⁵ Time se uspostavlja ono što Asman naziva „konkurenčija među žrtvama” gde priznavanje patnje jednih nužno vodi brisanju patnji drugih, a jedna istorijska situacija se pretvara u igru *nultog skora*.³⁶ Ovo spada u jednu od uobičajenih strategija poricanja zločina (i) na ovim prostorima gde su jedino važno sećanje zločini *onih drugih* kojim se brišu i/ili opravdavaju³⁷ zločini počinjeni u ime vlastitog kolektiviteta. A bez šire kontekstualizacije rada Žena u crnom koji u medijima uglavnom izostaje, akcija obeležavanja genocida u Srebrenici, umesto zahteva za priznavanjem žrtava koji je utemeljen individualizaciji žrtava, solidarnosti i poštovanju svakog ljudskog bića bez obzira na njegove pripadnosti (što je u osnovi delovanja ove grupe), preoznačava se u negiranje srpskih žrtava. To se i direktno formuliše u izjavi predstavnika srpskih porodica: „Pozivamo Žene u crnom koje žale muslimanske žrtve, da vide koliko je Srba ubijeno u Srebrenici, od 1992. do 1995. godine. Želimo da znamo zašto čute o ubijenim Srbima”.³⁸

---

³⁵ Vestionline, „Dva skupa u Beogradu zbog Srebrenice, policija razdvajala”, Vestionline, 10. jul 2017. godine. Dostupno na: <http://www.vesti-online.com/Vesti/Srbija/658398/Dva-skupa-u-Beogradu-zbog-Srebrenice-policija-razdvajala-FOTO>

³⁶ Asman, A. 2011. *Duga senka prošlosti. Kultura sećanja i politika povesti*, Beograd: Biblioteka XX vek, Knjižara Krug, 348.

³⁷ Takođe, rečima Sime Spasića, da nije bilo tih žrtava „ne bi bilo ni zločina 1995. godine nad Muslimanima”. Tanjug, „DA SE NE ZABORAVI! U Beogradu postavljen „Srpski zid plača - Srebrenica”!”, *Informer*, 11. jul 2017. godine. Dostupno na: <http://www.informer.rs/vesti/drustvo/143034/FOTO-ZABORAVI-Beogradu-postavljen-Srpski-zid-placa-Srebrenica>

³⁸ Kurir.rs/Beta, „SEĆANJE NA SRPSKE ŽRTVE U SREBRENICI: Porodice traže pravdu za 3.267 Srba ubijenih u ratu, u isto vreme i protest Žena u crnom”, Kurir, 10. jul 2017. godine. Dostupno na: <http://www.kurir.rs/vesti/drustvo/2878159/secanje-na-srpske-zrtve-u-srebrenici-porodice-traze-pravdu-za-3-267-srba-ubijenih-u-ratu-u-isto-vreme-i-protest-zena-u-crnom>

S druge strane, izveštavajući³⁹ o protestu protiv veličanja vojne akciji „Oluja“ (dakle akciji koja skreće pažnju i na proterivanje srpskog stanovništva iz Hrvatske 1995.), najveći deo medija u naslovima i lidu⁴⁰ vesti uopšte ne navode da su među organizatorima i Žene u crnom, već je fokus potpuno na zabrani skupa i napadu na učesnike/ce protesta.⁴¹ Dok jedan deo medija direktno sam događaj koristi za demonizaciju Hrvata i Hrvatske⁴²: „NISMO NI OČEKIVALI DRUGAČIJE! Hrvatska policija zabranila antiratni protest u Zagrebu!“⁴³, „Hrvati stežu obruč: Zabranili antiratni protest zbog „slavljenja Oluje“ u Zagrebu“,⁴⁴ „Četnici, marš iz Hrvatske!“, „Hrvati napali

---

³⁹ Bliži pogled na tekstove pokazuje da je uglavnom u pitanju prenošenje agencijskih vesti koje se opremaju redakcijskim naslovima i izdvajanjima u skladu s onim što smatraju važnim.

⁴⁰ Lid ili glava vesti je početak, uvodni deo vesti u kojem se nalaze osnovne, najbitnije činjenice, navedene po značaju. Ostali, manje značajni podaci nalaze se u drugom delu, takozvanom telu vesti. Lid rezimira glavne stavke događaja koji čine vest. Drugi, i svaki naredni pasus, sadrži manje važne dodatne podatke, i to navedene u sledu od važnijih ka manje značajnim.

⁴¹ Videti, na primer: Tanjug, „SKANDAL Sramota Hrvatske policije: Zabranila antiratni protest u Zagrebu zbog proslave Oluje“, Kurir, 4. avgust 2016. godine. Dostupno na: <http://www.telegraf.rs/vesti/2289009-na-protestu-u-zagrebu-ima-povredjenih-branitelji-napali-protivnike-velicanja-oluje-foto>; J. Kerbler, „Napad na demonstrante protiv „Oluje“ u centru Zagreba: Marš iz Hrvatske“, Večernje novosti, 4. avgust 2016. godine. Dostupno na: <http://www.novosti.rs/vesti/planeta.300.html:618544-Napad-na-demonstrante-protiv-Oluje-u-centru-Zagreba-Mars-iz-Hrvatske>; Tanjug, „Centar Rosa: Tri osobe povređene na protestu u Zagrebu“, Studio B, 4. avgust 2016. godine. Dostupno na: <http://studiorb.rs/centar-rosa-tri-osobe-povredene-na-protestu-u-zagrebu/>

⁴² Zanemarujući činjenicu da su najveći deo učesnika/ca protesta takođe, hrvatski građani/ke i može se prepostaviti imaju hrvatsko etničko poreklo.

⁴³ Tanjug, „NISMO NI OČEKIVALI DRUGAČIJE! Hrvatska policija zabranila antiratni protest u Zagrebu!“, Informer, 4. avgust 2016. godine. Dostupno na: <http://informer.rs/vesti/balkan/84859/NISMO-OCEKIVALI-DRUGACIJE-Hrvatska-policija-zabranila-antiratni-protest-Zagrebu>

⁴⁴ Telegraf.rs / Tanjug, „Hrvati stežu obruč: Zabranili antiratni protest zbog „slavljenja Oluje“ u Zagrebu“, Telegraf, 4. avgust 2016. godine. Dostupno na: <http://www.telegraf.rs/vesti/2287783-hrvati-stezu-obruc-zabranili-antiratni-protest-zbog-slavljenja-oluje-u-zagrebu>

i pretukli sugrađane koji su protestovali protiv „Oluje”.⁴⁵ U ovakvoj postavci „Hrvatima” na jednoj strani, suprotstavljen je neka difuzna grupa „građana”, „protestanata” čime se maskira činjenica da su najveći deo učesnika/ca protesta takođe, hrvatski građani/ke (i može se prepostaviti, imaju i hrvatsko etničko poreklo), te da sama akcija prevazilazi okvire organicističke predstave o etničkim grupama (nacijama) kao „prirodnim”, neizdiferenciranim i polarizovanim celinama sa jasnim pozitivnim i negativnim predznakom.⁴⁶

Reakcija na problematizovanje dominantne etnonacionalističke političke matrice i nacionalnog identiteta koji se gradi na opoziciji ka homogenom „neprijateljskom Drugom” čiji važan deo je i selektivnost u pristupu žrtvama je konstruisanje *Žena u crnom* kao neke vrste „unutrašnjeg neprijatelja”. Podupiranje autoritarne kolektivističke matrice bazirane na slici pravedničkog kolektiva, ugroženog *neprijateljima izvana i izdajnicima iznutra* odvija se u slučaju ove grupe najčešće u obliku takozvanog *optuživanja optužilaca*.⁴⁷ U pitanju je pomeranje pažnje sa ponašanja grupe koja se vidi kao svoja na pitanje da li oni/e koji se vide kao kritičari/ke imaju pravo da „nas” kritikuju. Kroz eksplisitno ili implicitno dovođenje u pitanje motiva *Žena u crnom*, kao i povezivanje njihovog izvora finansiranja sa problematičnim izvorima novca ili delovanjem država (prvenstveno SAD i Evropske Unije) koje se vidi kao neprijateljsko, one se uspostavljaju kao „državni neprijatelji”, „izdajnice” i „strane plaćenice” „čiji je jedini posao da optužuje Srbiju i Srbe za navodni genocid u Srebrenici i ratne zločine u Hrvatskoj, BiH i na Kosovu”.⁴⁸ U

⁴⁵ Tanjug, „Četnici, marš iz Hrvatske!” Hrvati napali i pretukli sugrađane koji su protestovali protiv „Oluje”, *Srbija danas*, 4. avgust 2016. godine. Dostupno na: <https://www.srbijadanas.com/vesti/region/hrvati-ne-daju-ni-da-se-odrzi-protesna-akcija-velicanja-oluje-udarali-ucesnike-i-terali>

⁴⁶ Najdalje je otiašao „Alo” koji je skup proglašio „srpskim”: „UŽASU NIKAD KRAJA Tukli devojku na srpskom protestu u Zagrebu”. Tanjug, „UŽASU NIKAD KRAJA Tukli devojku na srpskom protestu u Zagrebu” Alo, 4. avgust 2016. godine. Dostupno na: <http://www.alo.rs/tukli-devojku-na-srpskom-protestu-u-zagrebu/64220>

⁴⁷ Ako bismo se vratili na kategorizaciju strategija poricanja, ova vrsta iskaza bi spadala u *poricanje imlikacija*.

⁴⁸ Informer, „ŽENE U CRNOM NAJVEĆI STRANI PLAĆENICI: Zapad im dao 1.587.596 evra da optužuju Srbiju za ratne zločine!”, *Informer*, 9. novembar 2016. godine.

pitanju je „ekstremističko udruženje”, a cilj njihovog „štetnog delovanja” je „da se srpski narod prikaže kao zločinci” „zbog čega se sve češće traži zabrana te grupacije.⁴⁹ To su oni/e koji/ „mrze sopstveni narod”, „domaći ološ”, „grupa realnih protivnika Srbije, koji su uvek spremni da daju prostor neprijateljima srpskog naroda”.⁵⁰ Po rečima Milorada Vučelića, glavnog urednika *Pečata*, to je „suština evroatlantskih integracija i delovanja raznih nezavisnih, građanističkih lidera, pokreta i organizacija civilnog sektora koje su se nekada jednostavno zvali ‘peti kolona’”.⁵¹

Umesto zaključka

Može se reći da mediji kroz selekciju onoga što će biti prikazano i/ili naglašeno i izostavljanje nečeg drugog u izvesnom smislu organizuju i konstruišu različite verzije istih događaja, mapirajući na različite načine ono što se uobičajeno naziva društvena realnost, ubličavaju vrstu šireg okvira u koji se smeštaju izveštavanja o aktivnostima *Žena u crnom*. Taj okvir se kreira na nivou upotrebe medijskih karakteristika (mesto, prostor i rang koji se informaciji daje na internetskim medijskim portalima, kao i na način opreme informacije: naslov, nadnaslov, podnaslov, fotografije, audio i video citati) i jezičke upotrebe (leksika i diskurzivne strategije).

Kombinacija s jedne strane, odsustva produbljenijih istraživanja tema i dekontekstualizacije događaja o kojima pišu, dominantno u izveštavanju *mainstream* medija; s druge, otvoreno neprijateljstvo prema *Ženama u crnom* već na nivou leksičke, iskrivljavanje, senza-

---

Dostupno na: <http://informer.rs/vesti/politika/101988/ZENE-CRНОM-NAJVECI-STRANI-PLACENICI-Zapad-dao-evra-optuzuju-Srbiju-ratne-zlocine>

⁴⁹ Pravda, „ЖЕНЕ У ЦРНОМ ПОНИЖЕНЕ НА ФПН-У: Ево како су их српски студенти дочекали”, *Pravda*, 30. maj 2017. godine. Dostupno na: <http://www.pravda.rs/2017/05/30/zene-u-crnom-ponizene-na-fpn-u-evo-kako-su-ih-srpski-studenti-docekali-video/>

⁵⁰ Informer, „SILOVANJE SRBIJE! Na poziv antisrpskih NVO, Rokfeler i Šiptari udruženo NAPADAJU USRED BEOGRADA!”, *Informer*, 30. maj 2017. godine. Dostupno na: <http://informer.rs/vesti/politika/136591/SILOVANJE-SRBИJE-poziv-antisrpskih-NVO-Rokfeler-Siptari-udruzeno-NAPADAJU-USRED-BEOGRADA>

⁵¹ Ibid

cionalizam, korišćenje množine umesto jednine, melodramatičan jezik, kao i namerno pojačavanje elemenata za koje se smatra da čine vest kroz nadnaslove i izdvajanje, karakteristično za tzv. tabloidne medije, stvara okruženje gde (i direktno) nasilje prema ovoj grupi (ali i svima drugima koji slično misle), postaje ne samo očekivano i normalno, već i poželjno.

(Izvor: *Nezavisni monitoring primene Rezolucije 1325, Žene u crnom, 2017.*)

Pogovor

Donositelji loših vijesti nikada nisu bili omiljeni. To u još većoj mjeri važi za one koji su zajedno s lošim vijestima donosili i zahtjev zajednici da se preispita i da prihvati svoj dio odgovornosti za zla koja su se pojavila ili će se tek pojavit. A u posebno velikoj mjeri to važi za donositeljice loših vijesti.

Magijska moć, koja se u narodnim vjerovanjima pripisivala ženama (racionalno objasnjava time što žene stvaraju život), u kombinaciji s patrijarhalnom neravnotežom moći rezultirala je proganjanjima onih žena koje su na bilo koji način iskakale iz patrijarhalnih obrazaca: najpoznatiji oblik takve represije nad ženama očitovao se u višestoljetnom progonu vještica, koje se na zapadu Evrope proteglo do 18. stoljeća, a na Balkanu i do 19. stoljeća.

Evropska civilizacija zna za represiju nad iznimnim ženama od samih svojih tamnih početaka: Trojanski rat obilježava i lik Kastore, donositeljice loših vijesti. Linija represije seže od nje (kćeri Prijamove i Hekabine, koja je predvidjela propast Troje te bila proglašena ludom, a nakon ostvarenja njezinog proročanstva i okrutno kažnjena), pa sve do Hanne Arendt (optužene čak i za antisemitizam) i, da uzmemo u obzir i ovdašnje prilike, „vještica iz Rija“ (koje su denuncirale zločinačku prirodu balkanskih nacionalizama, da bi bile optužene kao izdajnice hrvatskih nacionalnih interesa). Patrijarhalno ustrojena zajednica (a onda na osebujan način i zajednica obilježena truležom patrijarhata) ne trpi žene koje donose loše vijesti i pozivaju zajednicu da se sabere i preuzme odgovornost za зло koje se zabilo, zbiva ili će se tek zbiti. Takve, tradicionalno definiranim rodnim ulogama, neposlušne žene postaju predmetom sumnjičenja, prezira, mržnje i represije.

Ako sve ovo što je rečeno imamo u vidu, onda bi moralo postati jasno da represija nad Ženama u crnom, o kojoj svjedoči ova publi-

kacija, nije ništa novo u historiji naše civilizacije (a ta se civilizacija u tom pogledu nipošto ne razlikuje od drugih patrijarhatom obilježenih tradicija i civilizacija).

Što su to Žene u crnom učinile i što to čine da su na sebe navukle nevolje o kojima je u ovoj knjizi riječ?

Od samog početka djelovanja (godine 1991. koja se, nipošto slučajno, podudara s godinom u kojoj su počeli ratovi što su doveli do raspada bivše zajedničke države) one su počele unositi nemir u zajednicu, koja je trebala biti homogenizirana na nacionalnom konsenzusu stvaranja Velike Srbije. I koja je to u značajnoj mjeri i bila! Sjetimo se samo cvijeća kojim su ispraćivani tenkovi Jugoslavenske narodne armije (koja je upravo prestajala biti jugoslavenskom) na putu za Vukovar!

Nasuprot konsenzusu zasnovanom na militarističkoj nacionalnoj suverenosti, Žene u crnom su javno osporavale šablone rodne, rodbinske i etničke normativnosti. Umjesto da – kako je to u patrijarhalnoj zajednici red – oplakuju isključivo svoje žrtve, žrtve vlastite zajednice, one su iskazivale političku nepokornost time što su iskazivale (i sve do danas) iskazuju žaljenje za svim žrtvama, posebno za onima koji su postali žrtvama zahvaljujući aktivnostima usmjerenima na stvaranje Velike Srbije, dakle za žrtvama koje bi po normiranom nacionalnom konsenzusu trebale biti ili zanemarene ili proglašene kolateralnom štetom na putu oživotvorenja nacionalnog projekta („svi Srbi u jednoj državi”, „Karlobag-Karlovac-Virovitica”, „Srbija do Tokija”).

One su, nadalje, uspostavljale mreže komemorativne solidarnosti i prijateljstva sa zajednicama onih „drugih”, sa zajednicama koje je nacionalni konsenzus označio kao neprijateljske, kao i sa skupinama „drugačijih” u vlastitoj zajednici, postajući tako i same drugačije, izdajnice i neprijateljice te zajednice, one koje narušavaju jedinstvo i priželjkivanu sabornost srpskog nacionalnog bića. Nasuprot onih koji stvaraju i održavaju takvo jedinstvo (a to su redom: „nacionalno svjesna inteligencija”, neostaljinistički i neokvislinški politički akteri, klerofašistički krugovi, ali i obični muškarci i žene koji su podlegli medijski posredovanom uspostavljanju nacionalnog konsenzusa), Žene u crnom subverzivno razaraju to jedinstvo.

Ženama u crnom nije oprošteno i ne opršta se što su tim narušavanjem sabornosti unijele razdor u zajednicu i što, poput Kasandre, upozoravaju na zlo koje dolazi, a koje se ne želi vidjeti i s kojim se ne želi suočiti, upozoravaju na nužnost suočavanja sa zlom i zločinima počinjenima u ime vlastite zajednice („Ne u moje ime!”, „Ne dajmo se prevariti od naših, ali ni od onih drugih!”).

Kao što je u svojoj knjizi *Borbena žalost* to lijepo sistematizirala Athena Athanasiu, Žene u crnom su uspostavile antitezu nekrofilnoj militarističkoj kulturi smrti, uzdrmale temelje žalovanja na kojima počiva podobnost žene kao majke u nacionalistički ustrojenoj zajednici, žaleći nepodobne, druge i drugačije, a to znači: žaleći neprijateljske žrtve i njihove majke, žene, sestre, kćeri; Žene u crnom su izgradile saveze s onima koji su denuncirani kao suvišni i nepotrebni, te su nadmašile puko humanitarnu dimenziju aktivnosti time što su je nadopunile kritičkom emotivnošću i aktivnom uzajamnošću. Ženama u crnom ne opršta se ni ustrajavanje na tradicijama antifašizma i na vjerovanju da su oni u Jugoslaviji neostvareni potencijali multikulturalnog suživota i dalje prisutni i da je moguće živjeti s onu stranu etnonacionalističke čistoće i fiksnosti zadanih identiteta i uloga. Ne može im se, konačno, oprostiti ni aktivna podrška pobunjenicima protiv rata, deserterima i prigovaračima savjesti.

Njihovo zauzimanje javnih prostora mora izazivati otpor onih koji ustrajavaju na onom već spominjanom nacionalnom konsenzusu i na homogeniziranoj sabornosti. Unoseći u zajednicu drugost, one nailaze na odbojnost protagonista homogenizacije, a budući da su ti protagonisti nositelji moći i vlasti, ta se odbojnost pretvara u komplementarnu represiju državnih i nedržavnih aktera: represiju nad Ženama u crnom vrše organi koji se nalaze pod (formalnom ili neformalnom) kontrolom državnog aparata, ali i onaj dio društva koji je podlegao sirenskom zovu utvare nacionalne zajednice.

Poziv na kolektivnu odgovornost uznemirava sve one koji bi najradije zaboravili nedavnu prošlost obilježenu zločinima počinjenima i s naše strane (ili čak prvenstveno s naše strane), a još više one koji su skloni relativiziranju tih zločina ili ih pak opravдавaju, smatrajući njihove protagoniste nacionalnim herojima. A na pitanje

hoće li taj poziv pasti na plodno tlo ili će biti ugušen velom ignoriranja, odgovor će dati budućnost. No, jedno je sigurno: samo ona zajednica koja prihvati taj poziv, te se suoči s mračnim stranama svoje prošlosti i svoje sadašnjosti, ima šansu da preživi. Drugima je zajamčena sudbina Troje.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

061.2-055.2(497.11)
316.4:323(497.11)"19/20"

HAJKE, PSOVKE i ostalo : dosije o napadima
na Žene u crnom / [urednice Staša Zajović i
Tamara Spaić]. - Beograd : Žene
u crnom : Udrženje za kulturu povezivanja
MOST ART JUGOSLAVIJA, 2022 (Beograd :
Skripta internacional). - 112 str. : tabele ; 21 cm

Tiraž 500. - Str. 5-7: Uvod / Staša Zajović. - Str.
107-110: Pogovor / Lino Veljak.

ISBN 978-86-85451-87-4 (ŽUC)

а) Жене у црном (Београд) б) Србија --
Друштвене прилике -- 20в-21в

COBISS.SR-ID 66206217

